

A.S. BYATT

MATISSE ÖYKÜLERİ

Çeviri: AYŞE NİHAL AKBULUT

can
öykü

The Matisse Stories, A.S. Byatt
© 1993, A.S. Byatt
Desenler: © 1994, H. Matisse vârisleri / DACS
© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mayıs 2014, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2169-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

A.S. BYATT

MATISSE ÖYKÜLERİ

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Ayşe Nihal Akbulut

can

A.S. Byatt'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Bülbülün Gözündeki Cin, 2013

A.S. BYATT adıyla tanınan Dame Antonia Susan Duffy, 1936'da İngiltere'de doğdu. Çeşitli ulusal ve uluslararası ödülleri olan yazar, *The Shadow of the Sun* (Güneşin Gölgesi) adlı ilk romanının ardından *Oyun* romanı ve *The Virgin in the Garden* (Bahçedeki Bakire), *Babel Tower* (Babil Kulesi), *Still Life* (Ölü Doğa) ve *A Whistling Woman*'dan (Islık Çalan Kadın) oluşan dörtlü yapıtıyla aile konularını işledi. Byatt'ın bunlardan başka *Angels & Insects* (Melekler ve Böcekler), *The Biographer's Tale* (Biyografi Yazarının Öyküsü), *Portraits in Fiction* (Kurmaca Portreler), *Ragnarök: Tanrıların Alacakaranlığı*, *Çocukların Kitabı*, *Küçük Kara Hikâyeler Kitabı*, *Sugar and Other Stories* (Şeker ve Diğer Öyküler), *Elementals: Stories of Fire and Ice* (Cinler: Ateş ve Buz Öyküleri), *Matisse Öyküleri* kitaplarının yanı sıra çeşitli inceleme, araştırma, eleştiri yapıtları var.

AYŞE NİHAL AKBULUT, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı ile İspanyol Dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirdi. Aynı üniversitede İngiliz Dili ve Edebiyatı, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalları'nda öğretim üyesi olarak çeviribilim dersleri verdi. 1998'de İngilizce Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde doçent oldu. 2001'de İstanbul Üniversitesi'nden emekli olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi ve Beykent Üniversitesi'nde görev aldı. Okan Üniversitesi Çeviribilim Bölümü kurucu başkanlığını yaptı. İstanbul Üniversitesi Çeviri Doktora Programı'nda ve 2011'den beri de Doğuş Üniversitesi'nde çalışmaktadır.

Bana, gören gözlerle, ağır ağır bakmayı öğreten
Peter için,
sevgilerle

İçindekiler

Medusa'nın Ayak Bilekleri 13
Sanat İşi 35
Çin Istakozu 79

Medusa'nın Ayak Bilekleri

Saç, 1931-1932

Bir gün *Pembe Çıplak*'ı vitrin camından görünce yürüyüp girivermişti içeri. İnsanın tam, bir model kızın gümüş parıltılı küstah bakışıyla karşılaşmayı ya da bir başkasının kapkara gözlerini dikip deli deli bakmasını beklerken palto askısının üstünde, bu bolluk bereket saçan karmakarışık yaratığın dolgun bir güzellik ve keyifle uzanıp yatıverdiğini görmesi ne tuhaf, diye geçirdi aklından. Bu modellerin hepsi kızdı, kadın değil. *Pembe Çıplak* katıksız dümdüz renkten başka bir şey değildi gerçi ama bir kitle duygusu uyandırıyordu insanın içinde. Kocaman kalçaları ve miskince yukarı dikilmiş anıtsal boyutlarda bir dizi vardı. Yuvarlak memeleri, çember çizimi denemelerinin kafadan geçerek ete yansıması ve düşmesiydi.

Ne olur ne olmaz diye bir kesim ve fön istemişti. Onu, incecik, yumuşacık devinimleriyle ve uzun kollu ak gömleği, daracık siyah pantolonuyla bale gösterisindeki bir Hamlet'i andıran "Lucian'ın Yeri"ndeki Lucian, dükkânın sahibi almıştı. İlk birkaç gelişte adamdan aklında kalan, aynada gördüğü ama orta yaşlılığın verdiği bir tedirginlikle pek incelemeye yanaşmadığı kendi yüzünün gerisinde gözüne çarpan adamın yüzünden çok bu pantolon olmuştu. Bir kadının berberiyle ilişkisi ana-

tomik olarak düşünüldüğünde biraz gariptir. Kadının yüzü adamın kemerine rastlar, kalçaları soluğuna değdi değecek teğet geçer, yüzü çok uzaklarda, yukarılarda ve gerilerde bir yerdedir. Lucian'ın dışa kapalı ve rahibi andıran bir yüzü vardı; yumuşak, düz ve koyu renk, sağlıklı bir parıltı saçan saçlarının altında ince yontulmuş bir yüz, diye düşündü kadın, yağ katmanları yoktu, en azından öyle görünüyordu.

"Matisse'inizi beğeniyorum," dedi ilk gelişinde.

Adam boş boş baktı.

"*Pembe Çıplak*. Çok beğendim."

"Ha o mu? Bir dükkânda gördüm onu. Aklımdaki renk birleşimi için biçilmiş kaftan, diye düşündüm."

Aynada gözleri birleşti

"Eşsiz bir şey bu, dedim kendi kendime," dedi adam. "Öyle dingin, öyle sarsılmaz bir güven dolu ki; ne güzelim bir renk, bence öyle, ne dersiniz? Gönlümü çeliverdi bütünüyle. İşte Charing Cross Road'daki o dükkânda gördüm onu ve eve döner dönmez karıma bu resmi güzellik salonuma asabileceğimi söyledim, karım oralı olmadı ama ben hemen ertesi gün dosdoğru gidip aldım onu. Buraya seçkin bir hava veriyor. Seçkin şeylere bayılırım"

O günlerde güzellik salonu pespembe bir bulutun içi gibiydi, pembeler, uçuk saman rengi, orada burada sık dokulu ince parlak saman rengi perdeler, fildişi fırçalar, taraklar ile ara ara serpilmiş – ayna çerçeveleri, minik servis arabaları, bir tür gök mavisi, koyu gök mavisi vardı, pembe çıplağın uzandığı kanepe ya da yatağın renginde. Müzik vardı –Susannah böyle yüksek perdeden çalınan her nabza şerbet müzikten nefret ederdi– ama buradaki, has bir şerbet gibiydi, şıngırdayan, şırıldayan, damla damla sızan, dingin bir saray müziği. Lucian ona pembe fincanlarda kahve verirdi, fincanın tabağında pembeli beyazlı minik bir gofret olurdu. Orta yaşlı saçlarını inandı-

rıcı bir uçuculuk ve doğal bir yel esintisi vererek yatıştırırdı; bir-iki tel ya da bir-iki büklüm yanlardan kurtulur, kaşların, çenenin çizgilerini yumuşatırdı. Çocukluğunu, savaş yıllarının berber dükkânlarını anımsardı, tahtalarla ayrılmış odacıkları, sarı alagarson saçları ve kırmızı dudaklarıyla kadın resimleri olan Amami şampuanı reklamlarını; kırkların fiyonkları, otuzların goncalarından daha da genişti. Amami sözcüğünün hep "avami"yle uyaklı olduğunu ve buna benzer bir şey olduğunu düşünmüştü. Daha sonra dillerle uğraşıp sevmek eyleminin çekimini birkaç dilde öğrendiğinde bir gün birden Amami'nin kösnül bir çağrı ya da buyruk olduğunu anlamıştı. Amami, sev beni, diyordu sarışınlar, el değmemiş kusursuzluktaki yığın yığın saç büklümleriyle. Annesi saç kurutma makinesinin çizik, çatlak kubbesi altında diken diken madenî bigudileri, pensleri ve telli süngerli saç kıvırıcılarıyla perişan olurdu. Sonra da kafasında balmumundan yapma bir meyve dağı taşıyormuşçasına yapay ve yüz kızartıcı, kaskatı, kıvır kıvır saçları, takma dişlerinin doğallıktan uzak apaklığını büsbütün ortaya koyan "mizanpili"siyle çıkardı ortaya.

İnsanın tepesine inip kafasını kuşatan bir istiridye kabuğu gibi kapanan bu kubbeler sanki elektrik şoklu bir tür kadınlığa geçiş törenini andırıyordu. Kendi ilk "mizanpili"sini anımsadı, o sıcaklık, kulaklarındaki o uğultu ve sonradan kafa derisinde duyumsadığı o belli belirsiz yara duyarlığı, saçlarındaki o enikonu tutuşmaya hazır kuruluk.

Altmışlarla yetmişlerde saçları doğal görünümü korumuştu, uzattığı dümdüz gür saçlarını olduğu gibi salıvermişti, kestane parıltılı bir perde gibi; ve bu tür yerlerden hep kaçınmıştı. O buralardan kaçınadursun, güzellik salonlarındaki odacıklar yok olmuş, her şey açığa çıkmış, ortaklaşa paylaşılmaya başlanmış ve perdeler kalkmıştı.

Saç kurutma makinelerinin yerini fön makineleri, metal bigudilerin yerini plastikleri almıştı.

O da buralara dönüp gelmek zorunda kalmıştı çünkü artık saçları yıpranmaya yüz tutmuştu. Uçları kırılmaya başlamış, o yığın gitgide seyrelmiş, eski parıltının yerine bir tür yapaklanmış kürk gelmiş oturmuştu. Lucian –yeni dağınıklık akımına uyarak– dalgaların, büklümlerin doğal –yani genç– görünümü sağlayacağını, ölen hücreleri –bu da doğaldı kuşkusuz– gözlerden gizleyeceğini söylüyordu. Kısa ve havalı kesim en iyisidir, diyordu Lucian, bunun doğruluğunu da tam bir beceriyle kanıtladı. İnce parmaklı elleriyle, bir rahibin Kutsal Kâse'yi kavrayışı gibi onun kafasındaki yepyeni baloncukları ve saç tutamlarını usulca avuçlayarak arkasında ayakta dineliyordu. Kadın aynaya şöyle bir kaçamak göz attı ve ona teşekkür edip gözlerini kaçırdı.

Çözülmesiyle birlikte ona güvenir olmuştu.

Sözleştiklerinde hep gecikirdi Lucian, kime söz verse gecikirdi. Dükkân bir o yana bir bu yana seğirten gencecik dişi ve erkek varlıklarla doluydu. İçeri girip sabırla, gözlerinde beklentilerle aynadan alamadıkları bakışlarıyla oturup bekleşenlerin her birinin başında duraklayarak onlarla bir bir laflardı. Telefon hiç durmadan çalıyordu. Kadın gül pembesi kabarık pufa oturmuş, pırıltılı bir dergide, *Her Hair* dergisinde, hem ağırbaşlı, önemlilik taslayan hem de acımasızca şakacı edasıyla (bu tonlar çok yaygındı), berberden gönüllerimizi sağaltan günümüzün otacısı olarak söz eden bir yazıyı okuyordu. Dergi, berberlerin bir zamanlar o yörenin cerrahı olduğu, diş çektiği, kırık çıkıkçılık yaptığı, kadınların sağlık sorunlarıyla başa çıktığı yolunda bilgiler veriyordu. Bu çağın herkesten soyutlanmış yapayalnız koşuşturmasıyla geçen yaşamında ise berber yaşamsal bir işlevi, dert dinle-

me işini üstleniyordu. Berberiniz dertlerinizi ağzınızdan sızdırıp sizi sakinleştiriyordu.

Lucian bunu yapmazdı. Onun yaklaşımı apayrıydı. Tutsak ettiği dinleyiciden kendine bir ruh çözümcü ya da bir örnek kişi, bir guru yaratırdı. Ya da en azından Susannah'ya böyle geliyordu. Belki de tombulca olduğu için anaç biri olarak algılanabildiğinden ya da Lucian'ın da keşfettiği gibi, bir üniversite hocası olarak meslekten dinleyici olduğundan özellikle seçilmiş olabilirdi. Lucian ona her fırsatta danışırdı.

"Kendimi önümüzdeki yirmi yıl boyunca burada tutsak olmuş göremiyorum. Yaşamın bir anlamı olmalı. Tantrik Sanatlar ve Meditasyon Okulu'nu denedim. İç yaşamımız ve benzeri konuları biliyor musunuz?"

Parmakları saçında hiç durmadan geziniyordu, bir kabarıklığı bastırıp düzledi.

"Pek sayılmaz. Ben agnostiğim, bilinemezci."

"Ben sanattan anlamak isterdim. Siz anlıyorsunuz. Şu *Pembe Çıplak*'ı biliyorsunuz örneğin. Sanat denen şeyi nasıl öğrenebilirim ben?"

Kadın, ona Lawrence Gowing okumasını söyledi, Lucian düzeltmeye çalıştığı bukleyi pensle sıkıştırdı, makasını bıraktı ve onun söylediklerini küçük, kumru kanadı rengi deri defterine baştan sona yazdı. Kadın, ona en iyi kursları nerede bulacağını ve galeriler konusundaki en iyi eğitimcinin kim olduğunu söyledi.

Bir sonraki gelişinde konu sanat değildi artık, arkeoloji olmuştu. Ne galerilere uğradığına ne de kitapları okuduğuna ilişkin bir belirti vardı.

"Geçmiş insanı çekiyor," diyordu. "Toprağın içindeki kemikler ve bir yana gizlenmiş altın sikkeler. Romalıların Londra yerleşimi City'ye gidip Mitraik tapınaklardaki kazıları gördüm. Bir dinleri de olmuş olmalı. O boğanın kanı, karanlık ve aydınlık, büyüleyici."

Keşke saçıyla uğraşıp çenesini kapasa. Bu tür uçarı kafaları tanırdı. Şöyle bir aklından geçirdi. İçine bir korku salıyordu böyleleri. Kendi bildikleri, kendisi için önemli olanlar, bütünü oluşturan şeyler, bu insanların üstünde bile durmadan geçtiği ayrı ayrı parçacıklardı, apayrı kalıyorlardı. Siz kitaplar yazıyor, konferanslar veriyordunuz ve bu küçücük gerçeklik kurdeleleri kısacık bir an parıldayıp gözden yitiveriyorlardı.

"En güzel yıllarımı kentin uzak mahallelerindeki yaşlı hanımcıkları insan içine çıkabilecekleri hale getirmek için harcamak istemiyorum," dedi. "Yaşamdan beklentim daha fazla."

"Ne gibi?" Kafasındaki ıslak saç yığını üstündeki karamsar bakışa gözlerini dikip sordu kadın. Önündeki bu yığına köpük boca eden adam, "Güzellik," dedi, "güzelliğin peşindeyim. Bütün istediğim güzellik. Bir yatla Yunan adalarını dolaşabilsem, çevremde güzel insanlar olsa," gözleriyle onun gözlerini aradı. "Ve o tapınakları, o yontuları görsem." Yaklaştı, eliyle ense kökünü bastırdı. Kadının burnu neredeyse edepsizce adamın fermuarının yanı başındaydı şimdi.

"Saç kremi kullanmıyorsunuz," dedi. "Acısını yine siz çekersiniz. Hemen anlaşılıyor."

Kadın başını çaresiz eğdi: Adam ense köküne doğru kafatasını ovuşturup sıyırdı.

"Belki bir-iki gölge atabiliriz," dedi ölgün bir sesle. "Bronz ya da sonbahar renklerinden bir karışım."

"Hayır, sağ olun. Doğal hali daha iyi bence."

Adam iç geçirdi.

Sonra kadına sevdalarını anlatmaya başladı. Görüp yaşadıklarına inanacak olsa, kadın ona eşcinsel gözüyle bakabilirdi. Dükkân, şöyle bir uğrayan, makasları bileyiveren, köşelere çekilip kikirdeşen ve çekip giden güzel

genç adamlarla doluydu. Çinliler, Endonezyalılar, Glasgow'lular ve Güney Afrikalılar. Lucian yerine göre onlara bağırır, onlarla bir olup kikirdeşirdi; birbirlerine çam sakızı çoban armağanları verirler, ne olduğu belirsiz ufak tefek borçlar öderlerdi. Bir seferinde kadın dükkâna geç bir saatte uğradığında, onları poker masasında yakalamıştı. Kızlar gölgede kalıyordu, pırıl pırıldılar ama durumları umutsuzdu. Hiçbiri uzun süre barınamıyordu burada. O günlerde krem rengi bağcıklı pembe önlükler giyiyorlardı. Kadın, Lucian'ın kimi kez alttan alan, sevgi dolu kimi kez de diklenerek, böbürlenerek yaptığı telefon konuşmalarından onun yaşamında gönül sorunlarının bir yeri olduğunun ayırdındaydı. Sesinde kurutma kağıdı basılmış gibi bir boğuklukla, sözcükleri duyulur duyulmaz konuşuyordu. Öte yandan, telefonun almacından, karşıdan gelen sesin ya da seslerin dur durak bilmeyen ateşli çene yarıştırması çalınırdı kulağına. Berberde geçirdiği saatler gitgide uzamaya başlamıştı. Telefon konuşmaları; adamı kadının aynaya yansıyan heyecanına tutsak eden el kol devinimleriyle bezediği, uzayıp giden açıklamaları; sanki elleri havada bisiklete binen bir oğlan çocuğunun heyecanıydı bu.

"Kendimi işime tümüyle veremiyorum, bağışlayın," dedi. "Yaşamım bir dönüm noktasında. Hiç olmaz sandığım bir şey geldi başıma. Yaşam boyu bir şeyler aradım durdum ve şimdi de buldum onu."

Islak alnındaki sabun köpüklerini sildi ve gözünün köşesindekileri de sıyırdı. Kadın gözlerini kırpıştırdı.

"Düpedüz tutuldum ona," dedi. "Eksiksiz bir çekim gücü. Kusursuz bir uyum. Bir mucize, öteki yarım sanki. Kusursuz güzellikte bir kız."

Buna verecek bir yanıt bulamadı kadın. Bir öğretmen edasıyla; başka ne beklenebilir, "Niye dönüm noktası?" diye sordu.

"Beni seviyor. İnanamıyorum ama gerçek. Beni seviyor. Onunla yaşamamı istiyor."

"Ya karınız?"

Bir de karısı vardı, *Pembe Çıplak*'ı satın almasını umursamayan bir kadın.

"Evden kovdu beni. Ben de çekip ötekinin, sevgilimin dairesine gittim. Gelip aldı beni – karım. Ne yönde olursa olsun bir seçim yapmam gerektiğini söyledi ama kendisini seçeceğimi sanıyor. Ben de bana biraz zaman tanımasını, işleri oluruna bırakması gerektiğini söyledim. Ona dedim ki, olaylar bu denli tırmanmışken nasıl olur da gerçekten ne istediğimi bilebilirim, bu işin daha ne kadar gideceğini, onun bana olan sevgisinin sürüp sürmeyeceğini nereden bilebilirim?"

Sabırsızlıkla kaşlarını çattı ve makası tehlikeli bir biçimde kadının şakaklarında şakırdattı.

"Derdi zoru, saygınlık. Beni sevdiğini söylüyor ama gerçek sorun komşuların ne diyeceği. Gerçi ben de evimden hoşnudum. Doğrusu iyi bir ev hanımıdır bizimki. Evim şık olmasa da ince bir beğeniyi yansıtır."

Bundan sonraki birkaç ay, belki bir yıl boyunca öykü gelişti, düşe kalka sürüp gitti, açıkçası pek doyurucu bir anlatı biçimine girmese de bir evrim geçirdi. Adam da çok başarısız bir öykücüydü doğrusu, Susannah yavaş yavaş bunun ayırdına varıyordu. Öykü kişileri ete kemiğe bürünemiyordu bir türlü. Sevgilinin güzelliği ne türden bir güzellikti, Lucian'a duyduğu çekimi sergilemediği zamanlar bu kızcağız zamanını nasıl geçiriyordu; bunları gözünün önüne getiremiyordu. Lucian'ın karısı, şirretin teki miydi yoksa acıların kadını mıydı, kabına sığamayan biri mi sabırlı mı yoksa kendini olan bitenlerden alaycı bir tavırla soyutlayan biri miydi bunları bilemiyordu. Bu gölge kişilerin hepsi Susannah'nın kendi kafasında canlandırdığı kişilerdi. Yaklaşık altı ay boyunca bunları an-

lattıktan sonra bir gün Lucian artık kızının olup bitenlerden, kendisinin kimi zaman evde kalması kimi zaman kapı dışarı edilmesinden, böyle bir gelip bir gitmek zorunda kalmasından çok etkilendiğini söyledi.

"Bir kızınız mı var?"

"On beşinde. Yok on yedisinde. Yaşları hep karıştırırım."

Adamın aynaya bakarak kendi kendine kaygıyla gülümseyip elini kendi parlak saçlarından geçirmesini izledi.

"Çok genç evlendik," dedi, "neyin ne olduğunu bilmiyorduk, çok gençtik."

"Genç kızlar çok sarsılıyor, evdeki tartışma ve huzursuzluktan."

"Evet. Herkes sarsılıyor. Evi satarsam sınavlara girerken başını sokacak bir yeri olmayacağını söylüyor. Sevgilimin dairesinde bana düşen harcamaları karşılayacaksam evi satmam gerekecek. İkisinin giderleriyle birden başa çıkmam olanaksız. Karım evden taşınmak istemiyor. Bunu anlayışla karşılıyorum kuşkusuz; ama onun da böyle sürdüremeyeceğimizi anlaması gerek. İki parçaya bölünemem, bir karar vermem gerekiyor."

"Sevgilinizden yana karar vermiş gibi görünüyorsunuz."

Derin bir soluk alıp elindeki her şeyi, tarağı, makası, kurutma makinesini oracığa bıraktı.

"Ya, evet ama ürküyorum. Gemilerimi yakarsam, elimde hiçbir şey kalmayacak diye aklım çıkıyor. Sevgilim beni her an yanında bulursa, belki sevgisi böyle sürüp gitmez. Evimi de seviyorum; nasıl anlatsam, rahatım yerinde, alışkanlıklar, eski iskemlelerim. Hepsinin satılıp gideceğini aklımdan bile geçirmek istemiyorum."

"Sevmek kolay iş değil."

"Ne demezsiniz!"

"Sizce tepemdeki saçlar azalıyor mu?"

"Ne? Yo, sayılmaz. Kaygılanacak bir şey yok. Şu ufacık tutamın şöyle düşmesini sağlarız, işte böyle. Sizce evin yarısından çoğunda hakkı var mıdır?"

"Ben avukat değilim. Benim konum klasik diller."

"Sözünü ettiğim Yunanistan tatiline çıkacağız. Sevgilimle başbaşa. Yelkenliyle Yunan adaları. Dalgıç takımları aldım. Dükkânı bir aylığına kapatıyoruz."

"Söylediğiniz iyi oldu."

O tatildeyken dükkânı yeniden düzenlediler. Susannah'ya bundan da söz etmemişti, hoş, neden etsin ki? Son modaya uygun çok şık renkler, savaş gemilerinin kurşunisi ile güvez kullanıldı. Kurumuş kan ve boğazlama araçları, diye düşündü Susannah yeniden geldiğinde. Bu özellikle hiç hoşlanmadığı bir renk birleşimiydi. Her şey değiştirilmişti. Mavi tekerlekli masaların yerine son model teknik çelikten masalar konmuştu. Tavan aşağı çekilmişti. Uçuk su mavisi camın yerine fırtına tonunda kül rengi, mat ve dışarıdan içeriyi göstermeyen, pırıl pırıl günleri bile kasvetlendiren bir cam konmuştu. Müzik iyice kısık heavy metal olmuştu. Orada çalışan genç kadınlarla genç adamların üstünde kurşuni Japon sabahlıkları vardı. Kendisi gibi ötekiler de, hastalar, diyorlardı kendilerine ve onlar da aynı güvez rengi iş gömlekleri giyiyorlardı. Aynadaki yüzü kül rengine çalmış, daha önceki ışıklandırmanın yanıltıcı gül pembesi pusunu yitirmişti.

Gül *Pembe Çıplak* duvardan indirilmişti. Onun yerini genç kız fotoğrafları almıştı. Belki mikrofonları belki de başka birtakım şeyleri emecekmiş gibi yuvarlaklaştırılmış dudaklarına uyan akkor gibi yanan ve mora çalan kopkoyu saç fişekleri altında kül rengi yüzlü, kömür karası gözlü ve ok gibi kirpikli kızlar. Yeni çay fincanları kara ve altıgendi. Toz pembe, çiçeğimsi kurabiyelerin ye-

rini satranç tahtasını andıran ak ve kara renkli, şeker kaplı, naneli, oval şekerlemeler almıştı. Bunlarla ilk karşılaşmanın etkisinden kurtulunca, bundan böyle başka bir yer bulmayı düşündü. Ama başka yere giderse kazara aptala çevrilmekten de korktu. Onun saçından anlıyordu. Lucian yani, dedi kendi kendine. Bugünlerde anlayış bekliyordu saçı; iyiden iyiye seyrelmişti artık, canlılığı da usul usul solup gidiyordu.

"Tatiliniz iyi geçti mi?"

"Ah, harika, bambaşka bir şey. Evet, evet bir düştü sanki. Keşke geri dönmeyebilseydim. Karım avukata başvurmuş. Verdiği emeklerden dolayı ve kızımı öne sürerek evlilik bağı içinde paylaştığımız ortak evin tümünde hakkı olduğunu söylüyor. Peki, kızım büyüyünce, bir işe girecek değil mi? Sanırım ömür boyu annesine yapışıp kalmaz, çocuklar hemen kopuyor."

"Bugün özellikle çok iyi görünmeliyim. Bir ödül kazandım. Bana bir çevirmenlik madalyası veriyorlar. Bir de konuşma yapacağım. Televizyonda."

"Sizi çok güzelleştirmemiz gerekiyor öyleyse. Dükkânımızın onuru adına da. Yeni görünüşü nasıl?"

"Pek şık olmuş."

"Evet. Evet. Gerçi fotoğrafları pek tutmuyorum. Daha gizemli bir şeyler bulabilirdik. Kurşuni renge giden resimler olması gerekiyordu."

Kafasının üstünde uğraşıp duruyordu. Kadının ıslak saçlarını parmaklarıyla kaldırıyor, havalandırıyordu, sanki iki katı saç varmış gibi oluyordu. Şu yandan bir tutamı kıvırıyor, kafasına pensle tutturuyordu, sonra başka bir tutamı öte yana buruyordu, kendi kafasını bir o yana eğiyordu, bir öteye, kadının bedeninin insana hiçbir şey esinlemeyen üst bölümünü süzüp duruyordu. Ötekinin kafası da elinde olmadan kendisininkini izledikçe enikonu tatsız bir tavırla, "Kıpırdanıp durmayın lütfen, bir ku-

ğu gibi bir o yana bir bu yana eğilip durursanız ben nasıl çalışabilirim."

"Bağışlayın."

"Neyse, kıpırdamayın yeter."

Bir fare gibi kıpırtısız, başı adamın avucunun baskısı altında eğik, oturdu. Gözlerini yukarı dikip onun saatine bir göz attığını gördü, sonra birden bileklerinin, makasın ve kadının kaşları ucundaki parmak uçlarının balemsi bir devinimiyle keskin çeliği başparmağının tombul ucuna soktuğunu gördü, öylesine ki, kan fışkırdı, biraz kan kadının kafasına bile sıçradı.

"Eyvah! Beni bağışlar mısınız? Elimi kestim. Bakın."

Kanlı parmağı kadının burnunun dibinde sallıyordu.

"Gördüm," dedi kadın. "Bilerek kestiğinizi gördüm."

Adam aynadan dişlerini parlatan bir gülüşle sırıttı ona, gözlerini kaçırarak.

"Bu bizim, berberlerin kendi aramızda ufacık bir numaramız. Kendimizi çok zorladığımızda, bir soluk alacak ya da bir şey atıştıracak zamanımız olmamışsa, bir yerimizi kesiverir ve tuvalete koşarız, ağzımıza iki lokma gofret atar ya da kızlar düşünceli davrandıysa, peynirli böreğimizden bir ısırık alıveririz. İzninizle, açlıktan içim bayıldı."

"Buyurun,"dedi Susannah.

Yüzünü ona döndü, anlamsız gülüşü bir an çaktı sonra kaçıp gitti.

Susannah beklemeye başladı. Yakasından içeri bir-iki damla su aktı. Dört-beş damla da kaşlarından aktı. Kafasındaki soğuk ve ıslak kapakla saçlarına rasgele iliştirilmiş iki alüminyum mandallı şişe açacağının altındaki acınası yüzüne baktı. Bu kaskatı yüze karşı belli belirsiz korumacı bir öfke uyandı içinde. Yetişmekte olan bir kızken değil de, genç bir kadınken, o kestane çağlayanın altından cildi-

ne bakıp nasıl olup da krepon kâğıdını andıran, sarkık, koca yumuşak torbacıkların oluşabileceğini aklının hiç almadığını anımsadı. İşte benim yüzüm bu, diye geçirmişti aklından o zaman. Aldığı eğitimin bir parçası olarak kesinliğe duyduğu saygıdan şimdi bu gözünün önündekini de aynı biçimde kendi yüzü olarak benimsemek istiyordu ama yapamıyordu. Bu bozarmış deri, bu pul pul döküntülerin, incecik çiziklerin esnekliğini yitirmesi onun yüzündendi, kendisinin yüzünden, kendi yaşamından. Hiçbir zaman güzel bir kadın olmamıştı, çekici olmuştu, canlılığın, ılık bir gücün çekiciliği; kanın damarlarında duramamasından, gözlerdeki ışıltıdan. Ne klasik heykellerinkini andıran, etkisini hiç yitirmeyen kemikleri vardı ne de incecik bir kuş gibi apak çakıp gitme becerisi. Bir tek etindeki can vardı, o da artık solmaya yüz tutmuştu.

Televizyon aklını başından alan bir korku salıyordu içine, çok geç girmişti yaşamına, artık kimseye görünmek, kimsenin kendisine bakmasını istemediği bir devrede. Kameralar da sarkık çenelere, gözün altındaki torbacıklara ışık tutarlar, yüzün gölgeleri ile parıltıları arasında fırça izlerini ve çatlakları bulup çıkarırlar. Bulup buluşturdukları öylesine ilgi çekici olurdu ki, sözcükler – sözcükler nedir ki, beş para etmezler, havada uçuşup giderler, oysa ucu kırık bir diş, yersiz bir kırmızı nokta, uyumsuz bir saç belleklere yapışıp kalırdı.

Eğer adam onu, ıslak yüzüne dalıp gidebileceği bunca zaman bırakmasaydı, olanlar olmayacaktı.

Her iki yanında da gizemli törenler sürdürülüyordu. Solunda bir kafayı pembe naylon bir torbaya, bir banka soyguncusunun kafasına geçirdiği çorapla korkunç bir doğum kontrol zarı arası bir şeye tıkıştırıyorlardı. Çinli bir genç adam bu başlığın deliklerinden saç tellerini usul usul gevşetip çıkarıyordu, telleri önce bir çekiyor sonra

bir fiskede yana atıyordu, bir çekiyor bir fiske atıyor. Bunun insanda bıraktığı izlenim irkiltici iğrenç bir pembe kel kafa ile bunun üstünde yer yer bitmiş saç öbekleri oluyordu. Sağında ise, kaygı dolu tombul bir kız başka bir kızın gür saç kıvrımlarını alüminyum folyodan yılan gibi sosislere sarıyordu. Ses yükseltici kolonlarda ise uzaktan uzağa davul gümbürtüleri, şakırdayan zincirleri andıran şangır şungur sesler yükseliyordu. Akıl alır gibi değil, dedi kendi kendine, evime dönmeliyim ama dönemem, kafam ıslak. Herkes büyülenmiş gibi gözünü dikmiş birbirinin çirkinliğini süzüyordu.

Lucian geri geldi, makası bıraktığı yerden aldı, elinin ucuyla, gönülsüz.

"Ne kadar keselim demiştiniz?" dedi gelişigüzel. "Uçlarda çok kırık var. Ölüyor saçınız, ben tatildeyken bakmamışsınız."

"Çok olmasın, doğal görünmek istiyorum, bence..."

"Sevgilimle konuşuyordum. Kararımı verdim. Artık karıma dönmeyeceğim. Dayanamıyorum."

"Çok mu öfkeli?"

"Kendisini bırakıyor. Kendi yanlışı. İyiden iyiye bıraktı kendini. Ayak bilekleri kalınlaştı, ayakkabılarının üstüne pörtledi bilekleri, midem kalkıyor, dayanamıyorum."

"Bu herkesin başına gelir. Aşırı sıvı birikimi..."

Kendi ayak bileklerine bakmadı. Adam ensesindeki kısa saçları alıyordu.

"Lucian," diye seslendi tombul kız yakınarak, "Şu permaya bir bakar mısın? Bir türlü beceremiyormuşum gibi geliyor."

"Aman dikkat et," dedi Lucian, "yoksa hanımefendi haşlanır da başında saç kalmazsa seni de kurtaramayız. Sen gel bakalım buraya, hanımefendinin saçını bitir –Şekerim, bir sakıncası yok, değil mi? Deirdre, bu tür saçlardan çok iyi anlıyor, çok becerikli, onu bu konuda özel

olarak eğitiyorum– ben de şu permaya bir bakayım. Yeni bir yöntem deniyoruz da, bir-iki sorun çıktı, her zamanki gibi..."

Deirdre karşısındakinin dilini çözmeyi bilirdi ama Susannah konuşmamakta direndi. Uzaklardan belli belirsiz bir ses kulağına çalınıyordu, "Çocuklarınız var mı, şekerim? Eviniz uzakta mı, saçınız rahat mı olsun, resmî bir toplantı için mi yaptırıyorsunuz, arkaya tarayayım mı?..." Susannah bir duvar gibiydi, taş kesilmişti, Lucian'ın karısının ayak bileklerine takılmıştı kafası. Kendi ayak bilekleri ayakkabılarının üstünden taştığı için kendisi bu yabancı ve kötü tanıtılmış kadına anlayış göstermek zorundaydı. Birden, eskiden Suzie olduğu zamanlarda, Perugia'da kursa giderken bir İtalyan öğrenciyle bütün gün aralıksız nasıl seviştiğini bugünmüş gibi açık seçik anımsadı. Kendi minik toparlak gül pembe göğüsleri, tek kişilik yatağın kenarından sarkan uzun bacakları, sıcaklık, ıslaklık, onun omuzları, birbirleriyle bir bütün olmaya çalışırken başlarının birbirine çarpması geldi aklına. Öyle çok sevişmişlerdi ki, her ikisinin de kımıldayamayacağı bir noktaya gelmişler, kalkıp suya ulaşmaya çalışmışlardı; ikisi de susuzluktan ölüyordu, terden sırılsıklam olmuşlar, ağızları kurumuştu, sonra yine yatağa devrilmişler, iki çıplak beden üstüste, kalkmaya dermanları kalmamıştı. Şimdi artık bütün bunlar kimin umurundaydı? İçinde kalın bilekli kadına karşı kıpkızıl bir öfke seli kabardı. Bacaklarından göğsüne, oradan da boynundan yukarıya tırmandı; belki de yüzü al bayrağa dönmüştü bile, gel gelelim bu şapşal kül rengi ışıkta bunu nereden anlar insan? Deirdre, saçlarının kıvrımlarını büküyor yığınlar üstüste birikiyordu, şu yaşlı kadının bunca saçı olsun, inanılır gibi değil. Sosisler, sümüklüböcek kabukları, üzüm salkımları ve sarmaşıkların sarılgan sürgünleri. Susannah çevreyi belli belirsiz görebiliyordu, gözlerinin gerisini kızıl bir sel

perdelemişti ama görebildiği kadarının da bilincindeydi. Japonlar, balıkların sudan yükselişi gibi başka bir dünyanın şeytanlarının aynalardan bize doğru salınıp geldiklerini söylerler; şimdi de kabarcık gözlü, ardında yüzgeçlerini sürükleyen şişko bir şeytan ona doğru yüzüyordu; kafasında kule gibi bir taç, çöreklenmiş yılandan bir taç, kurutucunun altından yeni çıkmış, olanca yüz kızartıcı gerçekdışılığıyla annesi karşısındaydı.

"İşte oldu," dedi Deirdre. "Çok güzel oldu. Bir ayna getireyim."

"Hiç de güzel olmadı," dedi Susannah. "İğrenç oldu."

Dükkândaki herkes soluğunu tuttu. Deirdre dehşet dolu bakışlarını Lucian'a döndürdü.

"Benden bile güzel yaptı şekerim,"dedi Lucian. "Biraz daha kabarık oldu. Herkes böyle istiyor şimdi. Bence sana çok gitti."

"Korkunç," dedi Susannah. "*Saçları yapılmış orta yaşlı bir kadına benzedim.*"

Herkesin birbirine bakıp gerçek durumun da tıpkı böyle olduğu bilgisini paylaştığını ayrımsadı.

"Doğal olmadı," dedi.

"Deirdre şimdi onu biraz indirir," dedi Lucian.

Susannah jöle dolu bir kavanozu aldı. Olanca hızıyla kül rengi cam rafa indirdi; raf çatladı.

"İndirmesini istemiyorum. Bütün istediğim," diye başladı, gözleri jöle bulaşığı çatlağa takıldı.

"Bütün istediğim kendi gerçek saçımın geri gelmesi," diye bağırdı Susannah ve hem rafı hem kavanozu tuzla buz ederek daha hızla vurdu elindekini.

"Bak şekerim, haklısın," dedi Lucian tatlı tatlı uzlaşmaya çağıran bir sesle. Çok sayıda Lucian ona doğru geliyordu; durduğu köşeden bir duvardan ötekine yansıyordu, ellerindeki parlak makasları havada sallayan pantolonlu bir silahşorlar alayı.

"Uzak dur," dedi. "Kal orada. Geri dur."

"Sakin ol," dedi Lucian.

Susannah küçük, boruyu andıran bir kavanozu eliyle kaptı ve Lucian'ın görüntülerinden birine savurdu. Kavanoz, doyurucu bir şangırtı kopardı ve yerden tavana uzanan koca bir ayna çatlaklardan bir örümcek ağına döndü, ortasından bir yerden küçük bir yığın billur parçacığı şıngırtılarla yere yağdı. Susannah'nın önünde buna benzer bir dizi bomba, daha doğrusu, el bombası sıralanmıştı. Hepsini bir o yana bir bu yana, havaya fırlattı. Bazı çatlamalar bir tür vınlayan, uzayıp giden bir ses çıkarıyordu, birden patlıyordu. Firkete dolu bir kutuyu kafasından aşırdı, bir çivi bombası gibi çevreye saçtı. Kurutucuları yuvalarından çekip koparttı; güvez rengine doğru, tatlımsı bir koku yayan köpük fışkırttı. Musluk çukurlarına fırçalar savurarak her yanı kırdı döktü, olanlardan şaşakalmamış gibi görünen tek kişiye, hışır hışır bir servis masasıyla çıkagelen genç bir Çinliye çelme taktı, adam düşeyazdı, dört bir yana pamuk topakları ve tangur tungur pensler, tokalar saçıldı. O anlamsız müziği, tam on ikiden vuran, yapay mermerden bir kavanoz Gençlik Karışımı'yla susturdu; karışım önce kasete aktı ve ses gittikçe koyulaşan bir allık rengi kremin batağında ağır ağır boğuklaşarak söndü.

Artık her şey bittiğinde – yapmadığını koymamış, fırlatılacak tek şey kalmayasıya eline geçeni her yana atmıştı çünkü durduğunda olacaklardan korkuyordu– dükkândaki herkes soluğunu tutmuş, kimse çıt çıkarmıyordu. Her yanda tuhaf bir müziği andıran sert sesler çınlıyordu. Cam bir rafta sallanıp duran bir çanak. Bir askıya takılmış dans eder gibi sallanırken çılgın raksı gitgide yavaşlayan bir makas. Bir oradan bir buradan kasılmalarla raflara ve yerlere dökülen, ezgileri andıran bir dolu fırtınası gibi cam serpintileri. Kâğıt üstüne dökülen firketele-

rin hışırtısı. Darbe yiyen pencerelerin gıcırtısı. Kendi elleri de kan içindeydi. Lucian yeri kaplayan pırıl pırıl mili çıtırdatarak geçip ellerini bir havluyla sildi. O da kan revan içinde kalmıştı,kanlar gömleğine sıçramış, kaşının üstünde ince pek de derin olmayan bir yarık açılmıştı. Tuhaf bomboş bir savaş alanına dönmüştü dükkân, ışıldayan parçacıklarla ve tatlımsı kokular yayan damar mavisi, ala bakan gökçe güvez merhemlerden dereciklerle gölcüklerle, yer yer narçiçeği serpintili köpük ve orada burada portakalımsı kına ya da kobalt ve bakır lekeleriyle doluydu her tarafı.

"Ben gideyim," dedi, gözlerindeki perdeden dolayı kanayan elleriyle çevreyi yoklayarak; üstünde hâlâ o kaba saba güvez örtüler vardı.

"Deirdre size bir kahve yapsın," dedi Lucian. "Oturun da bir soluk alıp kendinize gelin."

Bir ense fırçası alıp sandalyelerden birini oturması için temizledi. Susannah kararsız dalmış bakıyordu.

"Haydi haydi, kimi zaman hepimize eser böyle şeyler de, çoğumuz göze alamayız üstelik. Otursanıza."

Hepsi, bütün gençler, çevresine toplandı, yatıştırıcı, cıvıl cıvıl sesler çıkarıyorlar, elleriyle belli belirsiz yatıştırıcı hareketlerle, olur böyle şeyler, demeye getiriyorlardı.

"Zarar ziyan için bir çek yollarım."

"Sigorta öder. Aldırmayın. Her şey sigortalı. Bana iyilik etmiş sayılırsınız. Renkler, diyorum, pek uyumlu sayılmazdı bu renkler. Değişik bir şey deneyebilirim. Ya da sigortayı alıp her şeyi bırakırım. Sevgilimle antika alışveriş merkezinde bir tezgâh açmayı düşünüyoruz. Giysileri bezemek için kullanılan kuyumlardan satacağız. Otuzların kırkların *kitsch* kuyumları. Sevgilimin bu konuyla ilgilenen tanıdıkları, kaynakları var. Sigortayı alır, kaçar gideriz. Zaten şurama gelmişti. Size bir şey söyleyeyim mi, bana da kaç kez böyle geldiler, kimisinde her şeyi kaldırıp

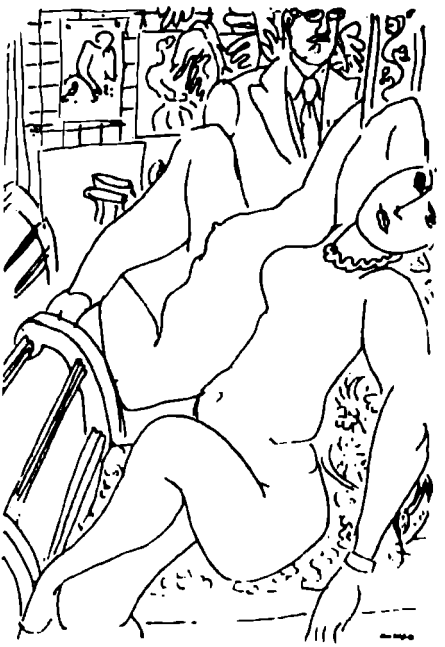
paramparça yapmayı içimden geçirmedim, diyemem, bir çırpıda kurtulmak için, sanki koca bir cam kafesten çıkar gibi kurtulup gerçek dünyaya çıkmak. İşte, üzülmeniz için hiçbir neden yok şekerim."

Eve döndüğünde her yanı titreyerek, yanaklarına al basmış, gözleri yaşlı, bir yana çöktü. Kendini toparlayınca duşa girip şu ölümcül kıvrımları ıslatacak, ıslak fare kuyruğuna çevirecekti. Kocası beklenmedik bir biçimde içeri girdi – uzun süredir onu beklemek ya da beklememek gibi bir kaygısı kalmamıştı; kestirilemez ve açıklanamaz davranışlar içindeydi kocası. Şöyle bir içeri uğradı; iriyarı, uyanık, abartılı bir biçimde, işten bitkin düşmüş bir adam havasına bürünmüştü. Susannah konuşmaya yeltenmeden başını kaldırıp ona baktı. Kocası onu gördü. (Çoğunlukla görmezdi.)

"Sende bir değişiklik var. Saçını yaptırmışsın. Hoşuma gitti. Pek şeker olmuş. Yirmi yaş gençleşmişsin. Daha sık yaptırmalısın."

Sonra yaklaşıp kadının yeni kırpılmış ensesine bir öpücük kondurdu, tıpkı bir zamanlar yaptığı gibi.

Sanat İşi

Ressam ve Modelin Aynadaki Yansıması, 1937

1947'de Matisse, *Le Silence habité des maisons*[1] adlı resmini yaptı. Sir Lawrence Gowing'in *Matisse* adlı kitabında çok küçük ve siyah beyaz bir kopyası var bu resmin. İki kişi bir masaya köşelemesine ilişmişler. Anneye benzeyenin çenesi öne fırlamış ve masaya dayadığı elini destek almış. Çocuğu andıranı, kocaman beyaz bir kitabın yapraklarını çevirirken kâğıdın kemeri kolunun alt bölümüyle birlikte bir çemberi bütünlüyor. Önde bir vazo dolusu çiçek. Arkada altı bölümlü çerçevesiyle koskoca bir pencere, camın ardında bir öbek ağaç ve belki güneş ışığı. Kişilerin yüzleri kusursuz, bomboş yumurta biçiminde, yüz çizgileri yok. Onların üstünde ise, tablonun sol üst köşesinde pencerenin tepesiyle aynı düzlemde, tuğlaların üstünde, bir sapın ucuna oturtulmuş bir yuvarlak var; karakalemle çizilmiş bir taslak, bir çocuğun çizimini andırıyor. Resmin renkli olmaması çok yazık ama yine de resmin renklerini Gowing'in de değindiği biçimde, "eski çağlarda büyük ressamların ulaşabildiği bir bağdaştırma ve uzlaştırmayla gerçekleştirdikleri görkemli renkler olarak düşlemek olası, kafamızda böyle bir

1. (Fr.) *Evlerde Yaşayan Sessizlik.* (Y.N.)

şeyi canlandırmadan edemeyeceğimiz bile söylenebilir. Gowing'e göre bu resimler son derece güçlü ve erkeksi. "Sonunda Matisse içindeki o güçlü itkiyi tümüyle avucunun içine almayı başarıyor." Kitabın yaprağı üstündeki baskı, koyu renk ve ufacık bir imge, kömürümsü kül rengi, maviye çalan kurşuni, yumuşak uçuk kurşunkalem rengi, bastırılmış, ağırbaşlı. Ama biz bunu alev alev yanan bir al ya da kızıl gibi düşleyebiliriz belki de çividi bir karanlıkta salındığını düşünebiliriz ya da diyelim evin dışında bir yerlerde, altın rengi ile yeşil. Böyle canlandırabiliriz renkleri kafamızda. Çocuğun koyu yanı, kara üstüne kara ya da mavi üstüne kara ya da al üstüne mavi olabilir. Tavanda asılı o totem kim peki?

Alma Sokağı, 49 numarada da böyle bir yaşayan sessizlik sürmekte; insan sesi yok da başka türlü sesler var, üstelik kimisi insanı sarıp sarmalayan boğuk sesler. Kayıtsız bir kulak bunlara sessizliğin ardındaki bir tür uğultu anlamını yakıştırabilir. Çamaşır makinesinin suyu döndüren homurtusu, içinde bir öğütücü tınısı da olan bir tür şıpırtılı mekanik kikirti; içindeki ıslak yığını bir o yana atıp şöyle bir soluklanıp için için hız alarak haydi olmadı bir de öte yana savurarak. Bu gürültünün gerçek sakinleri hemen bunu izleyecek olan merkezkaç kurutmanın ölüm çığlığına ve onun yanı sıra yer karolarını tırmalayan makine ayaklarının takırtısına karşı hazır olda bekliyorlar.

Kurutucu da tangırdıyor. Artık iyice eskimiş, karbon fırçaları yıpranmış olduğundan yavaş yavaş dönerken takırdıyor, gıcırdıyor ve tiz sesler çıkarıyor. İçindeki çamaşır yığını önce bir çırpınıyor, sonra dönenip kendini aşağı çarpıyor, yükseliyor, çırpınıyor, dönenip kendini aşağı çarpıyor. İnsan kulak kesilirse, gömlek kollarıyla çorapların, sutyenlerle iç eteklerin incecik bağlarıyla sosis ya da top yığınlarına dönüşürken, düşme sesinden çamaşırın dokusunu ve kitlesini ayırt edebiliyor.

Ön odada sabahın ilerleyen saatlerinde, televizyon sürekli açık ve başında kimsecikler olmadığından kendi kendine söylenip duruyor. Çok yüksek sesle değil gerçi; ses konusunda kurallar konmuş. Televizyondan yükselen sesler, çocuklar için hazırlanmış izlencelerin kadın sunucularının üstüne basa basa, abartılı bir zorlamayla çıkardıkları, durmadan yinelenen şaşkınlık çığlıklarıyla vurgulanan neşeli cıvıltı ile karışık homurtular, kahkahalar, tiz ötüşler; bir sürü tüylü kuklanın, uzun burunlu şaşı gözlü güvez renkli bir saman yığınının deli gibi savrulan kuyruğuyla yalıçapkını mavisi bir kemirgenin, zümrüt yeşili halkalardan oluşan, dışarı sarkan bir karış koyu kırmızı dili, saçaklı gözkapaklarıyla uyuşuk bir yılanın çıkardığı sesler. Durup durup yükselen sunucu cıvıltısı ile kukla homurtusu ve gaklamaları arasında, merkezkaç kurutmayı yankılar gibi düzenli aralıklarla durak olsun ya da gül rengi ekran üstündeki sarımsı yeşil T-NE-TV logosu vurgulansın diye yükselen müziğin sesi bir trampet solo, bir flüt şakıması, bir vurmalının çıkardığı ta ta ta TA çalınıyor kulağa.

Aşağı katta, kapalı bir kapının ardında Jamie'nin elektrikli treninin çember demiryolunda ilerlerken çıkardığı fışırtı ve hışırtı duyuluyor. Nataşa'nın pikabından hiç ses sızmıyor, buna karşılık Nataşa da dış dünyayı işitmiyor çünkü kafasının içi titreşimler, patlayan böğürmeler ve ulumalarla tıka basa dolu. Yatağına uzanmış her yanı müzikle kıpır kıpır seğiriyor. İçeri girecek biri, içine kapatıldığı boksör eldivenini andıran paketinden kurtulmaya çalışan bastırılmış sesin çıkardığı tıngırtıyı ve çınlayan gümbürtüyü daha odaya varmadan işitebilir. Nataşa'nın yüzünde Matisse'in kimi yatan kadın resimlerindeki bomboş, ermişsi akıllılık görülüyor. Solgun ve yumurtamsı yüzü gençliğin ışıltısını saçıyor. Saçları kara mavi mürekkep renginde; pek de temiz görünmeyen yas-

tığının üstüne saçılmış. Yatak örtüsü, kızıl üstüne serpiştirilmiş, Matisse olmasa, dokuma tasarımcısının ömründe görmemiş olacağı çizgilerle, biçimlerle, eğri büğrü, kara eğrelti otları ya da deniz yosunlarıyla dolu. Kolları ve bacakları bu dört köşe buruşuk yaygının sınırlarını aşıp yere doğru sallanıyor, bir odalığınkileri andıramayacak derecede hantal bunlar ama bir yandan da kıvrımlarıyla gözü okşuyorlar. Ak, gevşek, rahat, kıpır kıpır. Bu kıpır kıpır seğirme resme dökülemez.

Debbie'nin odasından yazı makinesinin sesi geliyor. Makine eski model; elektrikli değil, çıkardığı sesler metalik ve tıkırtılı. Satır boyunca cıvıldaşıyor, sonra da şaryodan çıkan bir çatırtıyla yeni satıra geçiş ve ezgisel, neredeyse bir ezgiyi andıran bir zilin "şıngır" diye ötüşü. Tak tak tak tak, takır takır takır, çatır, şıngır, takır, tak tak. Bir an sessizlik. Debbie oval çenesini ince uzun ellerine yaslamış, kapkara saçı derli toplu bir büklümle ensesinde toplanmış, yazı makinesinin başında oturuyor. Nataşa'nın mürekkep karası ve fildişi akı güzelliğini nereden aldığı belli oluyor. Debbie kaşlarını çatıyor. Sarımsı gül pembe badem tırnağıyla dişini (sarıya çalan fildişi rengi, yüzünün renginden bir ton koyu) tıkırdatıyor. Debbie'nin bürosu ya da çalışma odası denebilir buraya, tıklım tıkış dolu. Bir çizim masası var ama kullanılmadığı zaman katlanıyor, dikilip pencereye yaslanıyor, dışarıdan gelen ışığın çoğunu kestiği gibi pencerenin önündeki çiçeklikteki koyu kırmızı sardunyalarla kobalt mavisi lobelyadan oluşan görünümü olduğu gibi engelliyor. Debbie çalışma masasında da çizim masasında da çalışabilir ama ikisini aynı anda kullanamaz. Keşke bu olanaklı olsaydı. "Kadının Yeri" dergisinin tasarım editörlüğünü yapıyor Debbie. Bu derginin biraz karanlıkta kalmış temel ilkesi kadının tek yerinin, belki de en önde gelen yerinin Yuva'sı olmadığıdır. Debbie şu an evde çalışıyor çünkü Jamie, suçiçeği

döküyor; doktor çağrıldı ama hangi saatte gelebileceğini daha doğrusu gelip gelemeyeceğini kesin söyleyemiyor; işi başından aşkın. Jamie'nin de saçları annesi ve kız kardeşininki gibi mürekkep karası, kara gözlerine inen ötekilerinkinden de uzun kara kirpikleri var. Derisinin rengi de onlarla aynı ama şu anda eşine az rastlanır, kabartılı ve pespembe tepeciklerle, tümseklerle bezenmiş engebeli bir alan; çoğu, şu etli yapraklı insana usanç veren begonyalar vardır ya, onun toz pembesinden ama kimi ta koyu yavruağzı derinliklere iniyor, kimi sönmüş yanardağlar ise demir ya da manganeze çalan kırmızı birer kabuk bağlamış. Seyretmek için televizyonu açan Jamie'ydi ama her yanı deli gibi kaşındığı için hiçbir şeyi uzun süre izleyemiyor, yarısı yenmiş tırnaklarıyla etini yolup duruyor, her yanını iskemlelere sürtüyor. Debbie, onu bir sehpanın üstüne çıkarıp bedenini baştan aşağı ovuşturarak kaşıntıya karşı bir losyona buladı, böylece çizgili şekerden ya da alçıdan bir mankene döndü çocuk. Tozlu pembemsi kum rengi yumuk yumuk yüzeyler, kabataslak bir makyaj, yer yer dökülmüş boya, donuk ne idüğü belirsiz bir renk, bu katmanın altında da yeniden baş göstermeye hazır suçiçeği döküntüleri. "Savaş boyası" dedi Debbie oğluna, bir yandan da çocuğun yuvarlak minik göbeğine ve alev alev yanan acınası bacaklarına sıvıyı sürüyor, yayıyordu. "Üstüne kakaodan çizgiler çekebilirsin," dedi Jamie. "Sonra da pasta süsü şekerlerden. Böylece üç renk çizgili olurum." Debbie onu oyalayıp durumunu unutturacağını bilse, önüne oturtup her yanını eğrelti yeşili pasta boyasıyla bir güzel boyamak isterdi ama elinde yazılıp bitirilecek, yeni mutfak boyaları tasarımına, olmadık renklere ve ağzı açık bırakacak yepyeni çizgilere ilişkin bu yazı vardı.

Debbie'nin limon kabuğu rengi duvarlarında Nataşa ile Jamie'nin çıplak bebeklik resimleri, daha sonra gedik dişli, ağzı kulaklarında okul vesikalıkları vardı; birkaç

peri masalının kişilerini canlandıran bir dizi minicik tahta işi, bir denizkızı, iğinin başında iplik eğiren bir cadı, bir ayı ile iki gül, çok değişik bir biçemi yansıtan minicik bir masa resmi, üstünde mavi bir vazo ve bir de Rubik küpü olan aşırı gerçekçi bir tahta masa. Bunun yanı sıra, Nataşa'nın küçükken yaptığı beyaz çerçeveli iki resim, dağlaleleriyle dolu bir vazo, sulandırılmış koyu kırmızı ve morlar, bir iskemlenin üstüne atılmış bir giysi, mavi giysi, kurşuni iskemle, belki de hiç amaçsız bir boşluk içinde kişiyi bir beklentiye sürükleyen kıvrımlar.

Debbie yazı makinesinin başında zili kaçırmamak için kulağı kirişte. "İnsanın ağzını sulandıran yeni bir mor, içine krema katılıp şöyle bir karıştırılmış yabanmersini suyu rengini andırıyor," diye yazıyor. Kapı değil de telefonun sesiyle yerinden uğruyor, şu yeni titreşimli "dırrt" sesi veren sinir bozucu tiz sesler çıkanlardan. Arayan yazı işleri müdürü, sayfa düzeni toplantısını ne zaman yapabileceğini soruyor. Debbie, alttan alarak, anlayış bekleyen bir tavırla durumunu açıklıyor. "Kadının Yeri" dergisinin yazıişleri müdürü erkek; kendi dergilerinde yayımlayıp durdukları, çalışan kadının suçluluk duygularını anlatan yazıları hep okuyor ve doğrusu biraz tatsız buluyor. Debbie taktik değiştiriyor, Jamie'ciğin kızartıları ağza alınmayacak yerlerinde bile döktüğünü anlatıp onu kırıp geçiriyor. "Vah zavallı oğlancağıza," diye yapıştırıyor adam, evden kimsenin duyamadığı ama Debbie'nin kulağında çın çın öten sesiyle.

Merdivenlerden bir aşağı bir yukarı, üç katı da birleştiren, bir gürleme ve hırıltı sesi dizemli, karmaşık, kabararak yükselen bir ses, homurdanıyor, emiyor; tiz bir uğultu, bir tür öğütme sesini bastırıyor, ara sıra ötekilerden apayrı nitelikte, gözdağı veren bir uluma eşliğinde çılgınca bir takırtıyla duraksıyor. Hoover elektrik süpürgesinin arkasında, Mrs. Brown, hemen tanıtalım, varlığıy-

la Debbie'nin dünyasının parçalara ayrılıp un ufak olmasını engelleyen bu kadın, bir aşağı bir yukarı inip çıkıyor.

Mrs. Brown, yerel gazeteye verilen bir duyuruya yanıt olarak on yıl önce gelmişti bu eve. Nataşa on yaşında, Jamie de yoldaydı. Debbie'nin durumu hiç iyi değildi, işinden olma korkusu bürümüştü gözünü. Gazeteye verdiği duyuruda "sanatçı aile yanında" demişti; yırtık duvar kâğıdıyla ardı arkası kesilmeyen karışıklığa karşı büsbütün sevgi olmasa da, belki bir hoşgörü uyandırır umuduyla. Pek başvuran olmamıştı – bir-iki resim öğrencisi, bebek bakımını, resme ayrılan saatleri ve ev işlerini paylaşmak isteyen evlenmemiş bir anne, eskiden bir evi çekip çeviren, yarı görmez, kaplumbağa hızında çok yaşlı bir hanım ve Mrs. Brown. Mrs. Brown'un teni ne kara ne de kahverengiydi; ambere çalan bir sarıydı, yaralanan derideki berelerin yitip gitmeden önce döndüğü sarı renk, onun tüm derisi bu renkti. Bir tenis yıldızının ter bandı ya da bir oda hizmetçisinin dantel başlığı gibi kaşlarının üstüne sımsıkı çattığı çiçekli bir kumaş banttan oyun kâğıtlarındaki papazların takkesi gibi tepeye dikilen gür, is rengi kalın telli saçları vardı. Mrs. Brown'un giysileri çiçekli ve şaşırtıcı giysiler olmuştu, hâlâ da öyle; indirimli satış artıklarıydı bunlar; indirime bile giremeyen mallar ya da seri sonu parçalar, birilerinin örgülerinden kalmış tenis topu kadar artık yünlerden örülmüş gökkuşağı renkli kazaklar. Debbie'yle konuşmaya geldiğinde üstünde öyle aman aman temiz sayılamayacak (çok kirli de olmayan) bir film yıldızı trençkotuyla gelmiş, Debbie sonunda endişeden ağzı kupkuru, "Ne dersiniz, biz belki de anlaşabiliriz, değil mi?" deyinceye kadar da bunu üstünden çıkarmamıştı. Ancak neden sonra, kararlı bir biçimde kafasını sallayıp bir fincan kahveyi kabul ettiğinde yağmurluğu bedeninden sıyırmış, üstündeki uçuk saman rengi üstüne koyu kırmızı, kabak çiçeği gibi açmış Hint

çiçekleri, cennet kuşları ve garip bitkileri andıran sarmaşıkların filizleriyle kaplı, kalın koltuk döşeme kumaşından yapılmış pantolon ve üstü serpme yün papatyalar, ak margaritalar, turuncu, ortası kara kömeçli öküzgözleri işlenmiş koyu mavi bir kazakla kalmıştı.

Mrs. Brown'un pek gülümsediği görülmez. Yüzü ilkel bir maskeyi andırır, yanakları üçgen biçiminde düzlemlerdir, uzun düz ve büyük bir burun ve genellikle sımsıkı kapalı bir ağız. Yüzündeki anlatıma ağırbaşlı, çetin, tetik ya da ilk akla gelen bu olmasa da, belki de yenik düşmüş denebilir. Evde yalınayak dolaşır, sonunda bu denli sıcağa alışkın olmadığını açıklar; evi böyle çok ısıtmanın sağlıksız bir savurganlık olduğunu sezdirerek mi söyler bunu, yoksa Debbie mi alınganlık yapar? Bir bakarsınız ensenizde bitivermiş; başlangıçta bu alışkanlığı Debbie'yi son derece ürkütmüştü ama artık iyiden iyiye alıştı; Mrs. Brown'a alıştı aslında, Mrs. Brown denince içinde uyanan en güçlü duygu onun bir gün kendisini bırakıverip gideceğine ilişkin korkusu. Eğer Mrs. Brown Debbie'nin arkadaşı sayılmıyorsa, belki çekirdek aileyi saymazsak, Debbie'ye yeryüzündeki en yakın insan. Debbie ile Mrs. Brown, dostların paylaştığı yakınlıkları paylaşmıyorlar gerçi, oturup birilerini çekiştirmiyorlar örneğin ama birbirlerinin korkularının, çektikleri acıların sarsılmaz ve köklü bir biçimde bilincindeler ya da en azından Debbie böyle olduğunu sanıyor; yine de, Mrs. Brown'ın onu kendisinin Mrs. Brown'ı tanıyacağından çok daha iyi tanıdığını biliyor çünkü bu ilişki Debbie'nin evinde sürdürülüyor. Mrs. Brown, Debbie'nin iç çamaşırlarını yıkıyor, Debbie'nin masasına çekidüzen veriyor, Debbie'nin özel ve iş mektuplarını, gözdağlarıyla ya da gizliliklerle dolu mektuplarını düzenleyip desteliyor. Eğlentilerde yiyeceklerden payını almıyor gerçi ama sonradan şişeleri sayıp kırık bardakları süpürüp atan yine Mrs. Brown olu-

yor. Debbie'nin yatak çarşaflarını da Mrs. Brown değiştiriyor.

O karar ânında Debbie, Mrs. Brown'a çocuğu olup olmadığını, merakından ölmesine karşın, sormadı; çünkü Debbie, kendisi işe başvurduğunda kendisine çocuğunun olup olmadığının, varsa bu sorunu nasıl çözümleyeceğinin sorulmasına son derece içerler. Ama Mrs. Brown' a telefonu olup olmadığını sordu, Mrs. Brown da, evet var, dedi, telefonsuz olmaz, dedi; "olmaz" derken öylesine kestirip attı; son derece biçimli, suya sabuna dokunmadan. "Öyleyse, gelmediğiniz günler; yani gelemeyecek olursanız, elden gelirse, bana bir haber verirsiniz değil mi?" Debbie tatlı ve nazik olmaya çalışıyordu, "Çünkü ben de yarı yolda bırakılınca; yani herhangi bir nedenle gelemeyecek olursanız, bir sürü karmakarışık düzenleme yapmak zorunda kalıyorum." "Beni güvenilir bulacaksınız, sanırım," dedi Mrs. Brown. " Ama şimdiden bir şey söylemenin yararı yok. Zamanla kendiniz göreceksiniz. Ama kaygılanmayın, elimizde olmayan nedenler dışında." "Kısmet," dedi Debbie, "Tanrı'nın işi" "Eh, bir de Hooker'ın işi," dedi Mrs. Brown, Hooker'ın kimin nesi olabileceğine hiç değinmeden.

Gerçekten de Debbie, Mrs. Brown'ın söz verdiği gibi güvenilir olduğunu gördü. Zaman içinde Mrs. Brown'ın, iki oğlu olduğunu öğrendi. Lawrence, bir de arkadaşlarının Gary diye kısalttığı ama annesinin Gareth dediği iki çocuk. Mrs. Brown, Debbie'lere ilk geldiğinde bu çocuklar on ile sekiz yaşlarındaydılar. Lawrence şimdi Newcastle Üniversitesi'nde okuyor, "Orada barınmak daha ucuza geliyor," diyor Mrs. Brown. Gareth ise uzun boylu okumadan evden ayrılıp çalışmaya başladı, Mrs. Brown'ın deyişiyle "dağıtımda" çalışıyor. Yanlış arkadaşlar edindi, diyor Mrs. Brown ama ayrıntıya girmiyor. Hooker, Lawrence ile Gareth'in babası. Debbie, Hooker'ın, Mr. Brown

olup olmadığını bilmediği gibi, sormuyor da. Nataşa ile Jamie'nin bebekliğinde, Hooker aklına esince, Mrs. Brown'ın, Debbie gibi insanların evlerine temizliğe gitmeye başlamadan önceleri yüzüstü bıraktığı yaşamına ve fakirhanesine ani bir dalış yapardı. Mrs. Brown'ın izin aldığı sayılı günlerden biri de Hooker'ın aklına her estiğinde eve dönmesine bir son vermek için ilam çıkarttırmaya mahkemeye gitmesine rastlar. Mrs. Brown'ın altın rengi derisindeki çikolata rengi ve göğermiş lekelerin, berelerin, saçlarının arasındaki kan oturmuş şişliklerin ve dudaklarında çiçeklenen şarap rengi lekelerin nedeni Hooker'dı. Bu devrede, bir kez, yalnızca bir kez, Debbie, Mrs. Brown banyodaki tabureye oturmuş hüngür hüngür ağlarken üstüne geldi, ona fincan fincan kahve taşıdı, ellerini avuçlarına aldı ve bir taksi çağırarak onu bindirip eve yolladı. Jamie'nin doğumundan sonra Debbie bunalıma girdiğinde onu tam dozunda zamanlanmış bir sağaltımla, kâh sevecenlik göstererek kâh sorumluluk vererek ayağa kaldıran Mrs. Brown olmuştu. "Boğazınızdan iki lokma çorba geçsin diye bunu getirdim, kursağınıza bir şeyler girmezse şu dünyada bir işe yaramazsınız," "Bebeği getirdim size, Mrs. Dennison, acından ağlıyor yavrucak, annesi gerek oncağıza, bana sorarsanız." Birbirlerine Mrs. Dennison, Mrs. Brown, diyorlar. Bu inceliğin onlara sağladığı bir soluk alma payı ve bir tür uzaklıktan destek alıyorlar. Mrs. Brown, Hooker'ın ziyaretlerinden birinde geçirdiği beyin sarsıntısıyla hastanede kaldığı günlerden acı acı yakınmıştı. "Sevgilim, canım, şekerim, diyorlar insana. Ben de onlara, benim adım Mrs. Brown ve isteyip isteyeceğim bir parçacık saygı diyorum."

Debbie yazı makinesinin başına oturmuş yazıyor, "Yeni kalıplama teknikleri en banal nesnelere bile yeni bir düzgünlük, verimlilik görünümü kazandırmaktadır. Evyeler ve mutfak kavanozları..." Banal sözcüğü doğru bir

seçim olmadı, diye geçiriyor aklından. Gündelik, nasıl? O da uymaz. Hoover yukarıda merdiven sahanlığında homurdanıyor. Kapı çalınıyor. Üst kattan olanca öfkesiyle tok bir erkek sesi kulağa çalınıyor.

"Debbie, Debbie, neredesin? Bir saniye buraya gelsene."

Debbie kaç parça olacağını bilemiyor. Mrs. Brown, Hoover'la oraya buraya sarkan, işe yaramaz görünüşlü borularını, tüm takım taklavatını merdivenin tırabzanı boyunca bırakıyor.

"Siz *ona* bakın, ben doktoru içeri alıp hemen ineceğinizi söylerim."

Debbie, Hoover'la halleşip, yukarı yöneliyor, tavan arası basamaklarını tırmanıyor.

"Bak," diyor Robin, Debbie'nin kocası. "Bak şu yaptığına. Eğer benim iş gereçlerime burnunu sokmaması gerektiğini kafası almıyorsa, çekip gidecek, başka yolu yok."

Bir zamanlar üç yatak odası ve bir de lavabosu ile tuvaleti olan minik bir odadan oluşan üçüncü katın tümü Robin'e işlik olarak ayrılmış durumda. Çatıya yerleştirilmiş dönen çerçeveli camları, çömlek rengi ve doğal kum rengi keten storları var. Hemen hemen hangi açıdan hangi tür ışık isterse ayarlayabiliyor. Debbie'nin boğazında her zamanki korkusu düğümleniyor, Robin şimdi Mrs. Brown'a bağıracak, Mrs. Brown da alınacak korkusu; bereket Robin yakınmalarını çoğunlukla kendisine yönelttiği için, bir yandan öfkeyle karışık da olsa, tatsız bir minnet de duyuyor.

"Sevgilim, doktor geldi Jamie'ye," diyor Debbie. "Ben aşağı ineyim, işi çok sürmez."

"Bu çanak," diyor Robin Dennison, "kim olsa anlar bunu, bu çanak bir sanat yapıtı. Şu cilaya bak. İçindeki kocaman mavi ve turuncu meyvelere bak, bak şu yeşil

yapraklarla sarı lekelere, bir bak *yeter*, Debbie. Şimdi sorarım sana, sence bu çanağı, nereye koyacağını bilemediği ıvır zıvırı sırf miskinlikten içine bırakacağı bir *çöp sepeti* diye kullanmak kimin aklına gelir, ha? Sence *aklı yerinde biri* böyle bir şey yapmaya kalkışır mı."

"Ne yapmış," diyor Debbie sesinde duygu yükü sezilmiyor, kulağını aşağıya vermiş.

"*Baksana şuna*," diye haykırıyor Robin. Bir yandan son derece gösterişli, süslü püslü bir yandan da alabildiğine tozlu bir çanağın içinde oradan buradan toplanmış birkaç lastik bant, birbirine takılmış ataşlar, minik bir saat parçası olsa gerek, plastik bir çark, yıpranmış ama kullanılmamış bir pul, mavi ve turuncu renkte iki yağlıboya tüpü, bir parça kuru ekmek, kısacık bir elektrik teli, kurumuş bir krizantem, üç renk (kırmızı, mavi, yeşil) raptiye, tek bir lapis kol düğmesi, kıvrımında yanık bir leke olan bir ampul, bir kutu kibrit, porselen bir kapı kilidi kapağı, iki tane silgi, ölü bir mavi at sineği ile ya yolunu yitirmiş dönenip duran ya da bir şeylerin peşinde çılgın gibi koşuşturan iki tane canlı karınca var.

"Bu kadın resmen pis," diyor Robin.

Debbie çevreye şöyle bir göz gezdiriyor, düzenli bir adamın barınağına benzemiyor burası. Boya saçılmış paletlerin, kurumaya bırakılmış tabloların, su dolu kavanozların, kaçınılmaz düzensizliğin dışında başka birtakım yığınlar, atıklar da var. Yaprakları açık dergiler, kapalı duran dergiler, şarap kadehleri, bira şişeleri, pastel ve kalem öbekleri, vergi dairesinden gelen açılmamış zarflar, ataş ve topluiğne dolu minik tabaklar.

"Burada neye dokunulmayacağını, neyin atılacağını kim olsa şaşırır."

"Hiç de değil. Pislik pisliktir. *Kişisel eşya* da, kullandıklarımız, kullandığımız eşyadır. Şu kadarcık akıl yeter bunları ayırt etmeye."

"Söylenip durduğun şu kol düğmesini bulmuş galiba."

"Bana kalırsa onu ben bulup güvenilir bir yere koymuşumdur da o yine burnunu sokup işi karıştırmıştır."

Bütün bu karşılıklı konuşma, Debbie'nin artık değil duymaya, kendine düşen bayağı sözcükleri söylemeye katlanamadığı bir törenin bir parçasıdır; yine de Debbie ortak yaşamlarını sürdürebilmek için bunun her nedense gerekli olduğunu seziyor. Bütün bunların neden gerekli olduğunu tam olarak çıkaramıyor; Robin kendini göstersin ve üstünlüğünü sergileyebilsin diye mi, yoksa kendisi, Mrs. Brown ile Robin'in arasına girmezse Mrs. Brown çekip gider diye mi? Artık bunları düşünmek zorunda da değil zaten; ancak şöyle bir dönüp kulak veriyor, Donne'un şiirindeki pergelin öteki ayağı gibi, bir günebakan çiçeği gibi.

"Üstelik, *tam da* bu çanağın resmini yaptığımı görebilirdi."

Gerçekten her yana yayılmış, oraya buraya dayanmış, kocaman, budaklı tahtalar üstünde tam da o çanağın karakalem ve renkli çubuklarla çizilmiş taslakları vardı.

Debbie'nin aklından, Mrs. Brown'un tam da bu çanağı işte tam da bu nedenle ıvır zıvır kabı olarak kullanmış olabileceği geçiyor. Mrs. Brown'un kendine özgü sessiz şiddet gösterileri var. Ama bu düşüncesini söze dökmüyor Debbie. Mrs. Brown'un duyguları Robin'in umurunda değil, ne ilgilenir ne etkilenir.

"Bunları götürüp benim çalışma odamdaki kâğıt sepetine atayım mı şekerim? Çanağın da tozunu alıveririm. Ne dersin?"

"Dur bir dakika. Şu lastik bantlar işime yarar benim. Ekmek içini de silgi olarak kullanıyordum. Kibritler de kalsın, kullanırım. İşe yarayan birtakım şeyleri atacak kadar savurgan değiliz biz."

"Nereye koyayım bunları?"

"Şu masanın üstüne bırakıver. Ben yerleştiririm. Çanağın da tozunu al, lütfen."

Debbie, kocasının dediklerini yapıyor, kol düğmesini yatak odasına götürmek üzere ayırıyor. Kendisine önce gözlerini öfkeyle dikip sonra da bağışlanmak isteyen bir çocuk gibi gülümseyen kocasına bakıyor. Blucini ve balıkçı önlüğü içinde ince uzun, yapılı sayılamayacak ama ergenlikle uzaktan yakından bir ilgisi olmasa da, bir yeniyetmeyi andıran, kalın kemikli, parmak eklemleri, el ve ayak bilekleri iri bir adam. Huysuz bir tay gibi uzun, ince, pembe beyaz yüzünden İngilizlik akıyor. Yumuşacık saçı bir kirpininki gibi başını çepeçevre dimdik sarmış, rengi bile aşağı yukarı tutuyor. Gözleri keskin bir mavi, mine mavisi. Bir fotoğrafçının elinde efendi bir gizemci de olabilir, dört dörtlük bir kriketçi de. Bir ressamın fırçasında ise, çizgiler puslu bırakılır, basturmadan geçiştirilebilir ya da uçuk renk bir alanda kemikler, alın, çene ve keskin çizgili bir burun çok açık seçik belirtilebilir.

"Fetişleri anlatmayı başardın ona,"

"Çok zamanımı aldı," diye homurdandı adam. "Renk tonlarını ve ara renkleri anlatabilmek için epeyce boğaz patlattım. *Elimde* nesneler, renkleri gösterdim ona.

"Bence çok ilginç bulmuştur."

"Kendi işine baksa iyi olacak; bunlara gerek kalmazdı. Her neyse, işe yaramadı diyemem, çok işe yaradı gerçekten."

"İzninle canım, doktor aşağıda. Sonra sana kahve getireyim mi, ne dersin bir fincan kahveye?"

"Evet, lütfen. İyi olur."

Bağışlanmak dileği yok sesinde ama törensi karşılaşma sona erdi. Debbie onu öpüyor. Yanağı yumuşacık.

"Callisto Sanat Galerisi'nden arayan kızdan bir haber var mı?"

"Bence, gelmez artık. Daha baştan gelmeye niyeti yoktu bana kalırsa."

"Bence vardı," dedi Debbie. "Benimle de konuşmuştu. Toby'nin tuvaletinde asılı o mavili sarılı tabağı pek beğenmişti. Genel olarak Toby'nin beğenisini çok tutmadığını ama bu resmin baş döndürücü olduğunu söylemişti, seyrederken oracıkta oturakalmış, onca insan tuvaletin kapısında sıraya girmiş."

"Belki de iyice kafayı bulmuştu."

"*Saçmalama* Robin. Biliyorum, yakında sesi çıkar. Bilmesem böyle konuşmam, değil mi?"

Debbie gerçekte bu kızcağızın, Shona McRory'nin gelip gelmeyeceğini bilmiyor ama üsteleyerek geleceğinden kuşkusu yokmuş gibi yapıyor; çünkü Robin'in umutlarını yitirmemesi hem Robin'e iyi geliyor hem de kendisinin işine geliyor. Deborah, Robin'i seviyor. Kendisinin Grafik Tasarım, Robin'in de Güzel Sanatlar okuduğu Akademi'de tanıştıklarından beri seviyor onu. Debbie ağaç gravürcü olup çocuk kitapları resimlemek istemişti. Robin'de hoşuna giden yan, onun hiç ödün vermeden ne yapıp edip başkalarının yaptıklarından ayrı tutup yalıttığı kendi işine kendini tümüyle adamasıydı. O zamanlar, altmışlarda, daha doğrusu yetmişlerin başında, yapılan resimlerin çoğu soyuttu, ya renklerle oynanıyor, geometrik çizgiler deneniyor ya da tuvalde kullanılan bezin dokusundan yararlanılıyor, boyalardan, ışıktan yansıyan renkler ve bunların gözde bıraktığı etkilerle oynanıyordu. Robin daha ortada Yeni Gerçekçilik'in adı yokken Yeni Gerçekçi çalışmıştı. Yalnızca gördüklerini, metal yüzeyleri, ahşap yüzeyleri, alçı yüzeyleri sanrısal bir beceri ve kesinlikle çiziyor, boyuyordu. Uçsuz bucaksız boşlukları kül rengiyle renksiz arası bir boyayla kaplıyor – keresteler, cam masa üstleri, kum rengi keten, ufalanmış dö-

külmüş alçı ve bir noktada, ne bir köşeye ne de tam ortaya, ne kıvrımların çıktığı noktaya ne de kerestelerin uzandığı yere, hiç beklenmedik bir yere, ufacık ama çok parlak bir şey koyuyordu: bir cam küre, parlak metalden bir vazo, ince porselenden bir demet çiçek (bunların hiçbiri canlı nesneler olmuyordu), bir kuştüyü yığını. O zamanlar da, şimdi de bir *kitsch* durumuna düşmesine ramak kalıyordu. O dönem için esprili sayılacak yaklaşımı, şimdi ise, gerçeği olduğu gibi yansıtabilen, onunla boy ölçüşebilen o bomboşluğu, o yurtsama uyandıran yanı yüzünden bu resimler cicili bicili kâğıtlara basılıp dosyalanıp hediyelik eşya dükkânlarında satılabilirdi bile. Ama Debbie onun resminin son derece önemli ve korkunç bir sorunun üstünde önemle durma çabası olduğunu anlıyordu. Her sanatçının er geç kendine sorması gereken bir soruyu, neden tutup da şunun ya da bunun resmini yapmaya kalkışıyorum acaba, sorusunu yanıtlama çabasıydı bu.

Debbie, bir dizi çalışmanın ilk ikisini, kurşuni bir battaniye üstündeki altıgen, sarı bir Çin kutusu ile bir mutfak masasının üstündeki kâğıt ağırlığını gördüğünde Robin'e şöyle dedi:

"Bunlar inanılmaz şeyler; hani sanki zaman durmuştur da, sen bir şeye *bakakalırsın*, onu sanki zamanın dışından *görmektesindir*, görebildiğin için *öylesine şaşkınlığa uğrarsın ki*, gözlerini ondan alamazsın, gitgide iviline civiline her yanını görmeye başlarsın, öyle bir şey...."

"Bunlara bakınca böyle şeyler mi görüyorsun?" dedi Robin.

"Evet, evet. Amacın böyle bir şey değil miydi?"

"Tam tamına. Ama kimse bunu görmüyor. En azından buna değinen kimse çıkmadı şimdiye dek."

"Bana kalırsa görüyorlar."

"Kimi zaman düşünüyorum da herkese –sıradan–

izlenimini veriyor bunlar. *Ayrıcalıksız* şeyler, anlıyor musun?"

"Nasıl olur?" dedi Debbie.

Cinsellik ayrıcalıklı olmasa da her şeye bir parlaklık verir. Debbie, Robin'i mutlu ediyordu, bu mutluluk da onun resimlerine daha sıra dışı, daha parlak bir hava veriyordu; onları kesinlikle daha tuhaflaştırdığını, daha parlaklaştırdığını bile söyleyebiliriz. Evlendiklerinde Robin bir yüksek okulda haftada birkaç saat öğretmenlik yapıyordu. Debbie, seçtiği bilim dalından dolayı daha çok para eden beceriler edinmiş olduğundan, korse satışı yapan bir dergide sayfa düzeni yaparak işe başladı, sonra "Kadının Yeri" dergisinde ikinci dereceden bir işe geçti, bu işte gittikçe yükseldi. Durumu iyiydi, iyi para kazanıyordu, evin geçimini o sağlıyordu. Robin ise, eve katkısı son derece az olduğundan, öğretmenliği sürdürmeyi saçma buldu. Debbie'nin kafası şık mayolar, kasalar dolusu, üstüne zümrüt gibi maydanoz serpilmiş turuncu renkte havuç çorbası, üzümden mürdüme, gelincikten güle değin türlü renkte dudak boyası, göz farı, allık ve gerçekleştiremediği ağaç gravürlerin hayaletleriyle doluydu. Parmakları, ağaçla uğraşırken kapıldığı o dingin, özenli çalışmayı, içinde hiç azalmayan ama artık başa çıkabildiği sessiz bir hüzünle anımsıyordu. Gerçekleştirilemeyen bu ağaç gravür işinden bir kez olsun söz etmediği için Robin'e içerliyordu. Kendi ayakları üstünde duran kişiler, sevgi ve nefreti bir arada duyumsayabiliyor. Debbie'nin Robin'e olan sevgisi tükenmemişti ama bir yandan da ağaç gravür yüzünden, evi, çocukları, para işlerini, kendi mesleğini nasıl çekip çevirdiğine karşı aldırışsızlığından, onun gereksinme ve isteklerini nasıl karşıladığına gösterdiği ilgisizlikten dolayı ondan nefret ediyordu. Mrs. Brown onları bırakıp gidecek olsa, Debbie'nin dengelerinin nasıl altüst olup bir bozguna uğrayacağına hiç aldırmadan, kadına

yönelttiği kararlı yıldırma, aşağılama ve kaçırma girişimlerinden dolayı da nefret ediyordu kocasından.

Debbie odadan çıkıp onu yalnız bırakınca, Robin Dennison huzursuz adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. Kırkını geçkin bir adam. Kafasından, kırkımı geride bıraktım, diye geçiriyor. Artık girişimlerini, işini, yaşamını sürekli olarak anlamsız bulmaktan kendini almaya çabalıyor. Birçok bakımdan bir sanatçının yaşam biçimini sürdürmeye uygun biri değil. Gerek yetiştirilme biçimine, gerekse kendi eğilimlerine bakılırsa ya bir avukat ya da muhasebeci olacak biri; alabalık avına çıkacak, kriket oynayacak. Ne aşırı kendine güvenli ne övüngeç sayılır ne de şimdi yaptığı gibi kendini herkesten yalıtıp kapanacak türden ben odaklı eğilimleri olan bir insan. Bir zamanlar, yaşamının artık çok eskilerde kalmış bir devresinde kapıldığı bir amaç yüzünden, ne uzayıp ne kısalan, silkinip kıskaçlarından kendini kurtaramadığı bir düşünceye inatla sarıldığından bu yaşamı sürdürmekte. Çocukken teyzelerinden biri ona bir guvaş boya takımı almıştı, o da bir sardunya ile bir balık kavanozunun resmini yapmıştı. O zamanlar ona yasadışı gibi gelen ve tüm duyularını saran o tadı, fırçanın ilk dokunuşuyla kâğıtta açılan o ıslak, lâl kırmızı izi, ıslak kılların kobalt mavisi bir gölcük içinde usul usul bir çember çizişini, fırçasıyla donuk beyazlık üstünde yarattığı, ıslak ve yılanımsı balık kuyrukları ve yüzgeçleriyle ortaya çıkan sarımsı kiremit rengi ile turuncu fırça vuruşlarını bugün bile anımsıyor. Elinin başka pek bir şeye yatkın olmaması, geleceğine ilişkin yaptığı bu seçimden dolayı aile içinde çıkabilecek çatışmaları bastırdı. Elimde fırçalarım olduğu sürece, diyordu kendi kendine, güzel sanatlar eğitiminin sonunu *getirebilirim*. Ama onlar olmadan kurşuni bir buluttan oluşan bir dünyada, o kurşuni bulutların içinde kalıyordu. Uçsuz bucaksız kurşuni, kül rengi ve kum rengi boşluklar üstü-

ne küçücük parlak nesneler çizdi, boyadı. Herkes, "Bir şeyleri *yakalamış*," dedi onun için. Ya da, "*Bir şeyler* yakalamış," dediler biraz daha kuşkuyla. Belki de bu bir şeyler yeterli değil, diye eklediler içlerinden ama Robin onları yine de bal gibi işitiyordu.

Debbie'ye açabiliyordu içini. Debbie onun renklere bakışını biliyordu, ona anlatmıştı, Debbie onu dinlemişti. Bir gece coşkuyla ona Matisse'i anlatmıştı, *Luxe, calme et volupté*'nin[1] katıksız duyulara seslenen yönünün nasıl olmayacak bir biçimde eşyanın doğasını anlatan dinsel bir deneyim olabileceğine değinmişti. Yumuşaklık denemez buna, demişti Debbie'ye, *erk* bu, dingin erk.

Debbie, evet, demişti, anlıyorum, sonra kalkıp birlikte Güney Fransa'ya, tatile gitmişlerdi; keskin ışığa, *là-bas*, oraya. Bu bir bozgun olmuştu. Robin, tuvalin üstünü cömertçe güçlü renklerle boyamış, Matisse gibi, Van Gogh gibi; ama sonuçta sulandırılmış, güçsüz ve saçma bir şeyler elde etmişti, elinden gelen bir şey yoktu. O günlerden tek başarılı resmi, kurşuni ve pembemsi ve kum rengi ve devetüyü ve ak ve çömlek rengi, bilirsiniz işte, dünyanın her yanında rastlayabileceğiniz, karışık pastel renkli çakıllık bir fon üstüne yerleştirilmiş bir tür al böcek ya da kınkanat ve kocaman parlak bir karayeşil bokböceği ile kükürtsü renkli bir kelebekti. Tuvalin üstündeki dünyanın dört bir köşesine yayılmış taşlık bir çöl, bir-iki kuru yaprak, orada burada saman ve ot parçaları ve bu zararlı böcekler. Bu resmi, bir galeriye satıp umutlara kapılmıştı ama oradan bir daha ses çıkmadı, işinde birden parlama umutları söndü, bir daha böyle keskin ışığa gitmeyip tatillerini Cotswold tepelerinde geçirir oldular.

Robin yaşamını tehlikeye sokacak derecede törenselleştirdi ama bunun nedeni, kendisinin düşündüğü gibi

1. (Fr.) *Görkemli, Sakin ve Şehvetli.* (Y.N.)

işinin güvenilmezliği değil. Bir Yerel Yönetim Denetçisi olan babası da böyle davranmıştı, özellikle de kendisinin dokunulamayacak "eşyası" ile çevresindekilerin eşyalarının ayrımı konusunda; özellikle de, temizliğe gelen kadının "pislikleri" söz konusu olduğunda. Mr. Dennison, Mr. Rodney Dennison her ne zaman, piposunda kalan tütün artıkları atılacak, kalmış sabunlar toparlanıp eritilecek ya da oraya buraya atılmış faturalar derli toplu bir araya getirilecek olsa "temizlikçi"ye söylemediğini bırakmaz, onu azarlamayı fırsat bilirdi. Babası da, Mrs. Brown'la Robin'e olduğu gibi, bu derleyip toparlama işleminden boğulurmuşçasına paniğe kapılır, kan beynine sıçrar, kafatası boşluklarında sinüs sıvıları yoğunlaşıyormuşçasına ağrırdı. Babası da Robin gibi, Mrs. Briggs'in evin içindeki gezinmelerine, ayıp yerlerinde dolaşan bir sümüklüböceğin bıraktığı iz gözüyle bakardı. Robin her şeyi Sanat'ın sırtına yüklüyor. Mrs. Brown'a duyduğu nefretin gerçekte, kendi kendisine duyduğu öfkenin bir yansıması olup olmadığını sorgulamıyor bile; kendini, geçimlerini sağlayan ve yaşamlarını çekip çeviren karısının becerikli avuçlarına öylece bırakışına duyduğu içerlemenin bir yansıması. Bununla ilgisi olmadığını biliyor: Debbie güzel bir kadın; temizlik ve düzen demek o. Mrs. Brown ise karman çorman, deli dolu, gizli gizli sigara içiyor, kirleri çevreye saçarken ya da kendince yeniden düzenlerken bile,"pisliğin" ta kendisi o.

Mrs. Brown'ın aile bireylerine armağanlar vermek gibi tuhaf bir alışkanlığı olmuştur hep. Bir örgü makinesi var, bir gün Hooker'ın bir kamyonetin arkasından indirdiği bir makine; şişle, tığla örgü ve ipek nakış yapıp duvar halısı dokumakta da üstüne yok (gerçi bu son ikisiyle pek sık haşır neşir olmuyor çünkü çok pahalı). Giysilerinin hepsini kendisi dikiyor, eline ne geçerse bunları kullanıyor, eski kadife perdeler, battaniyeler, paraşüt ipeği, Ro-

bin'in eskiyen pantolonları. Yamalar, saçaklar, örgüler ve görülmedik düğmelerle gösterişli giysiler hazırlıyor. Robin'in dikkatini bir paspallık örneği olarak çekiyor, çeker kuşkusuz çünkü hep göz alıcı renkler seçiyor. Bayrak kırmızısı ile küpe güvezi bir kazağın altında yavruağzı ipekli pantolonun içinde ya da siyah dantelalı süslerle bezeli sarımsı bir içlikle gözden kaçacak gibi değil. Robin buna aldırmayabilir, Mrs. Brown dur durak bilmeden, Nataşa ile Jamie'ye göz tırmalayan gökkuşağı rengi korkunç kazaklar, boyalı şekeri andıran kazaklar, üstünden kiraz topları sallanan kazaklar, eşsiz benzersiz uzun, pofuduk angoradan gökkuşağı gibi atkılar, hepsi de iğrenç dondurma renkli giysiler yapmasa aldırmayacak da zaten. Robin, Debbie'ye bu nesnelerin *hiç zaman yitirilmeden* geri yollanması gerektiğini, bunları kendi çocuklarının üstünde *kesinlikle* görmek istemediğini bildiriyor. Çocuklar yaşlarına ya da koşullara göre kararsız davranabiliyorlar. Jamie altı yaşındayken kırmızı trenler ve mavi ineklerle bezeli bir kazağı eskitinceye dek giyip hiç üstünden çıkartmamaya karar vermişti. Nataşa on üç-on dördündeyken giydiği, fosforlu boya kataloğunu andıran rengarenk fırfırlı (asit sarısı, yavruağzı ve yüzme havuzu mavisi) kısa yelekle bir diskotekte hiç beklenmedik biçimde parladı ama babasının seçici ve titiz beğenisi sayesinde öteki sunulanları geri çevirdi. Oysa olup bitenlerden gerçekten etkilenen, düş gücü parçalara ayrılan, o yana bu yana savrulan Debbie oluyor. İnsanın hoşlanmadığı, üstüne oturmayan, kendisine yakıştırmadığı, utanç duyduğu giysileri giymek zorunda kalmasının ne demek olduğunu biliyor kendi çocukluğundan. Debbie armağan hazırlayıp vermektense, verilen armağanları sevinerek ve istekle kabul etmenin gerçek bir erdem ve görgülü davranış biçimi olduğu kanısında. Üstelik, çok bencilce de olsa, Mrs. Brown'sız olamıyor, ona gereksinmesi var, mutfak masası Mrs. Brown'un

renk renk kumaşlardan yaptığı çaydanlık kılıfıyla bezeli, çalışma odasındaki iskemlelerde Mrs. Brown'ın ördüğü şeker pembesi ile turuncu ebruli yuvarlak yastıklar var. Mrs. Brown aklına estikçe Debbie'nin çalışma odasının kapısında durup uzun uzadıya kendi renk kuramını açıklıyor.

"Bize hep söylerlerdi, değil mi, öğretmenlerimiz olsun, büyükannelerimiz olsun, turuncu ile pembe gitmez, gözü kamaştırır, mavi ile yeşil hiç olmaz, leylak rengi ile kırmızı birleşmez ama bana kalırsa, işte tüm renkler bir arada, hepsi Tanrı vergisi, Tanrı'nın yarattıklarına bir bakın, hepsinde her renk var, varlıkların hepsi birbiriyle şöyle ya da böyle uyumlu, ne dersiniz, Mrs. Dennison?"

"Ee, kuşkusuz ama birtakım kurallar da var, öyle değil mi Mrs. Brown, belli etkileri hangi yollarla sağlarız gibi *kurallar* yani, ana renkler, ara renkler gibi..."

"Hepsini öğreniyorum. *Sizinki* öğretiyor bana, kazara bir şeyini yerinden oynatacak olsam, tamam. Büyüleyici şeyler anlatıyor."

Mrs. Brown'ın ince, uzun sarımsı yüzünde gülümsemeden eser yok, aklı başında. Sözlerine ekliyor, "Jamie'ye ördüğüm o gök mavisi üstü giymiyorsa ve sizce bir sakıncası yoksa ben onu geri alayım, biraz gök mavisi gerekli bana."

"Ah, Mrs. Brown, Jamie *bayılıyor ona* ama biraz küçüldü, ondan..."

"Dedim ya, gök mavisi için..."

Mrs. Brown bağışlamaz. Debbie'nin dünyası kararıyor. Mrs. Brown Jamie'nin çekmecelerini elden geçiriyor, kırmızı penyesindeki delikleri, spor çoraplarının şaşırtıcı biçimde çekmiş olduğunu gösteriyor, bakın şu minik ayacıklara. Hepsini bir plastik çöp torbasına dolduruyor. Debbie, boş bulunup satın aldığı yanardöner menekşe rengi ipekli bir kokteyl giysisini, Robin'e, Nem teyzesinden ar-

mağan, erik moru çiçekli korkunç hardal renginden dolayı hiç takmayacağı iki boyunbağını da torbaya ekliyor.

"İlginç", diyor Mrs. Brown, bunları yeni tuttuğu yılan balıkları gibi torbadan çekip gözden geçiriyor ve ganimetlerinin arasına ekliyor. Yatıştı, diyor Debbie kendi kendine, leylak rengi giysi onu yatıştırdı. Leylak rengi giysiyle Mrs. Brown'ın neler yapabileceğini düşünmek bile istemiyor.

Robin Dennison bir masa ayırmış "fetişleri"ne, beyaza boyanmış tahta bir masa, basit bir masa. Bir zamanlar bunların yeri şöminenin rafıydı ama kimlik değiştirip "fetiş" konumuna geçtiklerinde bu oturaklı, sağlam, gösterişsiz İngiliz sunağı ayrıldı onlara. Ortak yanları, bir tür ışıltılı, son derece parlak renkli elle tutulur olmaları. Bir renk kültünün küçük ikonaları. Robin daha küçücükken beş şilin altı pense satın alınan askercikle başladı her şey. Tahtadan yapılıp boyanmış, al pantolonlu, mavi ceketli ve kafasından yükselen siyah ayı postu şapkasıyla bir asker. Pantolonun solmuş alı vişnemsi kızıla bakıyor, ceketin mavisi de deniz gökçesi ile laciverde dönük solmuş bir ton. Tahtadan çenesinin altında altın rengi bir kayış ve tahta yanaklarında, her iki yanda pençe pençe pembemsi birer yuvarlak benek. Robin artık bunun resmini pek yapmıyor; ona yakıştırdığı, bir yandan askerî anlamın, öte yandan çocuksuluk kavramının çifte çağrışımlarını kafasından bütünüyle atamıyor çünkü; ama Robin bu askeri bambaşka bir nedenle seviyor, yuvarlak yüzeylerdeki parlaklık çizgilerinin ilk modeli olduğu için. Robin kimi kez resimlerinde başka birçok nesne arasına onun gölgesini de iliştiriyor.

Ötekilerin bir bölüğü salt tek bir rengin temsilcisi. Bunlardan ikisi parlak: Biot'taki cam fabrikasından alınmış kobalt mavisi bir mumluk ile Wedgwood ürünü toparlak, ağır, içine baktıkça içindeki yeşil tonu koyulaşan,

çayır yeşili, sarımsı yeşil bir elma. Bu sarı nesne çok daha pahalıydı. Mumluğun katıksız mavisi yanında buna katıksız sarı denemezdi, yeşil elma, güneş sarısıydı, çiçek yağı sarısı, gündöndü sarısı, kenarına mavi su geçmiş bir sosluk. Monet'nin Giverny'deki evi için kendi tasarladığı bir kahvaltı takımının benzeri. Elli sterlindi ederi. Robin'in parası da yoktu üstelik ama o *sarıyı* öylesine istiyordu ki bunu gözden çıkardı. Gerçekte sos kabı değildi istediği ama istediği her şey çok para tutuyordu, gerçi aklı başından gitmiş olabilirdi ama parasının olmadığını da biliyordu. Robin, Mrs. Brown'u eğitme saplantısına kapılıp ona çanağın kenarındaki mavi suyun sarıyı nasıl vurgulayıp öne çıkardığını gösteriyor çünkü bu iki renk birbirini neredeyse bütünlüyor. Yine de, mavi katışığı olmayan bir sarı bulabilmek istiyor. Turuncu bir şeyi de yok. Robin çoğu kez bu nesnelerin ortasına bir portakal ve bir limon oturtuyor ve Mrs. Brown'ın da bunlar yumuşayıp kararmaya, üzerleri yağız yeşil lekeler ya da mavi benekli küf tutmaya başladığında, meyveleri kaldırması, üstelik bir de atmaya kalkışmasıyla Robin'in kafası kızıyor, gözü kararıp ağzına geleni söylüyor.

Erguvan rengini üstlenen nesne çok hoş, elde yapılmış, yuvarlak bir çanak dolusu menekşe, porselen bir yontu. Menekşeler solgun mor ile koyu leylak, aralarına yeşil yapraklar serpiştirilmiş, yalnızca birkaç yaprak, yaprakların rengi belli belirsiz elma rengi; kap, üstü hafif saydam sırlı kara bir çanak. Robin kimi zaman resimlerinde yaprakları eklemiyor, bu rengi istemediği zamanlar. Fetişlerini öyle iyi tanıyor ki, menekşelerin üstündeki yaprakların oluşturduğu etkiyi bile hoş görebiliyor. Kimileyin içinden keşke bu yapraklar olmasaydı diye geçirdiği oluyor, oysa kimi kez renklerdeki ufacık tefecik kaymaları, başka birtakım uyarlamalarla *bir yolunu bulup* tablodaki renk seçimine uyduruyor. Kırmızı yıllarca sorun oluştur-

du. Son derece banal al renkli bir Alman tabağı vardı, çağımızın işlevsel tabaklarından iyi, güçlü bir kırmızı. Yerine yakışıyor ama ne kendini göstermeyi ne de sevdirmeyi başarabiliyordu. Şimdiki kırmızı nesneyi ilk gördüğünde Robin çok huzursuz oldu çünkü aradığı rengin ta kendisi, daha doğrusu, aradığı renge *uygun* bir nesne olduğunu hemen sezinledi ama bir yandan da hiç beğenmemişti bu nesneyi. Hâlâ da beğenmiyor. Küçük asker gibi, üstelik belki daha kötücül bir biçimde, aşırı anlam yüklü. Bir Çin antikacı dükkânında, ıskartaya çıkarılmış bir örnek, yüzlerce benzeri arasından seçmişti bu nesneyi. Kocaman, yürek biçiminde bir iğnedenlik, tombul ve parıl parıl yanan, gelincik alı, ipekten yapılmış; bu renk işte tam onun aradığı ton, hem yumuşak hem parlak, kırılgan ve gösterişli. Robin'in çıkarıp attığı, kabasaba bir beyaz dantelden farbelası da var, kilise korosunda şarkı söyleyen oğlan çocukların yakalıkları gibi. Robin buna kimi kez büyükannesinin eski şapka iğnelerini saplıyor, yapay kuyumlar ya da koca koca kara kehribarlar takıyor. Ama bundan pek de hoşnut olduğu söylenemez çünkü gerçeküstünün sınırlarına dayanıyor; Robin bunun ilginç *olabileceğini* sezmekle birlikte bir yandan da kaygılanmaktan kendini alamıyor. Bir kutu çok renkli cam başlı topluiğne de aldı, ara sıra bunları iğnedenliğe rasgele saplıyor, hatta bir seferinde yan yana aralıksız batırarak bir yarımay çizdiği de olmuştu.

Tek renkli nesnelerin yanı sıra az sayıda, tek tük çok renkli nesneler de var elinde. 1950'lerden kalma Venedik işi camdan bir ağaç, bir eskici dükkânından seçilmiş, üstü renk renk toparlak meyvelerle kaplı – zümrüt yeşili, lâl kırmızı, koyu gökyakut, mor yakut ve sarı safir rengi. Koskoca üçgen biçimli bir gagayı andıran ağızlı, üstü yuvarlak taçyapraklı çocuksu rengarenk çiçeklerle ve iki tane ilkel, kahverengi, cıvıl cıvıl ötücü kuşla bezeli Deru-

ta işi bir toprak testi. Yine Deruta işi bir çanak, üstünde koyu sarıya bakan altın tonu ile mavi tepelikli, sakallı, ağzından halka halka koyu kırmızı alazlar yükselen grotesk bir deniz yaratığı ya da insan başlı ejderha. Duvarda bir uçurtma asılı, koyu mor, sarı, yeşil, kızıl renkli bir Kore uçurtması. İki tane pipo temizleyicisi, tepelikli, uçuşan uzun kuyruklu, ipekten yapılma Çin işi kuş; biri daha çok narçiçeği renkli, sarı ve gök zümrüt tepelikli, öteki mavili yeşilli. Kuşlar, bu kırılgan yaratıklar da, Robin ile Mrs. Brown arasındaki çekişme konularından biri. Mrs. Brown durdukları yerde toz topladıklarını söylüyor. Robin de onun kuşların bacaklarını büktüğünü, arkalarını ezip büzdüğünü, temizlenmek için boyun kırmalarına, başlarını geriye bükmelerine bile karıştığını öne sürüyor. Mrs. Brown, Robin'in düzenlediği biçimde ayakta duramadıklarını, dengelerinin bozulduğunu söylüyor. Bir seferinde, birini alıp camdan ağacın dallarından birine oturtmuştu. Haftalar boyu süren bir tatsızlık olmuş, Mrs. Brown işi bırakmaya kalkmıştı.

Debbie bu anlaşmazlığı yatıştırdıktan sonra, Robin, Mrs. Brown'a kırmızı ile yeşil açıklamasını yapmıştı. Elmayı alıp iğnedenliğin yanına getirmiş, menekşeleri yeniden Monet sosluğunun önüne, upuzun bir sap üstündeki çanağıyla bir centiyan çiçeğini andıran kobalt mavisi mumluğun yanı başına yerleştirmişti. Mrs. Brown fetişleri bir gökkuşağı izgesi gibi sanki kızılötesinden, mor ötesine dek sıralamaktan yanaydı. Robin açıkladı:

"Belli renkleri yan yana getirdiğinizde belli etkiler elde edersiniz. Örneğin, sarı ile menekşe renginin, mavi ile turuncunun karşıtlığı, bunlar bir anlamda *doğal* görünebilir, birbiriyle gider çünkü doğal gölgeler menekşe ve mavidir. Işık ve gölge, anlıyor musunuz? Oysa kırmızı ile yeşili yan yana koyarsanız, birleştikleri noktada kimi kez oradan oraya kayan bir sarı çizgi görebilirsiniz, bunun ışık

ve gölgeyle ilgisi yoktur, belki de şu anlama gelir, belli kırmızılarla belli yeşilleri *birleştirdiğinizde* sarıyı *oluşturabilirsiniz*, aklınıza bile gelmezdi değil mi?"

"Sardunyalar doğal," dedi Mrs. Brown.

Robin kafası başka yerde baktı ona.

"Doğal kırmızıyla yeşil. Sarı oluşturmuyorlar."

"*Şuna bakın*," dedi Robin yumuşacık yürekle sert elmayı birbirine bastırarak. Gerçekdışı bir sarının oradan oraya kaydığını görüyordu. Büyülenmiş gibiydi.

"Eee," dedi Mrs. Brown.

"Sarıyı görüyor musunuz?"

"Eh, biraz; nasıl desem, kıvranır, ışıldar gibi. Anladım ne demek istediğinizi."

"İşte resimlerde bunu oluşturmaya çalışıyorum."

"Yaa, şimdi anladım. Nereye varmak istediğinizi anlayınca ilginç geliyor."

Bu tümceyle Robin'e hakkını veriyordu gerçi Mrs. Brown ama ne bir gülücük izi ne de sıcaklık seziliyordu sözlerinde. Mrs. Brown onun kendisine verebileceklerini verdiğini ama silahların bırakıldığını ve açıkça kendisinin üstün geldiğini düşünüyordu. Robin, gerçekten de ferahlamıştı. Debbie'nin Mrs. Brown'ı yitirme korkusunu sezemeyecek derecede kopmuş değildi çünkü gerçek yaşamdan. Bu yüzden Mrs. Brown'la sarı çizgi gizini paylaşmıştı. Mrs. Brown başı yukarıda, dimdik ayrıldı odadan. Turuncu yeşil karışımı kamuflaj desenli bir Afrika harmaniyesine sarınmış, başına pembe bir saç bandı takmıştı.

Shona McRury telefonda. Zaten telefonu açan, Debbie'yle görüşmek istediğini söyleyip onu uzun uzadıya kutluyor. Nedeni, Debbie'nin "Kadının Yeri" dergisinde çıkan, feminist sanat üstüne yazmış olduğu bir makale. Bu yazı, kadınların "sanat yapıtı" konusunda "yetke" olma

savını bir yana bırakarak yarattıkları bir sürü sıradan şeyi anlatıyor, erkek sanatçıların ayırdına bile varmadıkları tamponlar, hijyenik kadın bağları gibi hiç de saygın olmayan şeyler, kadınların "el attıkları"; bunlarla da kalmıyor, erkeklerin keşfettikleri/sömürdükleri yumuşak dolgun istek uyandıran yüzeyler yerine, kadın bedeninin boyalı iç boşluklarını öne çıkarıyorlar. Debbie nefis bir orta sayfa da düzenlemiş. Konu, mutfakta çocuklarıyla aynı masada çalışan, onların gereçlerini, pastel boyalarını, ispirtolu kalemlerini kullanarak birlikte sürdürdükleri yaşamın yabanıl ve sevgi dolu bir yorumunu kâğıt üzerine döken, Brenda Murphy adındaki bir ressamın pastel çalışmaları. Shona, Debbie'ye Miss Murphy'nin bir menajeri ya da bir galeriyle anlaşması olup olmadığını soruyor, Debbie dalgın dalgın yanıtlıyor, çok boyutluluğun ilginçliğine değinip resimleri övüyor, Galeri Callisto'nun seçmeci yaklaşımından, bu yaklaşımın başarısından söz ediyor. Ödülünü alıyor; Shona McRury, Debbie'nin kocasının çalışmalarını da görmek istiyor; onları öylesine *esprili* buluyormuş ki, Toby'nin tuvaletindeki o gizem dolu, komik küçük resme bayılıyormuş örneğin, çölün ortasında bir pırlantaymış bu resim. Debbie çölün ortasında bir pırlanta deyişini iyi buluyor da, *esprili* nitelemesini pek hayra yoramıyor. Robin'in, şu sıra içine sürüklendiği durumuyla hiç de espri havasında olmadığını biliyor. Robin'e danışmadan buluşma gününü, gelecek çarşamba olarak saptıyor. Robin çarşambanın bunca yakın bir tarih olmasından huzursuz olup ürkünce, Debbie hiç şaşmıyor. Biraz da aba altından sopa göstererek yakınan bir sesle şöyle diyor: "Bir galerinin çalışmalarını görmesini sağlamak o kadar da kolay değil, şu gün bu gün diye oyalanırsan ortada kalakalırsın; elimden geleni yapıp kadını köşeye sıkıştırdım. Sen de ona uymak zorundasın, çok iyi niyetli olsa bile çok yoğun çalışıyor, her günü dolu..."

Robin çaresiz bir yüce gönüllükle ve dehşet içinde, çalışmalarına bakılmasına boyun eğiyor.

Shona McRury'nin bal rengi gözleri ve arkada bağa bir tarakla toplanmış, koskoca bir kurdele gibi uzun, kahverengi ipek saçları var. Gözlerinin renginde topaz küpeler takmış, altın bir zincirin ucunda küçücük sarı safir küreler. Hepsi ayrı ayrı, gözlerinin rengiyle kusursuzca aynı tonu tutan giysiler giymiş, üstüne tam oturmayan rahat ceketi ve pili pili eteğiyle zeytuni ipek birtakım, içinde de limon sarısı ipek bir gömlek. (Artık bu konularda profesyonelleşmiş olan Debbie bu çok incelikli ve güçlü etkinin nasıl gözleri vurgulamak üzere, hafifçe sürülmüş zeytuni ve altın rengi farlar ve daha keskin bir yeşil, hemen hemen bakır çalığı kalemle gözlere odaklanarak kurulduğunu bir bakışta ayırmsıyor.) Ayağında koyu yeşil lezar ayakkabılarıyla Robin'in tavan arasındaki işliğine tırmanıyor. Timsah derisi ile zeytuni ipek arasında çok da güzel olmayan, fazlasıyla ince ve fazlasıyla kıvrımsız bacaklarında belli belirsiz sim ışıltılı metalik çoraplar var. Robin önden çıkıyor, arkasında Shona McRory, sonra Debbie, en geride de, Japon işi lake bir tepsi üstünde bir şişe soğutulmuş Sauvignon ve üç kadehle Mrs. Brown. Mrs. Brown döşeme kumaşından diktiği cennet kuşu desenli pantolonunu ve birbirine kırmızı zincir işi dikişle tutturduğu, gökkuşağı renklerindeki kırk yama gömleğini giymiş. Kendine bir kadeh getirmediği halde, gitmeye hiç niyeti olmadığını gösteren bir tavırla resim gösterimini izlemek üzere kapıya yerleşiyor ve Shona McRury'nin inceliğinden ve Robin'in tuvallerinden, kasvetli bir ilgiyle de olsa, gözlerini ayırmıyor.

Debbie, Robin'i; Shona McRury'yle yalnız bıraksın mı, yoksa kalıp ara sıra lafa karışsın mı, karar veremiyor. Mrs. Brown'ın garip davranışı ona kararını verdirtiyor, bel-

ki de fazlasıyla kesin bir karar bu. Debbie, "Artık inebilirsiniz, teşekkürler, Mrs. Brown," diyemiyor ama, "Haydi, gelin onları yalnız bırakalım," diyebilir, böyle yapıyor ve Mrs. Brown'la birlikte merdivenlerden iniyorlar.

Shona McRury, Robin'in işliğinde kulaklarında topaz küpeleri, ayaklarında lezar ayakkabılarıyla sinsi sinsi dolaşıyor. Dalgın dalgın fetişlere el atıp yerlerini değiştiriyor, Monet sosluğunu tabağını takırdatarak alıyor. Robin fetişlerin, değişik fonlarda, değişik sayıda, değişik ışıkta yapılmış bir dizi resmini duvara dayıyor. Buzul gibi ak ipek, buruşturulmuş gazete kâğıdı, koyu renk tahtalar, açık renk tahtalar. Shona'nın ağzı büyük ve yumuşak ve kahverengi. Bir sigara yakıyor. "Beğendim bunu," "Beğendim bunu," diyor, bir süre susuyor sonra resimlere kavramlardan alegorik kimlikler yakıştırmaya başlıyor. "Bunlar çağımızın *boş gururları*, *vanitas'ları*" diyor Shona McRury, "Bunlar da yaşamımızın *küçüklüğünü* anlatıyor." Robin sesini çıkarmamaya çabalıyor. Mrs. Brown'a yaptığı gibi büyüklük taslayamıyor ona, hayır küçüklüğü anlatmıyorlar, rengin parlaklığının uyandırdığı sonsuz korkuyu, ölecekmiş gibi duyumsanan dehşeti, yılgınlığı anlatıyorlar, diyemiyor; zaten bunları sözlere döküp de düşünmüyor. Başlangıçta, "Eee, evet, doğrusu, bu değişik bir sorunu ele alıyor, bilmem anlatabiliyor muyum?" benzeri bir şeyler söylüyor ama sonra susuyor; çünkü kadının hiçbir şey anlamadığını anlıyor, resimlerin, çok sayıda oldukları halde, bir anlamda birbirlerinin benzeri oldukları halde her seferinde ayrı bir sorunu ele aldıklarını ayırımsamadığını, bu durumun onda azıcık da olsa bir ilgi uyandırmadığını görüyor. Bunu anlamıyor kadın. "Resimleriniz biraz ürkütüyor insanı, bunaltıcı, onca boşluk, sanki insanın aklına tabutları, üstü bomboş, yiyecek içecek konmamış, öğününü doğrultamamış mutfak masalarını, çıplak tahtaları getiriyor, değil mi, ne dersiniz?" diyor.

"Ben böyle yaklaşmıyorum bunlara sanırım," diyor Robin.

"Peki nasıl bakıyorsunuz, ne düşünüyorsunuz?"

"Bir dizi sorun olarak görüyorum; aslına bakarsanız tükenmeyen bir sorun kaynağı, ışıklara, renklere ilişkin."

İçindeki duyguyu söylemiyor; bu boşlukları, bu renksiz ve doğal tonları, bu kumru kanatlarını, kumları, kuru yaprakları bıkmadan usanmadan, belli bir görev anlayışıyla ve düzenli biçimde, giderek güzel denebilecek biçimde boyadığı için ona bu parlak alanın *bahşedildiği* duygusunu dile getiremediğinden sesini çıkarmıyor.

"Acaba yeni bir yöne esinti, bir yeni dönemin başlaması olasılığı var mı resminizde, yeni bir ilgi odağı diyelim?"

"Büyük çapta bir sergi yapabilsem, *tüm resimlerim hep bir arada* sergilenebilse, tüm değişik –eee– yönleriyle, yani, diyelim, çözümler, geçici çözümler, belki de yeni bir şeylere geçmeyi düşünebilirim. Yine de, bu ne olabilir tam anlamıyla bilemiyorum."

"Yaa?"

Bu küçücük sorunun ne denli belirleyici olduğunu anlamıyor Robin. "Evet. Her şeyin bir sırası var. Teker teker. Benim yapıtım, sanki önceden üstüme ölçülmüş gibi, evet, bana göre biçilmiş gibi."

Shona McRury, "Esintilerin ortasında, bahçelerde, kumsallardaki o şezlonglar, hepsi. Birincisini gördüğünüzde, aa diyorsunuz, ne ilginç, ne etkileyici. Ama onuncuda, yirmincide, aman Tanrım, esen yele karşı *bir tane daha* bomboş, bir başına bir şezlong, başka da bir şey yok gibi. Anlatabiliyor muyum?"

"Sanırım."

"Ben *biliyorum* yapıtınızın böyle olmadığını."

"Ah, evet. Değil."

"Ama öyle görünebilir. Belli bir eğitimden geçmemişlerin gözünde."

"Öyle mi dersiniz?"
"Evet, olabilir."

Debbie, Shona McRury'nin Alma Sokağı'ndan aşağı uzaklaşmasını izliyor. Zeytin yeşili eteği ince kalçalarına ne de güzel oturuyor, ne kusursuz ne pahalı bir çağrıyla okşuyor bu pililer. Robin konuşmanın iyi gittiğini söylüyor ama Debbie, Robin'in yargılarına güvenmiyor, üstelik Robin hiç de umutlu ve yaşam dolu görünmüyor. Shona McRury'nin dümdüz bir kurdeleyi andıran saçları sırtını dövüyor ve yana savruluyor. Mrs. Brown yağmurluğunu sırtına geçirdiği gibi koşup Shona McRury'ye yetişiyor. Mrs. Brown'ın saçları turuncu ve fıstık yeşili renkte birbirine dolanmış atkıların arasından bir saksıdan çıkan sert çalılar gibi havaya dikilmiş. Mrs. Brown, Shona McRury'ye bir şeyler söylüyor, o da yavaşlıyor, başını ona çeviriyor ve yanıtlıyor. Mrs. Brown bir şeyler daha söylüyor. Mrs. Brown'ın Shona McRury'ye söyleyecek nesi olabilir? Debbie kafasında gerçeküstü, asılsız öyküler kuruyor, hiç olmayacak ele verme, yıkıcılık ve baltalama öyküleri. Ama Mrs. Brown burnu büyük *görünüşüne* karşın her zaman öylesine iyi, sabırlı biri olmuştu ki. Mrs. Brown, Robin'i *incitmeyi* düşünmüş olabilir mi? Böyle bir olasılık olsa bile Mrs. Brown, Robin'i yaralayabilecek konumda bile değildi kuşkusuz. Shona McRury Mrs. Brown'ın söylediklerini, görgülü ve düşünceli davranış alışkanlığı dışında neden dinlesin ki? Köşeyi dönüp gözden yitiyorlar. Debbie, yanaklarının içinden doğru, burnunun ve gözlerinin çevresindeki yollara gözyaşlarının dolduğunu duyumsuyor. Merdivenlerden Robin'in, işte şarap kadehlerini kaldırmadan, çizim masasının üstündeki kadeh izlerini silmeden çıkıp gitmek, *tam da bu kadından beklenecek şey*, dediğini duyuyor.

Shona McRury, galerisinden Robin ile Debbie'ye ortak bir kart yolluyor. Resimlere *bayıldığını*, onları *gerçekten bütünlüklü ve değerli* bulduğunu, bugünlerde galerideki yaşamın çok yoğun ve karmakarışık olduğunu söylüyor. Debbie bunun hayır, demek olduğunu biliyor, içinden bir ses, bu yumuşak tavrı kendisine, Debbie'ye, Debbie'nin gelecekte Galeri Callisto'ya göstereceği olası yararlığa, daha doğrusu "Kadının Yeri" dergisininkine borçlu olduklarını söylüyor. İçinden geçenleri Robin'e söylemiyor, Robin'e bir süredir anlayışı kıt, aptal bir çocuk gibi davrandığını düşünüp kaygılanıyor çünkü Robin hiç de böyle biri değil. Bir-iki ay sonra "Kadının Yeri" onu, işinde ilerlemeye meraklı iyi bir çocukla, Tom Sprot adında Liverpool'lu bir fotoğrafçıyla Galeri Callisto'ya yollayıp yeni bir feminist yerleştirme çalışması üstüne yazılmış bir makaleyi resimlemesini isteyince Debbie, galeriye dostça bir hava içinde gidiyor. Debbie akılcı bir kadın, Shona McRury'den daha fazla bir şey beklememesi gerektiğini biliyor.

Tom Sprot sarı saçlarını briyantinlemiş, üstünde çuval gibi bol, kareli bir pantolon var. Son derece rahat ve sakin biri. Her zaman havadar ve aydınlık olan galeriye girdiğinde şaşkınlığını belirten bir ıslık çalıyor ve gözündeki merceklerin gerisinden çevreyi inceleyip çevik bir tavırla o yana bu yana seğirtiyor. Tüm galeri yumuşacık, belki de pelte gibi; parlak renklerle bezeli bir mağaraya, Alaaddin'in mağarasını andıran bir yere dönüştürülmüş. Duvarlarda koca duvar halılarını andıran, kimi el örgüsü kimi paçavralardan dokunmuş kilimler asılı; bunlar hiç durmadan kayan, kıvrılan bükülen renk adacıkları ya da ırmakları oluşturuyorlar. Yakından bakıldığında içlerinde saklı, elişiyle işlenmiş, deli deli bakan suratlar görülüyor, mavi gözlü yeşil suratlar, kırmızı gözlü kara suratlar, gümüş gözlü pembe suratlar. Tavandan tığ işi örümcek ağ-

ları sarkıyor, üstlerine kapkara örümcekler, tülden kanatlı kara mavi pullarla işlenmiş sinek sürüleri yerleşmiş. Hepsi pırıl pırıl ve güzel ama bir sahne süsü gibi değiller, hem zarif hem de kötücül bir görünüm sergiliyorlar, ağ gibi örülmüş bu torbacıklar ve üstüne yığılmış bu mavi yığınlarda iğrenç ve dehşet verici bir yan var. Örümceklere de tüylü bir toz süpürgesinin telekleri ve her türden kuş kanadı meydan okuyor; bir tavus kuşu yelpaze, pofuduk bir naylon, koyu siyanür mavisi ile cırlak pembe bir tüp, lame kumaş sarılı altın rengi bir direk üstünde misket yeşili ve turuncu karışımı bir palmiye. Bu in, içinde barınılan bir odayı andırıyor. Her tür duvar kâğıdından, bayağı gümüş gül resimlilerden kuş desenli *William Morris*'lere, mürdüm güvezi çizgili *Regency*'lerden, pembe goncalı *Laura Ashley*'lere değin her tür duvar kâğıdından yama yama kesilmiş parçalarla kaplanmış portakal sandıklarından yapılma konsollar, yarı açık çekmecelerinden dışarı uğramış karmakarışık, akla ziyan ıvır zıvır hazinelerini sergiliyorlar. Ak kemik düğmeler. Cam tıpalar. Tavuk kemikleri. Tekli, tek kol düğmeleri. Vernikli etiketleriyle ilaç şişeleri, ağzına dek ışıltılı boncuklar ve balıkyağı haplarıyla dolu. Üstü sedef kaplı plastik boncuklar ve ay çekirdekleri, oyuncak çay kaşıkları, türlü çeşitli çay yaprakları ve kurutulmuş gül yaprakları. Fare şekerler, kimisi yarı çiğnenmiş. Bir çekmeceden ötekine dolaşmış rengârenk iplikler, parlak yeşil, donuk, mumlu kırmızı, tüylü kahverengi.

Bu hengâmenin ortasında birtakım ev eşyaları da var, daha doğrusu yaratıklar. Göz alıcı biçimde üst üste binmiş kat kat kızıl, turuncu, çayır ve zümrüt yeşili etekli, koskoca bir yığın, belki de dev bir pufun altında, yünler şöyle bir aralandığında yirmi otuz tane pembe örgü meme ortaya çıkıyor, üstünde bir o kadar minik çikolata renkli saten meme, sanki yüzsüz elsiz bir Ephesus'lu Diana bağ-

daş kurup oturmuş. Upuzun yastığımsı bir yaratık, incecik bir kadın olabilir ya da bir timsah ya da belki de uzanıp giden bir kumsal parçası olabilir. Çoğu yeri örgü, türlü türlü kahve ve yeşil tonlarında, tarak kabuğu biçiminde eğrelti filizleri ve uzayıp giden yosunsu "ayak, bacakları" ya da dokunaçları var; çevresinde şöyle bir dolandığınızda dörtten fazla olduklarını görüyorsunuz. Uzaktan, üstü kabuklu deniz hayvanları ve dağlaleleriyle bezeli kayacıkları andıran hoş bir görünüm sergiliyorlar. Yakından bakıldığında, menekşe rengi ile safran sarısı, kimi narçiçeği püsküllü ya da her yanından kan kırmızısı ibrişimler sarkan, tığla yapılmış kabartma ve toplarla zırhlanmış bir yüzey olduğu anlaşılıyor.

Orta süsü bir tür ejderha ile zincire vurulmuş bir kadın, St. George ile Saba Melikesi. Perseus ile Andromeda. Ejderin dört köşe, mavi bir bedeni ve akordeon boynu var. Dışarıdan teyel dikişleriyle birbirine bitiştirilmiş leylak rengi tafta parçalarından oluşan bir tepeliği de var bu ejderin, sanki zırh kabukları diken diken olmuş bir Jurassic dinazoru. Garip bir ejder, kendi halkalarının ortasına çöreklenmiş, kırkayaklılardan bir yaratık sanki, kızıl renkli iç yüzeyleri ve metal iplikleri görünen yüzlerce kara, parıl parıl yanan kıvrım kıvrım dokunaçsı bacağı var. Örgü bir ejder ama kaskatı, yünden sakalı köşeli çenesini kaplıyor; dişlerinden keçeleşmiş saçlar ve kırık tokalar, çok renkli pofuduk köpük ve pamuktan salyalar sarkıyor. Gözleri, yumuşacık tırtıl kadife saçaklarla çevrili yumuşacık, tatlı bir maviden oluşmuş yuvarlaklar. Bu bir Hoover ejderi, kıpırtısız, boğucu.

Yanı başındaki kadın et renginde, çarpılmış, kırık dökük ve akordeon gibi kendi üstüne katlanmış, koca bir taşın üstüne dümdüz sarılmış, uzun bacakları pembe naylondan, zincirleri birbirine dolanmış sutyenlerden ve delik deşik iç eteklerden, pijama kemerlerinden, kötücül

amaçlarla gerilmiş külotlu çoraplardan yapılmış. Kübist bir görünümü var, Ephesus'lu Diana etkisi uyandırıyor insanda; memeleri, birbirinden ayrılmış ve ezilmiş bir dizi vatkadan, iki tane altta, üç tane üstte; bacaklarının arasındaki tüyler çekmiş, küçülmüş bir moher bere. Yüzü yuvarlak bir kasnağa takılı etamine yarısı işlenmiş, yarısı kalemle çizili bir Botticelli Venüs'ü, bir-iki sarı perçem, kesilip oyulmuş gözler, çevresi diken diken kara kirpik teyelli. İlk bakışta erkeği göremiyorsunuz, sonra yavaş yavaş beliriyor, beliriyorlar; bir kayanın oyuklarında minnacık, besbelli her ikisi de çamaşır makinesinden geçmiş – hem de çok kez– atlı bir plastik şövalye, anlaşılan bir zamanlar gümüş renkliymiş, şimdi çamur yeşili; bir de kırık kılıcı, ezik kaskıyla bir kurşun askercik.

Dışarıda birisi, cama, ultra modern bir çamaşır ipine minik narçiçeği mandallarla harfler asıyor, koyu çikolata rengi üstüne altın rengi harfler:

SHEBA BROWN KARIŞIK GEREÇLE
HAZIRLANMIŞ YAPIT
1975-1990

Bu satırın altında bir fotoğraf asılı. Debbie resme bakmak için sokağa çıkıyor. Birbirine dolanmış çılgın bir eşarp tacı altında Mrs. Brown'ın fotoğrafı. Eski heykelimsi görünümüne ek olarak ağzının ve gözlerinin kenarında kurnaz bir keyif izi. Teni "gerçekte olduğundan" daha esmer çıkmış, kemikleri heykelimsi, bir Mona Lisa ile bir Benin bronz heykeli karışımı bir şeyi andırıyor.

Debbie'nin bildiği kadarıyla Mrs. Brown şu sıralarda, elinde Hoover, Debbie'lerin merdivenlerini süpürüyor olmalı. Debbie'nin aklı duruyor. Kafasına bir sürü düşünce birden üşüşüyor. Su katılmamış bir hoşnutluk duygusu dolduruyor içini, Mrs. Brown için Sheba adının

beklenmedikliğini ve görkemini içine sindiriyor. Birdenbire hiç nedensiz, katıldığı bir balo geçiyor aklından, Chelsea Sanat Balosu, üstünde şimdi ejderin kabukları olan leylak rengi giysisi. Birden hiç hazır olmadığı bir düşünceyle irkiliyor, Mrs. Brown artık hiç dönmemek üzere ayrılacak. Mrs. Brown acaba neden hiçbir şey demedi, diye düşünüyor, haberi birden patlatabilmek için mi, yoksa daha yalın bir şaşırtma isteği mi, yoksa bizim eski dost Mrs. Brown'ın her zamanki düşünceli kibar halleri mi, Debbie'nin onsuz olamayacağını biliyordu ne de olsa, haberi birden nasıl söylesin yoksa sakın –belki de biraz– gizem ve sakınma duygusu olmasın bu? Önü alınmaz bir koruma içgüdüsüyle, tavan arasındaki Robin'ciği düşüyor aklına, Mrs. Brown'a fetişlerini gürül gürül anlatan Robin'in artık Mrs. Brown'ın işine burnunu sokmalarına böyle esip gürleyemeyeceğini düşünüyor. Mrs. Brown'ın Robin'in sergi fırsatını "çaldığını" bir an olsun aklına getirmiyor ama Robin'in böyle düşüneceği korkusu sarıyor içini.

Sheba Brown'ın bu rengârenk buluşlarının yaydığı tükenmez ve savurgan izlenimi uyandıran enerjiye bakarak bir duyguya daha kapılıyor. İçi bastırılmış bir özenme duygusuyla cız ediyor, öte yandan da körelmiş bir yanı canlanıyor. Gravürleri için kendi kestiği ahşap blokları duyumsuyor ellerinde.

Tom Sprot çıkageliyor, içi içine sığmıyor adamın. Birbirine dolaşık ipliklerle ağzına dek dolu çekmeceler bulmuş, bunların içinde de bir boy küçük çekmeceler var, içi dolaşık iplikler ve bir boy küçük çekmecelerle dolu. Elinde "Kadının Yeri" dergisi için bir sanat eleştirmeninin yaptığı görüşme metni var. Metni az önce bir motosikletli kuryeyle galeriye dar yetiştirmişler.

Debbie metni şöyle bir karıştırarak gözden geçiriyor.

Sheba Brown, kendi elleriyle yaptığı eşyalar, duvar askıları, süsleri ve minderler arasında, sosyal konutlardan birinde kirada oturuyor. Ailesinin bir kanadı Guyanalı, öteki tarafı İrlandalı; kırk yaşlarında, güç bir yaşam sürmüş. Yapıtı, gündelik yaşamın ufak tefek sorunları üstüne, günlük işlerin sıkıcılığı üstüne feminist yorumlar içeriyor ama bu yorumlarda bir tatsızlık ya da haksızlığa uğramışlık havası yok; aşırı yaratıcı zekâsıyla her şeyi saçmalaştırıp eğlenceli, şaşırtıcı bir güzelliğe büründürebiliyor. Duvar askılarının kimisi, ince ince dokunmuş fonlarıyla Richard Dadd'inkileri andırıyor ancak bir yandan da Kaffe Fasset'in gösterişli yeniliklerine de çok şey borçlu olduğu belli oluyor. Ama Sheba Brown, Richard Dadd'ın tersine, ne çılgın ne takınaklı; derinden derine bir sağlık ve sağduyu örneği; kurduğu söyleşi iyi niyetli, eğlenceli ve komik.

İki oğul yetiştirmiş, yapıtı için gereçleri sosyal sigorta geliri ile temizlikçilikten kazandığı kısıtlı bütçesiyle toparlamış. Gereçleri her yandan topluyor – atık varilleri, eski eşya kermesleri, küçülmüş giysiler, elden geçirilmiş atılmış eşyalar, okul eğlentilerinden arta kalanlar. "Yumuşak yontular" yapmaya rastlantısal olarak başladığını, bir şeyler "kurmaya, oluşturmaya" dayanılmaz bir istek duyduğunu ancak gece olunca katlanıp kaldırılacak, küçük yerlere sığdırılacak şeyler üretmesi gerektiğini söylüyor. Sahip olduğu en değerli iki şey; bir örgü makinesi ile oturduğu apartmanın bodrumunda kapıcıdan izin alarak yaptıklarını biriktirdiği oda. "Odayı kullanma iznini aldığımda, artık katlanabilen şeyler dışında, kutu gibi oylumlu şeyler üretmeye de geçebildim," diyor yaptıklarından hoşnut bir gülümsemeyle.

Evinde çalıştığı bir aileye, ona renklerle ilgili bir sürü şey öğreten ("öğrenmeye" gereksinmesi olduğu söylenemese de – yepyeni vurucu etkiler ve eşleştirmeler

konusundaki içgüdüleri zaten son derece çarpıcı) "sanatçı" bir aileye çok şeyler borçlu olduğunu, bir sanat yapıtının ne olduğuna ilişkin düşüncelerindeki gelişimi onlara borçlu olduğunu söylüyor...

Debbie eve düşünceli dönüyor. Mrs. Brown işini bitirmiş ve çıkmış. Robin'in huysuzluğu üstünde. Akşama spagetti yemek istemiyor, makarnadan bıkıp usandığını söylüyor, on beş gündür kursaklarına makarnadan başka bir şey girmediğini öne sürüyor. Robin oturmuş çatalına *fettuccine* dolarken Debbie ona şöyle bir bakıp sonuçta ona Mrs. Brown'dan ve onun Alaaddin'in mağarasından *hiç* söz etmemenin daha iyi olacağını düşünüyor; zaten Robin "Kadının Yeri" dergisiyle hiç ilgilenmediğinden bunu ondan saklamak kolay olacak, başka yerlerde çıkan eleştiri yazılarını, değerlendirme yazılarını da gizleyebilir belki; Robin böyle şeyleri pek okumaz, içini bunaltıyor bunlar.

Tam bunları kafasında tasarlamışken, bağırarak mutfağa dalan, gelip bakın, gelsenize Mrs. Brown televizyona çıktı, diyen Jamie her şeyi altüst ediyor. Ne annesi ne de babası yerinden kıpırdamadığından daha tiz bir sesle yeniden bağırıyor,

"Muppet'lar gibi bir şeylerin sergisini yapmış, buraya gelen o galerici kadınla, gelsene Baba, gel bir bak, *manyak* şeyler."

Robin kalkıp bakıyor. Sheba Brown küçük kutunun içinden, uzun burnunu dikip ona bakıyor:

"Tüm bu renkler karman çorman çıkageliyor kafama, bu renkleri bir araya getirmeye bayılıyorum ama yeryüzünde ne çok renk var, değil mi? Bunlarla uğraşıp bir şeyler üretmek, coşkumu göstermenin bir yolu olsa gerek..."

Görüntü kısa bir süre Hoover bozması ejder ile çamaşıra vurulmuş kadına kayıyor.

Kamera birbirine dolanmış, darmadağınık sarkan çoraplara yönelirken görüntünün ardından Sheba Brown'm neşeli sesi yükseliyor, "Yok yok! Hiçbir şeye içerlediğimden filan değil. Ben bunları ilgi çekici buluyorum, hepsi bu, söylemiştim size. Temizlik yaptığında insan, evet, çok şey öğreniyor, doğruya doğru, *her yanda* gözüne bir şey çarpabilir insanın, bunlardan da bir sürü şey yapılabilir. Üstelik insanlar da bir tuhaf; temizlikçi olarak çalışıp da *bunu* ayrımsamamak olamaz..."

Debbie, Robin'e bakıyor. Robin'in gözleri Sheba Brown'da. Sheba Brown birden gözden yitiyor ve yerine elinde tepeleme dört köşe balık parçaları dolu, dumanı tüten bir tabak sallayan şaklaban bir amca ile çevresini sarmış sırıtan suratlarıyla bir alay çocuk beliriyor. Robin, "Şu kadına benzer şeyin boynundaki benim evin içinde dört dönerek arayıp bulamadığım okul kravatımdı," diyor.

"Bulamadığın değil attığın."

"Hiç de değil. Nasıl atmış olabilirim? Gün gelecek bir okul toplantısına gitmem gerekecek, değil mi? *Yeniden* böyle iğrenç mor bir kravata para harcamam söz konusu olamaz, değil mi?"

"Sepete attığın kâğıtların arasındaydı. Ben verdim ona."

"Anne," diyor Jamie, "Mrs. Brown'ın açılır kapanır yontularını gidip *görebilir miyiz*?"

"Ailece gideceğiz," diyor Robin. "Bize bu yakışır. Görelim bakalım daha nelerimizi yürütmüş."

Mrs. Brown ertesi gün yanında bale çorapları ve yürüyüş ayakkabıları giymiş, kurşuni saçlı incecik bir periyle çıkageliyor.

"Mrs. Brown, Mrs. Brown," diyor Jamie (okul tatil), "Mrs. Brown, sizi televizyonda gördük. Adınız çok güzelmiş, bence o Muppet'lara benzeyen yaratıklarla o küçük sersem suratlar da manyakça güzel."

Mrs. Brown, "Sanırım bir süre gelemeyeceğim Mrs. Dennison. Yaptıklarımı birilerine göstermekle yaşamın bu derece değişeceği aklımın ucundan geçmezdi. Birden, artık bunları birilerine göstermenin zamanı geldi diye kafama dank etti, beni anlıyorsunuz değil mi? Bilirsiniz nasıl birden bir duyguya kapılır insan, zaten sonra da işler çığırından çıktı işte, yakındığım yok ama... Hep sizinle konuşmak istiyordum ama sırası değilmiş gibi geliyordu, gerçi sizin için kaygılanıyordum, güvenecek biri olmalı yanınızda biliyorum çünkü ikimiz de farkındayız durumun. İşte size Mrs. Stimpson'u getirdim. Ben ne yapıyorsam tıpkısını yapacak, tüm incelikleri göstereceğim ona, Mr. Dennison'un ayağına dolanmamayı filan; bana kalırsa ben var mıyım, yok muyum anlamayacaksınız bile Mrs. Dennison. Tıpkı eskisi gibi sürecek her şey."

Debbie sesini çıkarmadan Mrs. Brown'a bakıyor. Mrs. Brown gözlerini kaçırıyor, sonra birden dönüp yüzü hafifçe kızarmış, "Beni anlıyorsunuz, değil mi?" diye soruyor, sesi pek titremeden. Debbie, dost idiysek eğer ilkin yaptıklarını *bana* göstermeliydi, diye düşünüyor. Demek ki değilmişiz. Ben dost olduğumuzu sanmıştım.

Sheba Brown, "Birbirimizi anladığımızı, anlaştığımızı sanıyorum, Mrs. Dennison. Ama kimse vazgeçilmez değildir. Mrs. Stimpson son derece güvenilir ve yetenekli biri. Güvenmediğim birini getirip sizi aldatmazdım zaten. Benim yokluğumu duyurmayacak size."

Debbie, "Mrs. Stimpson da gizli gizli sanat yapıtları üretiyor mu?" diye soruyor.

"Bunu bilemem," diyor Mrs. Brown. "O*nu* artık kendiniz anlayacaksınız."

Mrs. Stimpson'un yaşını göstermeyen yüzünde kararlı ve bilgiç bir gülümseme var. Şöyle diyor:

"Bir deneyebiliriz, Mrs. Dennison. Kestirip atmak için erken."

"Haklısınız sanırım," diyor Debbie. Daha sözünü bitirmeden Mrs. Brown ile Mrs. Stimpson mutfak yönünde gözden yitiyorlar. Debbie kahve öğütücüsünün sesini duyuyor. Birazdan kahvesini getirecekler. Aşağı yukarı, değişen pek bir şey olmayacak.

Yok, değişiklikler oluyor. İlkin, Debbie tahta gravürlerine dönüyor. "İyi Yürekli Periler Kitabı" ile "Kötü Yürekli Periler Kitabı," kitap bezeme dünyasında belli bir başarı kazanıyor. Kimi yabansı perilerin yüzü Sheba Brown'ın yontuyu andıran gururlu yüzü ile Mrs. Stimpson'ın tatlı, yaşı belirsiz yüzünü andırıyor. Ya Robin? O Mrs. Stimpson'a bağırıp çağırıyor, öteki de onun bu komutları karşısında pek telaşlanmış gibi yapıp oraya buraya koşuşturarak onun gönlünü hoş tutuyor. Robin doğu mitolojisine sardırmış, tantrik mandala ve dua çarkı kitapları satın alıyor. Bir gün Debbie yukarı çıktığında yepyeni bir tür resimle karşılaşıyor, geometrik, parlak renkli, çok özenle düzenlenmiş, alazlanan kollar ve bacaklardan örülü bir tür doku taraması, yinelenip duran esmer, parıl parıl yanan bir yüz, kırmızı gözler ve bir karış uzayan dil motifi. "Yıkıcı Kali," diye yanı başından bilgi yetiştiriyor Mrs. Stimpson. "Yok edici Kali'nin resmi." Haksızlık bu, diye düşünüyor Debbie, bu kara tanrıçanın, Sheba Brown'ın, o hamarat, göz alıcı ağ örücüsünün, yalınlaştırılmış bir kopyası olması ne haksızlık. Ama bir yandan da Robin'in renk ve devinimleri kullanımında açığa çıkan ve dışa vuran hafifçe yabanıl yeni bir gücün de ayırdında. "İş *var* bunda," diyor Mrs. Stimpson tatlı tatlı. "Bence de iş var," diye katılmaktan kendini alamıyor Debbie. Gerçekten de iş var bunda.

Çin Istakozu

Nymph ve Faunus, 1931-1932

"Orient Lotus" lokantasının sahipleri kimi kez çılgınca yoğun bir çalışma devresine kimi kez de ipin ucunu bırakıp tam bir durgunluk havasına girerler. Dr. Himmelblau, yaklaşık son yedi yıldır, öğlenleri genellikle tek başına bir şeyler atıştırmaya buraya geldiğinden bu durumu iyi bilir. Bu lokantayı kendine uygunluğu açısından seçti –her zaman uğradığı, Ulusal Galeri, Kraliyet Akademisi, British Museum gibi yerlere yakın olduğundan– ve bir de kendi halinde, sessiz ve rahat bir yer olduğundan. Gerçi oturacak yerlerinin yapay deri döşemesi yer yer çatlak; ama bu minderli koltuklarını da seviyor buranın. Ağır kitap torbalarını yanına sıkıştırabiliyor ve arkasına yaslanıp yorgun kemiklerini dinlendirebiliyor.

Sokağa bakan pencere belleğinde hep camı çevreleyen sarmaşıklarla bir arada yer etmiş. Yıllar geçtikçe sarmaşıklar gitgide daha sıklaşıyor, gerçi üstleri toz tutuyor ama yine de daha bir canlanıyorlar. Aynı kalıptan çıkmış bir örnek yapraklarını cama yapıştırıyorlar, eski yapraklar defne yeşili, yeni filizlenenlerse sarı ve parlak. Cam büyümelerini engelleyip çarpıtıyor, buruşturuyor yaprakları ama direniyorlar. Ara sıra camın önüne içinde renkli balıklarla bir akvaryum koyuyorlar, kimi zaman da akvaryu-

mu kaldırıyorlar. Bugün yok. Soya sosu şişeleri, içine birer birer alınacak biçimde kürdanlar yerleştirilmiş cam kürdanlıklar, yine tutumlu bir biçimde birer birer alınacak biçimde kâğıt peçeteyle dolu krom kaplı kutular dizilmiş.

Kapının hemen girişinde, son bir-iki yıldır alçak dört köşe bir sunak var, parlak yeşil, yeşim rengi çömlekten yapılmış bir küçük tapınak, içinde minik, tunç bir Buddha ya da bir bilge yontusu, lotus duruşuyla bacaklarını rahatça karnının altına yerleştirmiş oturuyor. Önünde, küçük lambalar var, parlak al renkli cam çanaklarda tütsü çubukları yanıyor, zaman zaman üstü başı al renkli altın işlemeli parlak kâğıttan süslerle bezeniyor. Dr. Himmelblau bu renk karışımını, parlak mavimsi yeşil ile dört dörtlük göz alıcı bir al rengi, aşağı yukarı birbirini tartacak oranda bir araya geldiklerinde beğeniyor. Ama Buddha'dan biraz çekiniyor çünkü neyin nesi olduğunu bilmiyor çünkü *besbelli* buna gerçekten tapınılıyor, yalnızca bir süs değil.

Bugün kapının daha içerlek bir bölümünde ama yine de masalarla vestiyere gelmeden, yeni bir nesne daha var. Bir vitrin bu, kapkara lake boyalı tahtadan yapılmış, Dr. Himmelblau'nun beline –orta boylu bir kadın kendisi– gelecek yükseklikte; yepyeni, yenilikten ışık saçıyor ve üstündeki ciladan pırıl pırıl. Dört ayak üstünde duruyor, üst kapağı ve yan duvarları –yaklaşık 20-25 cm derinliğinde– camdan. Müzelerdeki sergi dolaplarını andırıyor, hani şu içinde minyatürlerin, kuyumların ve küçük seramik eşyanın sergilendiği vitrinlerden.

Dr. Himmelblau boş bakışlarla vitrinin içine bakıyor. Vitrin iyi aydınlatılmış, sergilenenler manavlarda ya da cenaze işlerinde kullandıkları türden gözü tırmalayan zümrüt yeşili yapay çim halı üstüne yerleştirilmiş.

Kenarlarda, açık kabuklar içinde bir dizi çiğ tarak var, sedefli pembe etleri donuklaşmaya yüz tutmuş, art arda

sıralanmış yarımay biçiminde turuncumsu pembe balık yumurtaları keskin yeşilin üstünde göz alarak oynaşıyor.

Ortada, tam ortada, canlı bir ıstakoz, iki yanında iki tane canlı yengeç. Her üçünün de bedenlerinin bir o yanı, bir bu yanı seğirip duruyor. Istakoz, suya hiç benzemeyen, solunum yapmanın olanaksız olduğu bu ortamda, uzun duyargalarını usul usul kıpırdatıyor ve ne ileri ne geri gidebilen bacaklarının ucundaki minik kıskaçları da oynattığı görülüyor. Kara renkli bir böcek bu, öndeki ağır kocaman kıskaçları doğrultuyor, hafifçe yerinden oynuyor kıskaçlar ama kalkamayacak derecede hantal. Kuyruğunun koskoca kasları kıvrılıyor, kasılıyor, buruluyor ve boşanıp kesiliveriyor. Yengeçlerden ufağı kendini bir yandan ötekine beşikte gibi sallayabiliyor, sürgit sallanıyor. Yengeçlerin ağızları bir yandan ötekine, makas gibi hiç durmadan oynuyor; her üçü de sanki minik sapların üstünden hâlâ capcanlı, o yana, bu yana devrilen gözleriyle dünyayı gözlüyorlar. Ağızlarından ses vermeyen bir fısıltı, su kabarcıklarının duyulmayan sesi, bir soluk ve işitilmeyen bir çığlık kopuyor. Yengeçlerin rengi donuk, kiremit, uçuk saman tonu; kıskaçların ucunda üzüm koyusu bir cila var, tüylü bacakları kirli mat toprak rengi bir kabuk bağlamış. Istakoz mavi kara ve ışıl ışıl, şimdilik böyle ama çok sürmez. Dr. Himmelblau, azalan havayı, yaşamak için çektikleri acıyı bir an için kemiklerinde duyumsuyor. Gözlerini ona dikmişler ama herhalde, onu görmüyorlardır. Yüzgeri dönüyor ve çabucacık "*Orient Lotus*"a dalıyor, ta içerilere doğru ilerliyor. Tarakların da, onların bile, belki de hâlâ bir anlamda, canlı olduklarını ayrımsıyor.

Orta yaşlı Çinli –hepsini çok iyi tanıyor kadın ama hiçbirinin adını bilmiyor– onu gülümseyerek karşılıyor ve paltosunu alıyor. Dr. Himmelblau iki kişilik bir masa istediğini söylüyor ona. Adam onu her günkü masasına

götürüyor, bir kâse, bir porselen kaşık ve bir çift çöp daha ekliyor. Bir tür yemek müziği çalmaya başlıyor. Dr. Himmelblau gevşeyip tadını çıkararak dinliyor. Bu ezgileri ilk duyduğunda yüreği ağzına gelmişti; kulağına çarpan ilk sesle birlikte elini göğsüne bastırıp yatışmaya çalışmıştı, belli ki burası sandığı gibi dingin bir sığınak olmayacaktı. Kulaklarında tenekemsi bir sesle ağzındaki eriştelerin tadına istediği gibi varamayacaktı ama sonra ikinci, üçüncü gelişinde ezgilerin, neşeli, sıradan Batılı ezgiler olduğunu çıkardı, ona kanton ağzı gibi gelen bir dilde çalınıp söyleniyordu bunlar. "Yaşam dudaklarda bir *mey*, eğlen durma sen *hey*, yaşamak ne güzel *şey*." Yalnızca genizden çıkıyormuş gibi, anlaşılmaz birtakım heceler, ardında sitarlardan gelen bir ting tong, bir tür gong ya da zil sesi gibi. Hiç hoşlanmazdı doğrusu bu şarkıdan. Ama gitgide onun için dinginlik ve mutluluğun ta kendisi olmuş çıkmıştı. Dong, ding, ting, *ting*, Ekinler arası bir nesne, batılı bir Doğu, doğulu bir Batı. Artık bu ezgi onun gözünde incelikli damak tatları, sıcacık bir ortam ve doyum, demekti. Orta yaşlı Çinli ona bir çanak yeşil çay getiriyor, mavili beyazlı porselenin içinde küçücük saydam pirinç tanelerinden çiçekler var, incecik ve seçkin; beğendiği bir çanak bu.

Erken gelmiş. Yapacağı söyleşi sıkıntı veriyor içine. Konuğuyla daha önce hiçbir arada olmamıştı ama kuşkusuz hem şurada burada kişisel olarak hem de televizyonda görmüştü onu; Bellini, Tiziano Mantegna, Picasso, Matisse üstüne konuşmalarını da dinlemişti. Konuşma biçemi gürül gürüldü, kendine özgü bir biçem. Dr. Himmelblau'nun genç kuşak çalışma arkadaşları adamı dağınık ve yüz kızartıcı buluyorlar. Dr. Himmelblau ise kendi adına hiç de böyle düşünmüyor. Ona göre Perry Diss her zaman dişe dokunur bir şeylerden söz ediyor, boş boş konuşmuyor ve Dr. Himmelblau'nun bakış açı-

sından, emekliliğin eşiğinde, yalnız bir aydının ince eleyip sık dokuyan bakış açısı onunkisi. Bu niteliğe gitgide daha az rastlanıyor. Gerda Himmelblau birçok çalışma arkadaşının resmi *sevmediği* kanısında. Perry Diss resmi seviyor. Dişlenecek sert sulu bir elmayı sever gibi, kadife bir teni, gün ışığını sever gibi seviyor resmi. Kadın onun tarzında düşünüyor şimdi. Bu onun kuşağının sık sık düştüğü, mesleğin getirdiği bir tuzak. Gerda Himmelblau'nun kendi tarzım diyebileceği bir yaklaşımı olmadı hiç; yalnızca dediğim dedik, katı bir kesinleme, dışarıdan kupkuru gibi görünen, onun gibi akıllı bir kadın için fazlasıyla *kolaya kaçan* bir tarz bu. Suyu çekilmiş, demiyor, bu denli ileri gitmeyecek ama kuru. Bir ölçüde beğeniyle kullanıyor bu sözcüğü. Uzun, ince telli kahverengi saçlarını işlevsel bir topuzla ensesine toplamış. Yumuşak, koyu, pek alışılmadık tonlarda –mürdüm, kurum rengi, kara lale, koyu yosun renginde– tayyörler, düz kesimli, pamuklu, erkeksi değilse de süslü püslü fiyonkları ya da cicili bicili kurdeleleri olmayan gömlekler var üstünde. Bunlar da duru renklerde, uçuk limon, koyu saman rengi, menekşe mavisi, solgun alev rengi. Tayyörler yumuşak kesimli ama içindeki bedenin, hiç de yuvarlacık ve yumuşak olmadığını, kemerli burnu ve eleştirici bir anlatımla gerilmiş ağzı gibi kemikli ve sivri olduğunu kendisi biliyor.

El çantasından belgeyi çıkarıyor. Özgün belge değil bu, bir fotokopisi, kâğıdın aslının kendine özgü tüm özelliklerini yansıtmıyor; burada kenarları dağılmış bir kan lekesini andıran bir şey, şurada bir yağ lekesi, belki de tereyağ, ötede bir mürekkep lekesinin katlanıp boynuzlu bir Rorschach böceği olmuş hali. Metnin içinde ve satır kenarlarında minik çizimler de var. Bütün metin, incecik bir fırçayla çekilmiş çini mürekkebinden, derin kemerli birer lades kemiğini andıran bir dizi kenar sü-

süyle çevrelenmiş. Kocaman büyük harflerle yazılmış bir sunuşla başlıyor.

KADIN ÖĞRENCİLERDEN SORUMLU
DR. GERDA HIMMELBLAU'YA

ve çok minik küçük harf yazıyla sürüyor,

peggi nollett'den, bir kadın ve öğrenci olarak.

Şöyle devam ediyor:

Bu yazıyı, bölümünüzce, Kadın Bedeni ve Matisse adlı tezime danışman olarak atanması uygun görülen SAYGIDEĞER KONUK PROFESÖR'e karşı resmi bir şikâyet talebiyle yazmaktayım.

Kanımca, ki şu ana dek dinlemeye gönüllü herkese, tek tek saymak gerekirse Doug Marks, Tracey Avison, Annie Manson ve siz Dr. Gerda Himmerblau'ya açıklamış olduğum gibi, yukarıda sözü edilen kişi bu tezin yönetimine daha işin başından atanmamalıydı çünkü bu tezin feminist yaklaşımı ve amacına bütünüyle duyarsız ve anlayışsız kalmaktadır. Belki MODERNİZMİN USTASI denilen bir adam üstünde sözde UZMAN diye adlandırılabilecek bir niteliği olabilir ama Kadına ilişkin ya da şu ana değin DİLSİZ bırakılmış ve konuşacak bir ağzı olmamış Kadın Bedeninin işleyişine ilişkin ne biliyor sorarım size?

Bu noktada, özgün belgede Dr. Himmelblau'nun dudak olarak belirleyebildiği bir dizi minicik kurşunkalem çizim var, gerçi kimi hafifçe aralık, kimi sımsıkı kapalı ve bir bölümünde kıl denebilecek karaltılar da seçildiğinden bu dudakların dölyatağı ağzında mı yüzde mi yer aldıkları belirsiz kalıyor.

Bugüne dek yazdıklarım konusunda danışmanın yaptığı eleştiriler hep son derece saldırgan ve yıkıcı olmuştur. Benim çalışmamın tarihsel olmadığını ve bu yüzden de Matisse'in biçemi ya da yaklaşımı noktasında gelişimi noktasını betimlememin *hiç de gerekli olmadığını* kavrayamamaktadır. Benim söylemek istediğim temelde *eleştirel* olduğundan ve çağdaş eleştirel yöntemlerin sağladığı anlayışla, *kuramsal* bir bakış açısından sunulduğundan Matisse'in yaşamının tarihsel boyutunun ve "resimlerini" hangi sırayla işlediğinin bu araştırmayla *hiç mi hiç bağlantısı olmamaktadır.*

Bununla birlikte yine de kendi kuramsal bağlamımı ortaya koyarak başlamamın doğru olacağını düşünmekle birlikte ancak şimdi içinde bulunduğum durum göz önünde bulundurulduğunda SKP'ye karşı özerklikle *cinsel taciz* konusunda bir şikâyet yöneltmeliyim. Daha da ayrıntılara gireceğim, bana inanmalısınız Dr. Himmelblau ama ilkin işin özünü sunacağını ki burada *sizin ele almanız gereken* bir şey olduğunu anlayın.

Şu an yaşadıklarımın etkisini henüz atlatmadığımdan yazdıklarım tutarsız olabilir özür dilerim.

Her şey benim SKP ile olağan görüş günümde başladı. Bana neden yazdıklarımdan daha fazlasını yazmadığımı sordu, ben de kendimi pek iyi hissetmediğimi söyledim ve uygulamalı çalışmada daha hızlı ilerleme kaygımdan söz ettim, bildiğiniz gibi aldığım bu programda yaratıcı çalışma ve Sanat Tarihinden eşdeğerli not alıyoruz ve ben de yaratıcı çalışmada yaptığım Sanat Yapıtı çalışmasında çok *güç bir evreye* gelmiştim. Ancak, Matisse'in Kadın Bedenini nasıl *çarpıttığı* konusunda birtakım notlar almış ve bir şeyler yazmıştım, özellikle de Dişil Cinsel Organları, Memeler Am Dölyatağının Dudakları vb vb ve Bedenin Birtakım Bölümleri, erkeklere çekici gelen bölümleri üstündeki yuvarlaklıkları artırması, Eti çoğaltması, Kadınları grotesk bir biçimde şişirilmiş ve dışarı uğramış göbeklerle kıpırdayamaz hale sokması. Giderek tüm bunları Cariyeler ve Odalıkların çizimleri, anlatımları geleneğine bağlamak istiyo-

rum ancak bunu yazabilmek için yapmam gereken araştırmayı henüz yapmamış bulunmaktayım.

Hem de çizdiği Kadınların yüzlerinde hiçbir şey yok, Bomboş, Oyuncak Bebek gibi yüzler ve bence bu en uğursuz şey.

Her neyse ben SKP'ye pek bir şeyler yazmamış olsam da hangi düşüncelere sahip olduğumu açıkladım o da bana karşı çıktı ve benim Matisse'den nefret ettiğimi ve ona düşmanlık beslediğimi söyliyecek kadar ileri gitti. Ben de bunun benim çalışmalarımın yerinde bir eleştirisi olmadığını Matisse'in de kadınlardan nefret ettiğini ve onlara düşmanlık beslediğini söyledim. O da Matisse'in kadınlara sevgi ve istek (!!!) dolu olduğunu söyledi ve ben de "tam üstüne bastınız" dedim ama hiç anlamadı ve işler daha kötüye gitmeseydi bile bu kadarı bile gerçekten aşağılayıcı, tersleyici ve engelleyiciydi. Hatta onun kanısınca ben diploma almamalıymışım, bunu bile söyledi, taktir edersiniz ki bunun bir danışman davranışıyla bağdaşır bir yanı yok. Onun bu tavrı karşısında ben de öyle gerildim ve sinirlendim ki ağlamaya başladım o da bunu görünce omzumu sıvaslayıp birazcık daha iyi davranmaya başladı. Ben de ona sanat yapıtı çalışmasının ne kadar zaman aldığını ve bu sanat yapıtı çalışmasının da benim Matisse eleştirimin bir parçası olduğunu, bunun bir dizi karışık-gereç parçalarından oluştuğunu ve Silintiler ve Düzeltilen Çarpıtmalar olduğunu anlattım. Bunun üstüne o da büyük bir *lütuf* gösterterek benim uygulama çalışmamı görmek istediğini orada yaptıklarım Matisse üstüne yürüttüğüm düşüncelere katkıda bulunuyorsa bana daha iyi bir not verebileceğini söyledi. Gerçi kendisinin dili "boyalar ve renkler kadar duyumsal" bulduğunu ama resim öğrencilerinin sözel anlatımda hep güçlük çektiklerini söyledi (Kendisinin anlatım biçemine ilişkin bir şeyler söylemek bana düşmez kuşkusuz ama benim de söyleyebileceğim birkaç şey olabilir doğrusu). (Bu tümcenin üstü okunaklı biçimde karalanmış).

Her neyse, –*lütfetti*– uygulama çalışmamı, Yapıtımı görmek için işliğime geldi. Gördüklerinden hiç hoşlanmadığını, hatta itiçi bulduğunu hemen anladım, şaşırdım desem yalan olur. Yaptıklarım ne hoşa giden şeylerdi ne de baştan çıkarıcı. Durumu kurtarmaya çabaladı, bir-iki *ufak* parçaya aman ne güzel dedi, sonra daha da ileri gidip odada büyük bir duygu gücü duyumsadığını söyledi. Amacımın Matisse'i *yeniden gözden geçirmek düzelterek yinelemek ya da yeniden düzenlemek* olduğunu anlatmaya çalıştım. Tel ve alçıdan yapılmış üç boyutlu bir parçam var örneğin, adı "Madame Matisse'in Direnişi," kızıyla birlikte kadına Savaş sırasında *gerçekten de olduğu gibi* Gestaponun işkence yapışını, *onun da* bir Buddha gibi oturmuş elinde makası cicili bicili kâğıtları kesişini anlatıyor. İşkenceden Matisse'e söz etmediler çünkü *yapıtını* etkileyeceğinden korkuyorlardı. Bunu öğrendiğimde midem bulandı. İşkencecilerin elindeki makas da onunkiyle bir örnek.

Sonra SKP birden yakınlaşmaya başladı. Beni kollarına alıp sarıldı ve *üstümde gereğinden fazla giysi olduğunu söyledi, renkleri de iç kapayıcıymış* ve ona kalırsa *bedenim havayla temas edebilsin diye* hepsini üstümden atmalıymışım. Beni parlak renkler içinde görebilmeyi istermiş ve kendimi biraz gevşek bırakabilseymişim gerçekte *çok hoş bir kız*mışım. Giydiklerimin kendimi dile getirme biçimim olduğunu söyledim ve o da bunun *hüzünlü bir biçim* olduğunu söyledi sonra beni kavradığı gibi öpüp koklamaya, okşamaya ve olmayacak yerlerimi ellemeye başladı –iğrençti doğrusu– şimdi bunları yazmıyacağım ama gerekirse, inanın bana Dr. Himmelblau, her ayrıntısını anlatabilirim, geçirdiğim şoktan bütün vücudum hâlâ titriyor. Ben karşı koydukça o ısrarcı davrandı, vücudunu bana yasladı sonunda beni bıraktığı anda polis çağıracağımı söyledim, ancak o zaman kendine geldi ve *nerde o canım eski günler* ressamlar ve modelleri çalışma sırasında *insanca bir sıcaklık ve duyumsallıktan* yoksun kalmazlardı dedi, ben de ben katılmıyorum dedim, o da açıkça anlaşılıyor zaten dedi ve çekip gitti,

giderken de ona kalırsa *büyük bir olasılıkla* her iki dersten de kalmam doğru olurmuş dedi.

Gerda Himmelblau fotokopiyi katlayıp çantasına koyuyor. Ardından onunla birlikte kendisine ulaşan özel bir mektubu okuyor.

Sevgili Dr. Himmelblau,

Size yaşadığım korkunç bir olaya ilişkin bir şikâyet yolluyorum. Lütfen bunu ciddiye alın ve lütfen bana yardım elinizi uzatın. Öylesine mutsuzum ki anlatamam, kendime hiç güvenim kalmadı, günlerimi yatağa girip yeniden kalkıp dolaşmanın, yaşamı sürdürmenin artık ne anlamı olabileceğini sorarak geçiriyorum. Çalışmalarımı sürdürmeye çabalıyorum ama hemen cesaretim kırılıyor ve bazen her şey öyle kapkara ve amaçsız görünüyor ki tel parçalarını bükmek, alçılara şekil vermek manyakçasına komik geliyor. Kendi kendime zoruna ne kızım diyerek soruyorum cevabı da bulamıyorum. Bence ben ölsem daha iyi, başıma gelenlerden sonra aklımdan bu düşünceyi atamıyorum, durup durup her şeye bir son vermeyi düşünüyorum. Sağlık Merkezindeki doktor bu düşünceleri kestirip tak diye at, kurtar kendini bunlardan dedi, o ne anlar ki? Durup da insanlara bir kulak vermiyor, ne bilecek birey olarak ne yapabileceğimizi onun dediği gibi söylersek kestirip tak diye attığımızda, kendimizi bunlardan kurtardığımızda, bunlarmış, neymiş bunlar dediği o şeyler acaba? Televizyonda gördüm ölüleri kara plastik torbalara sokup ağzını bağlayıp tak diye atıyorlar, tak diye atmak dediği buysa ben hep zaten kendimi böyle bir kara torbada görüyorum başka bir şeye de yaramam zaten. Lütfen yardım edin bana Dr. Himmelblau. Kendi kendimden korkuyorum başkalarının bana yönelttiği nefret de bardağı taşıran son damla oluyor, insanın canına tak ediyor, tak tak tak tak.

İlgi göstereceğinizden azıcık umutlanan,
Peggi Nollett

Dr. Himmelblau, Peregrine Diss'in sarmaşıklarla kaplı pencerenin önünden geçtiğini görüyor. Adam çok uzun boylu ve dimdik –bir sütunu andırıyor, diye aklından geçiriyor Gerda Himmelblau– yaşına göre oldukça gür, düzgün taranmış ak saçları var.

Kara kadife yakalı zeytin yeşili kaşmir bir palto giymiş. Elindeki siyah lake cilalı, gümüş topuzlu bastonu savurarak yürüyor, destek almak için taşımadığı belli. Kapıdan içeri adımını atar atmaz Dr. Himmelblau'yu görmeden ama onun bakışları altında, yeşil gölgeliğindeki Buddha'yı inceliyor, sonra doğrulup kaygılı bir bakışla ıstakoz, yengeçler ve tarakları gözden geçiriyor. Bu görünümü içine sindirdikten sonra, başını eğip onları esenliyor sanki, bir anlamda varlıklarını saygılı bir tavırla olumluyor, lokantanın iç bölümüne ilerliyor, orada genç Çinli kadın paltosunu ve bastonunu alıp götürüyor. Adam çevresine bir göz gezdiriyor ve ev sahibi durumundaki Dr. Himmelblau'yu görüyor. Lokantada yalnız ikisi var; daha erken.

"Dr. Himmelblau."

"Profesör Diss. Lütfen buyurun oturun. Çin yemeklerini sever misiniz diye sormalıydım; ben buranın her ikimize de konuşma için uygun geleceğini düşünmüştüm."

"Çin yemekleri, iyi pişirilmişse kuşkusuz, insan türünün en büyük başarılarından biridir. Eşsiz bir damak tadı, eşsiz incelik, eşsiz bir yalınlık ve yaşını başını almış midelerde eşsiz bir *dinginlik*."

"Buranın yemeklerini beğeniyorum. Günbegün yeni yeni ayrımına varabileceğiniz birtakım ustalıklar çıkıyor burada karşınıza. Lokantaya çok sayıda Çinlinin, gerçek Çinli ailelerin, sürekli olarak gidip geldiğini görüyorum, bu da iyi bir gösterge. İşin bir başka iyi yanı da balığın, sebzelerin hep taze olması."

"Yemek listesindeki bolluk içinde bana yol göstermenizi isteyeceğim. Gerçi ilke olarak, bilinmeyene gözü kapalı dalmaktan yanaysam da, örneğin Kızarmış Çıtır Kokoreç gibi bir şeyi kaldıramayacakmışım gibi geliyor. Buharda pişmiş zencefilli ve arpacık soğanlı istiridyeye ne dersiniz? Son derece yoğun, son derece *hafif* bir tat."

"Hiç yemedim."

"Bir deneyin lütfen. Soğuk istiridyeye hiç benzemez bunlar, onları sevmezseniz, diye söylüyorum. Sizce nasıl pişirilirse tadına doyum olmaz ördeğin?"

Böyle tatlı tatlı söyleşiyorlar, türlü tatları içeren bir yemek seçiyorlar, bir parça acı biberin alevinden, bir parça bir Çin yemişinin belli belirsiz kokusundan, biraz kara börülcenin kekremsi tadından, biraz da fasulye filizlerinin içine işlemiş toprağın tazeliğinden katıyorlar yemeğe. Gerda Himmelblau yemek arkadaşına bakıyor, elinde olmadan gözünün önünde Peggi Nollett'in anlattığı saldırı canlanıyor. Teni güneş bakırı, gerçi yüzü baştan başa –kaşları, yanakları, boynu, sert çizgili ağzı, göz kenarları, burun kanatları ve dudakları boyunca– incecik bir ağ gibi çizgilerle kaplı ama torbalanmamış, sarkmamış. Gözleri parlak bir peygamberçiçeği mavisi; 1930'larda genç bir adamken, diye geçiriyor aklından Dr. Himmelblau, ne canlar yakmış olmalıydı bu gözler. Artık kenarlarına hafifçe kan oturmuş, peltemsi, bulanık ve sulanmış olmakla birlikte bugün bile çarpıcı gözler. Bu gözlere uysun diye aynı maviden ama daha parlak, gözlerin eski pırıltısını düşündüren bir tonda ham ipek bir kravat takmış. Fitilli kadifeden sıçan tüyü rengi birtakım giymiş. Lacivert lapis lazuli taşından büyük bir mühür yüzük takmış parmağına, elleri de yüzünden farksız, bir harita gibi kırış kırış ama hâlâ biçimli ve güzel. Bir yandan seçici bir görünüşü var, öte yandan hovarda ve eğlence düşkünü havası da belirgin, diye geçiriyor kafasından Dr. Himmelblau düş

gücünü kullanarak, biraz da geçmişini, salt dedikodu düzeyinde de olsa bildiğinden.

Kadın daha yemeğin başında, ışıl ışıl maviye bakan pırıltılarla yanan soğan yeşili yosun, karides ve susamlı kızarmış ekmeklerini yerken belgeleri çıkarıyor.

"Size açmam gereken, pek de hoş olmayan bir mektup aldım. Bana bu konuyu rahat bir ortamda, nasıl anlatsam, resmî olmayan bir bağlamda ele almak doğru gibi geldi. Bilmem içeriği sizi şaşırtacak mı?" diyor.

Perry Diss mektubu çabucak okuyor, bira bardağını bir dikişte boşaltıyor, orta yaşlı Çinli birasını tazeliyor.

"Zavallı küçük kaltak," diyor Perry Diss. "Kafası karmakarışık. Sanat yeteneği olduğu safsatasını kim aklına soktuysa kafasını kesmeli onun."

Kaltak deme, diyor Gerda Himmelblau içinden, irkilerek.

"Yakındığı olayı anımsıyor musunuz?" diye sakınarak soruyor.

"Ya, evet, bir bakıma. Anlattıkları benim anımsadıklarıma tam uymamakla birlikte, evet. Geçen hafta, onun tezinde neden hiçbir ilerleme olmadığını görüşmek üzere buluştuk; onayından ben sorumlu *olmadığım* için çok mutlu olduğum tez önerisinden bu yana *gerilediği* bile söylenebilir. Matisse'e ilişkin bildiği ya da biliyor göründüğü birkaç kırıntıyı da unutmuş anlaşılan. *Nasıl olur da*, bu durumda birinin tezini onaylarız bilemem –kör cahil, miskin, inadım inat diye yanılgılarını sürdüren biri– ben de bu düşüncemi kendisine söylemeyi görev bildim. Benim deneyimlerime göre Dr. Himmelblau, çalışmayan ve yanlış yolda giden öğrencilere gösterilen yersiz iyi niyet, beş para etmediklerinin hiç söylenmemesi, yok yere pohpohlanmaları başımıza yeterinden çok iş açmıştır. *Besle* kargayı oysun gözünü."

"Söyledikleriniz doğru olabilir ancak onun da ileri sürdüğü birtakım savlar var –onun işliğine gitmişsiniz–"

"A evet, gittim. Göründüğüm kadar kaba değilimdir. Belki yaptıklarında iş vardır diye ona bir fırsat tanımayı düşündüm. Yazdıklarının bu yanı gerçeği andırıyor –daha doğrusu, bu son derece tatsız olaylardan aklımda kalanları andırıyor. Resimle uğraşanların duygularını dile dökme beceriksizliğinden filan falan dem vurduğumu anımsıyorum– siz de benim gibi yıllar yılı güzel sanatlar akademilerinde öğretmenlik yapmış olsanız kimi öğrencilerin sözcükleri kimilerinin de boyaları ve benzeri gereçleri iyi kullandıklarını kaçınılmaz olarak görürdünüz – işin ilginç yanı, kimin hangisinde başarılı olacağını kestirmek hiç de kolay olmamıştır.

Her neyse, gidip sözüm ona Yapıt denen şeyi yerinde göreyim, dedim. Seçtiği sözcüklere bir bakın, nasıl da ağızlara sakız olmuş sözcükler. 'Sözüm ona.' Günümüzün her boyaya giren sözcüklerinden."

"Sonra?"

"Dr. Himmelblau, bu kızın yaptıkları tek sözcükle *korkunç*. İğrenç. Kutsal bildiğimiz her şeyi ayaklar altına alıyor. Çalıştığı yer, işliği, zavallı yaratık burada yatıp kalkıyor– Matisse'in yapıtlarının posterleriyle kaplı. *La Rêve. Le Nu rose. Le Nu bleu. Grande Robe bleue. La Musique. L 'Artiste et son modèle. Zorba sur la terrasse.*[1] Hepsinin üstü karalanmış, bozulmuş. Üstelik sanki *organik bir gereçle* –kanla, Dr. Himmelblau, ya sığır yahnisi ya dışkı– bence ikincisi çünkü işe yarar bir şeyin o sefil barınağa sızabileceğini hiç sanmam. Duvarlara sıvananların çoğu beden ya da yüz biçimleri –dış çizgilerle oynanmış– kimi, duvara fırlatılmış çürük domatesi andırıyor –belki de duvara fırlatılmış çürük domates bunlar gerçekten– ve yumurta, evet – kimileri de *bokla boyanmış*

1. (Fr.) *Rüya. Pembe Çıplak. Mavi Çıplak. Mavi Tuvalet. Müzik. Ressam ve Modeli. Terastaki Zorba.* (Y.N.)

koca gamalı haçlar. Ağzınız açık kalır. Acırsınız. Çok dokunaklı."

"Apaçık aşağılamak ya da mide bulandırmak için yapılmış," dedi Dr. Himmelblau duygularını katmadan.

"Ne demek bu? *Bu onu nasıl olur da haklı çıkarır?*" diye gürlüyor Perry Diss; servis tabağının altındaki ısıtıcının mumunu yakmakta olan Çinli genç kadın ürküp irkiliyor.

"Son günlerde," diyor Dr. Himmelblau, "sanatta yerleşikleşen bir başkaldırı öğesinden söz edebiliriz, bir tür gelenekselleşme."

"*Geleneksel başkaldırı, hah*," diye haykırıyor Perry Diss, boğazından yukarı, yüzü dalga dalga kızarmaya başlıyor. "Başkaldırıya karşı olan yok, ben de zamanında birtakım şeylere başkaldırdım, hepimiz bu yoldan geçtik, eğer karşındakini sarsmazsan gerçek sanatçı sayılmazsın biliyorum, *de rigueur* başkaldırı, kesinkes zorunlu, biliyorum, benim burada karşı çıktığım şey, düzeysizlik, kolaya kaçma. *Bana öyle geliyor ki* –beni bağışlayın Dr. Himmelblau– ama bu yosma benim için gerçekten kutsal olan bir şeyi ayaklar altına alıyor, duysa kuşkusuz bu sözcük o kancığı *pis pis güldürür* ama evet, kutsal diyorum –evet bana öyle geliyor ki, bu başyapıtların– bu pırıl pırıl –neyse– bu resimlerin üstünde çalışıp doğru dürüst birer *kopyalarını* yapabilmiş olsaydı, en azından biraz olsun anlamış olsaydı bunları, mavileri, pembeleri, beyazları, turuncuları ve evet, evet karaları bile biraz olsun anlamış olsa, yine de kendini zorunlu görse, bundan kendini alamasa ve bu yabaniliğe kalkışsa, işte o zaman ben de ona biraz olsun saygı duyabilirdim."

"Başyapıt sözcüğünü kullanırken iyi düşünmek gerek," diye mırıldanıyor Dr. Himmelblau.

"Ah evet biliyorum, biliyorum, hepsini biliyorum. Ama bana kulak vermelisiniz. Her şey en fazla *yarım*

saatte olup bitebilirdi –ama bu aptal kızın yaptıklarında gerçekten durup da herhangi bir Matisse'e bu kadarcık bir süre ayırdığını kanıtlayan bir tek şey yok– konuştuğumuzda birini bile anımsamıyordu, ***tek bir tanesini bile***, kafasında her şey karışmış, karman çorman, eril bir saldırganlıkla gözü dönmüş koskoca bir dişi bedeni, göremiyor, kavrayamıyor, anlamıyor musunuz? Yarım saatlik bir bok bulamaca için mi onu geçireceğiz biz?"

"Matisse," diyor Gerda Himmelblau, "kimi zaman tuvale tek bir fırça atıyor, durup düşünüyor ve ikincisinin nereye sürüleceğine karar vermeden tuvali haftalarca, aylarca bir köşeye kaldırıyor."

"Biliyorum."

"Evet, belki bu... bu bok bulamaca dediğiniz şey de aynı özeni ve kaygıyı gerektirmiştir. Nereye bulanacağı sorunu yani."

"Saçmalamayın. Ben resimden *anlarım*. Bu pisliklerin sürüldüğü her yere gözümü açıp iyice baktım, bir incelik, derinlik parıltısı var mı diye. Görsel olan herhangi bir espri, anlıyor musunuz çünkü bunu amaçladığını biliyordum. Ama bu tür bir şey yoktu işte. Boya öylesine duvara fırlatılıp yapıştırılmıştı. Korkunçtu."

"Rahatsız etme amacını taşıyordu. Sizi rahatsız etti değil mi?"

"Bakın bana, Dr. Himmelblau, kimden yanasınız siz kuzum? Mantegna yazınızı okudum. *Mes compliments, bir chef-d'oeuvre*[1] idi yazınız. Sözünü ettiğimiz çalışmayı bir kez olsun *gördünüz mü* acaba siz? Aslına bakarsınız siz Peggi Nollett'i hiç *gördünüz mü* acaba?"

"Ben kimseden yana değilim Profesör Diss. Kadın Öğrencileriden Sorumlu Dekan'ım, size karşı yazılmış

1. (Fr.) Kutlarım, bir başyapıttı. (Y.N.)

resmî bir yazı aldım, bu konuyu resmî olarak işleme koymam gerekiyor. Ve böyle bir şeye kalkışmak bu koşullar altında bana da, Bölüm'ümüze de, Üniversite'ye de, sizin kendinize de çok sıkıntı verecektir. Olup biteni size böyle açmakla yetkimi aşıyorum. Size karşı öne sürülen suçlamaya ne tepki göstereceğinizi, nasıl bir yanıt vereceğinizi merak ediyorum.

Ve merak ediyorsanız söyleyeyim, evet Peggi Nollett'i gördüm. Sık sık hem de. Yaptıklarını da, bir kez."

"Peki öyleyse. Gördüyseniz, böyle bir şeye –onun dediği gibi bu tür bir *yakınlaşmaya*– kalkışmayacağımı anlamışsınızdır zaten. Teni *patates* gibi, bedeniyse sarındığı onca çulun, önlüklerin, yeleklerin, örgülerin ve takındığı çile ağırlıklarını andıran takıların altında kalmış bir *çürük patates*. Bacaklarıyla kollarını gördünüz mü, Dr. Himmelblau? Mumya gibi sargılanmış, kayışlar, iplerle boğum boğum, sonra da berbat kara plastikten tokalı, kopçalı zırhlara bürünmüş. Bu katmanların arasından iğrenç bir sarı suyun sızıp *La Joie de vivre*'e[1] sıvanacağı beklentisinden kendinizi alamıyorsunuz. Saçını da unutmayalım, o saçların birkaç yıl su yüzü görmediğine bahse girerim. Özenle koruduğu, dibindeki yağa su sıçratılmamış eski bir tava izlenimi bırakıyor. Dr. Himmelblau, ona elimi sürmüş olabileceğimi *aklınızın ucundan geçirebilir misiniz*?"

"Eh, gerçekten de güç bu."

"Olanaksız. Üstünden birkaç katmanı olsun soysa daha iyi olacağını söylemiş olabilirim, belki de işin nereye varacağını düşünmeden, salt patatesleri düşünerek –beni anlıyorsunuz değil mi?– dışarıdaki temiz havanın bedenine ulaşabilmesinin iyi olacağını söylemiş bile olabilirim.

1. (Fr.) Yaşam Sevinci. (Y.N.)

Ama hiç kuşkunuz olmasın daha ileri gitmedim. İçgüdülerime karşı çıkıp onu bir insan kılığına sokmaya çabalıyordum. Umarım bana inanırsınız, Dr. Himmelblau. Siz belki de beni savunabilecek, tanıklığına sığınacağım tek kişi olacaksınız."

"Size inanıyorum," diyor Gerda Himmelblau usulca içini çekerek.

"Öyleyse bu konuyu burada kapatalım," diyor Peny Diss. "Ağzımızın tadını bozmayalım ve şu canım lokmaların tadını çıkaralım, Peggi Nollett'den daha hoş konulardan söz açalım. Bugüne dek yediğim en iyi karidesler bunlar."

"Böyle kestirip atamayız, ne yazık ki. Başvurusunu geri almazsa Üniversite Senatosu her ikinizi de sorgulayacak. Üniversitenin, eğer isteyecek olursanız, her ikiniz için de –üniversite senatolarının yetke, erk ve para sahibi olduğu günlerden kalma bir tüzüğe göre– yasal avukatlar ataması gerekecek. Bu koşullar altında korkarım işin özü ne olursa olsun işinizi elinizden alabilirler ya da işinizi yitirseniz de yitirmeseniz de size, yaptıklarınıza, Üniversitedeki varlığınıza karşı hiç de hoş olmayan gösteriler yapılacak, karşı çıkanlar olacaktır. Yönetim Kurulu Başkanı da bu tür bir kötü tanıtımın Fakülteye ayrılan para desteğini etkileyeceği ve kurumun kapanabileceği korkusuna kapılacaktır; kuşkusuz, bu okulun Londra'da kendi türünün tek örneği olduğunu unutmamalıyız. Bu da başımızdaki, kâr amacı güden yöneticilerce yeni çizgimizin –'Atılım' diyorlar buna sanırım– bir parçası olarak *görülemez*. Bizim öğrencilerin dışsatımı artırmadığı, ekonomik gelişmeye bu tür bir katkıları olmadığı apaçık ortada."

"Neden olmasın? Hepsi de birer Peggi Nollett olmaz ya! Benim de aklımdan geçen şuydu –Bir kaşık daha bambu filizi ve fasulye sürgünü almaz mısınız?– benim düşüncem, işte, bir an önce istifayı basmalı ve sizi daha

fazla sıkıntıda koymamalıyım, diyecektim. Ancak bunu yapabileceğimi sanmıyorum çünkü kara çalmalara ve asılsız yakıştırmalarla gözdağı vermelere pabuç bırakacak biri değilim çünkü o kadın, *sanatçı filan değil*, yaptığı işten *emeğini esirgiyor* ve *gözleriyle görmeyi*, gördüğünü *anlamayı* bilmiyor, bu yüzden de ona geçer not verilmemeli. Ve Matisse yüzünden."

"Sağ olun," diyor Gerda Himmelblau sebzeleri tabağına alarak. Ve, "A, evet, anlıyorum," diyor adam niyetini açıklayınca. Kısa bir süre sessizce yemeklerini yiyorlar. Kulaklarına çalınan, kanton ağzıyla söylenen şu ezgi, *yaşamın* güzelliğini bir kez daha olumluyor. Dr. Himmelblau, "Peggi Nollett iyi değil. Ne fiziksel ne ruhsal bakımdan. Hastalığı *anorexia nervosa*, yemek yiyemiyor. Giysilerinin bir tek nedeni var, kendini aç bırakarak bedenini bir deri bir kemiğe çevirdiğini saklamaya çalışmak."

"Patates değil demek ki. Çatal. İğne iplik. Askılık. Anladım."

"Üstelik bir bunalım geçiriyor. Bildiğim kadarıyla en az iki kez canına kıymaya kalkıştı."

"Kayda değer girişimler mi?"

"Nasıl ölçülüyor bu? Yeterince ipucu verilmemiş olsa –kurtarılmak için– amaca ulaşacak girişimler onunkiler."

"Demek böyle. Bunların gerçeği değiştirmediğini siz de biliyorsunuz. Yeteneği yok, emek vermiyor ve anlamıyor."

"Belki sağlığı yerinde olsa, belki gayret ederdi."

"Siz buna gerçekten inanıyor musunuz?"

"Hayır. Eldeki verilere bakarsak inanmıyorum."

Perry Diss son bir minik çanak dolusu pirince dalıp çıkıyor.

"Çin'de, her öğünü katıksız pirinçle bitirmeyi, her bir tanenin hakkını ayrı ayrı vererek bu yavan tatla noktala-

mayı öğrendim. Taze haşlanmış pirinç dünyadaki en güzel tatlardan biri. Açlıktan ölüyor olsanız da her gün bundan başka yiyecek bulamasanız, yine böyle düşünür müsünüz bilemem. Değişik, eşsiz ve bir o kadar da korkunç bir tat olurdu, değil mi? Böylesi bir tat söze dökülemez," diyor.

Gerda Himmelblau da pirincine, ince bir özenle kullandığı çubuklarıyla girişiyor, bu katıksız pirinci inceliyor, "Anlıyorum," diyor.

"*Peki neden Matisse?*" diye yeniden patlıyor Perry Diss, öne doğru atılarak. "Peki, sağlığı yerinde değil, acınacak durumda. İyi olmadığını *kokusundan* bile anlıyorsunuz. Yalnızca bu bile gösteriyor birinin –diyelim benim– ona *dokunmaya* kalkmayacağını, aklımdan bile geçirmeyeceğimi."

"Kadın Öğrenciler Sorumlusu olarak," diyor Gerda Himmelblau kaygıyla, "insan, yemek yiyememek gibi bu tür dertleri enikonu anlamaya başlıyor. Kişinin kendine yönelttiği nefretten ya da kendi benliğine dönük aşırı bir ilgiden kaynaklanıyor anlaşılan. Özellikle de bedene yöneltilen bir ilgi bu; hep bağımlı olduğumuz, her yere birlikte taşıdığımız bedenimizin kafamızdaki imgesine dönük bu tutkunluk. Benim ruh çözümcü bir arkadaşım, sizin Güzel Sanatlar'daki çalışma arkadaşlarınızdan biriyle işbirliği yaparak bir dizi çizim, bir anlamda klinik bulgu yerini tutacak nitelikte çizimler elde etti. Bunları çok öğretici buluyorum. Bu derde tutulmuş, yemek yiyemeyen birini ayna önünde gösteren resimler bunlar, bizim bu kişiye bakınca gördüklerimizle –kaburgaları sayılan, derisi porsuyup sarkmış biri– onun kendisine bakarken gördükleri – garip kıvrımlar, dev kalçalar, puf gibi şişmiş tombul yanaklar. Bence bunlar çok açıklayıcı."

"Anlıyorum. *Biz* askılık ya da çatal görüyoruz, o ise patates ve sakız kabağı görüyor. İşte resim diye buna derim. Bundan çok esaslı şeyler çıkabilir."

"Özür dilerim ama bunu bir de yaşayana sorun, bu derdi çeken için berbat bir durum."

"Anlamaz mıyım? Hiçbir şeyi hafife aldığımı sanmayın, Dr. Himmelblau. Ben işini önemseyen bir ressamım ya da ressamdım, diyebilirim. Bir soruna ressam gözüyle bakmak işi hafife almak değildir. Özellikle böylesi, temelde görsel olan bir soruna."

"Özür dilerim. *Tam olarak ne yapmam gerektiğini* düşünmeye çalışıyorum. Zavallı yavrucak kendi kendini yok etmeye çalışıyor. *Varlığını yeryüzünden silmeye uğraşıyor.*"

"Anlıyorum. Ama *neden Matisse?* Bu bedensel kaygıları bir takıntı haline getirdiyse, neden gidip bir doğumhanede ya da yaşlılar yurdunda çalışmıyor, neden yatalakların altından sürgülerini alıp dökmek türünden bir iş bulmuyor kendine? Resmi seçtiyse, neden Giacometti'yi Maillol'a uyarlamıyor ya da tam tersi bir şey yapmıyor, neden kadın bedenleriyle gerçekten *hıncından ve sırf kötülük olsun diye* uğraşan şu yaşlı keçi Picasso'yu ele almıyor? Neden tutup da *Matisse*'e takılıyor? Neden?"

"Matisse, Matisse olduğu için kuşkusuz, en iyi siz anlayacaksınız bunu. Sessiz bir mutluluğun resmini yaptığı için. *Luxe, calme et volupté.* Peggi Nollett, *Luxe, calme et volupté*'ye nasıl dayanabilir?"

"Delikanlılığımda," diyor Perry Diss, "başımda kavak yelleri deli deli eser, gençlik fırtınalarına dönüşürken beni de biraz sıkmıştı bunlar doğrusu. Birilerine –sanırım karıma– bunların biraz *kolaya kaçan, yavan* resimler olduğunu söylediğim geliyor aklıma. Sersemin tekiymişim. Sonra günlerden bir gün, her şey aydınlanıverdi. Her şeyi anlamanın ne denli güç olduğunu anladım ve bir kez anlaşıldı mıydı bunlar, nasıl katıksız bir güçle dolduğunu. *Avuntu* değil, Dr. Himmelblau, *yaşam ve güç.*" Arkasına yaslanıyor, gözlerini boşluğa dikiyor ve bir şiir okumaya başlıyor:

Mon enfant, ma soeur,
Songe à la douceur
D'aller là-bas vivre ensemble!
Aimer à loisir
Aimer et mourir
Au pays qui te ressemble! –
Là, tout n'est qu'ordre et beauté
Luxe, calme et volupté.[1]

Kendi yaşamına *Luxe, calme et volupté*'nin ancak bir gölgesi düştüğünden Dr. Himmelblau, Perry Diss'in bu sözleri okuyuşundaki yalvaçsı coşkudan biraz etkileniyor, biraz da yüreği tükeniyor. Duygusuz bir tonla,

"Matisse'deki bu niteliklere karşı her zaman bir direnç oluşmuştur, kuşkusuz. Feminist eleştirmenler ve sanatçılar onu, erkek kösnüllüğünü dingin, gönenç içinde, geniş bir yaşamın her yönüne bütünlüklü olarak yaydığı için tutmazlar. Marksistler de, kendisi işadamlarını hoşnut etmek için resim yapıyorum dediği için sevmezler onu."

"İşadamlarını ve aydınları," diyor Perry Diss.

"Aydın demesi Marksistleri yatıştırmıyor."

"Bakın," diyor Perry Diss, "şu sizin Miss Nollett irkiltici olmak istiyor. Bunu da basbayağı pislik bulamayla yapıyor. Matisse şeytanca ustalıklıydı, karmaşıktı, şiddet doluydu, kendini denetlemesini ve *tam olarak ne yaptığını bilmek zorunda olduğunu çok iyi biliyordu*. Sanatının amacı olarak insanlara söyleyebileceği en irkiltici şeyin bu sanatın *hoşnut etmek ve keyif vermek* üzere tasarlandı-

1. Charles Baudelaire'in "Yolculuğa Çağrı" adlı şiirinden alıntı: "Çocuğum, kızkardeşim, / Ne hoş olurdu düşün / Gitsek ve yaşasak senle birlikte! / Hoşça vakit geçirsek / Ve ölesiye sevsek / Tıpkı sana benzeyen o ülkede! (...) / Orda her şey düzendir, güzelliktir / Görkemlidir, sakindir ve şehvettir." *Kötülük Çiçekleri*, çev. Erdoğan Alkan, Varlık Yayınları, İstanbul, 2002. (Ç.N.)

ğı olacağını biliyordu. Şu koltuk konusunda söylediği tümce resim üstüne bugüne dek söylenmiş en kışkırtıcı sözlerden biridir. Pompidou Sanat Merkezi'ni bir baştan ötekine hayvan pisliğine bulasanız Matisse'in sanatın koltuğa benzediği yolundaki sözleriyle etkilediği sayıda kişi etkilenmeyecektir kesinlikle. Hangi bağlamda söylendiğini bilmeyenlerin, bu sözleri anımsayınca tüyleri diken diken oluyor."

"Bana da anımsatın, neydi bu?" diyor Gerda Himmelblau.

"Bir düş var kafamda; denge, katıksızlık, sessizlikten oluşan bir sanat, ne huzursuz edici bir konu ne de bir kaygı; bu sanat, kafasıyla çalışıp üreten herkese yönelik, yazın alanındaki yaratıcılar için olduğu denli işadamı için de var olmalı, yatıştırıcı, beyni rahatlatıcı, onun bedensel yorgunluğunu gideren, onu gevşeten bir koltuğu örnekseyen bir şey..."

"Bunun son derece *sınırlı* bir bakış açısı olduğunu savunmak bal gibi eli öpülecek bir davranış olurdu." diyor Gerda Himmelblau.

"Eli öpülecek ama sezgiden yoksun bir davranış. Bu *keyif* denen şeyi anlayan var mı acaba, Dr. Himmelblau? Benim gibi kemiklerinde yılların yorgunluğunu duyumsayan yaşlı adamlar mı, bir zamanlar bir kırmızı top gibi bayır yukarı zıplayan yay gibi adımlarını anımsayanlar. Görme yetilerine yeniden kavuşmuş, ağaçların, plastik fincanların renkleri ve gökyüzünün o *ürkünç mavisiyle* başı dönen körler. Keyif *yaşam*dır, yaşamın ta kendisidir, Dr. Himmelblau, çoğumuzda olmayan da budur işte ya da az da olsa varsa içine okuruz; oysa o mavilerde, pembelerde, turunculardа, o bayrak kırmızısında sezecek olsak bunu, yere kapanıp tapınmalıyız – *çünkü işte bu, aradığımız şeyin ta kendisidir*. Kim anlar iyi bir koltuktan? Kemik kanserine yakalanmış biri anlar ya da işkenceden

yeni çıkmış biri anlar, işte iyi koltuktan anlayacak bunlardır..."

"Peki bizim zavallı Peggi Nollett," diyor Dr. Himmelblau. "Tek istediği ölmekken, nasıl olup da bunları anlar?"

"Irza geçme ya da kendisi her ne diyorsa, böyle bir şey için soruşturma açtırmaya kalkışan biri ölmeye pek o kadar da meraklı olamaz. İpe çektiği erkek kurbanı karşısında kazandığı zaferin tadını çıkarmak isteyecektir."

"Kafası çok *karışık*, Profesör Diss. Dışarıya birbiriyle çelişen bir sürü çağrı yolluyor, yardım çağrısı, gözdağı..."

"Mide bulandırıcı sanat yapıtları."

"Bakarsınız, çok sayıda hap yutmuş, sizi suçlayan bir de mektup bırakmış –ya da beni– korkunç şeylerle, duyarsızlıkla, acı çektirmekle."

"Öç alma duygusunu abartmamalı, hınç ve kötülüğü de olduğu gibi görebilmeli."

"İnsan doğasına sarsılmaz bir güveniniz var. Her şeyi en yalına indirgiyorsunuz. Oysa umutsuzluğa kapılmak da kin gütmek denli elle tutulur bir gerçek. İkisi de aynı bütünün iki yanı."

"Bunlar düş gücünün bozgunu."

"Kuşkusuz öyle," diyor Gerda Himmelblau. "Kuşkusuz. O dehşeti, o acıyı anımsayabilenler –kendi canına kıymaya kalkışanlardan– kendisine karşı böyle bir *suç işlenenlerden* bunu anımsayabilenler – işi sonuna vardıramamışlardır."

Sesi değişiyor. Kendisi de bunun ayırdında. Perry Diss konuşmuyor ama ona bakıyor, kaşlarını biraz çatmış. Gerda Himmelblau, çok eskiden kendisine verdiği bir söz uyarınca kesinlik ve doğruluk adına şöyle diyor:

"Kuşkusuz, insan o noktaya varınca, başkaları aklının ucundan bile geçmeyecek bir şey oluyor. Her şey açık, duru ve yalın ve *tektir* artık; yapılacak tek bir şey kalmıştır."

Perry Diss, "Doğru. Çevrenize şöyle bir bakarsınız, her şey kar beyaz ve dediğiniz gibi, apaçıktır. Ak bir kutunun içinde, ak bir odadasınızdır, kapısız, penceresiz. Hiç kıpırtısız, duru bir suya bakmaktasınızdır – belki de bu ak odanın içinde olmak buzun içine kıstırılmak gibidir. Tek bir olasılık vardır. Kusursuz biçimde açık seçik, yalın ve besbellidir. Dediğiniz gibi," diyor.

Birbirlerine bakıyorlar. Perry Diss'in yüzünü basan kızıllık seli yatışmış. Düşünüyor. Sessiz.

Herhangi iki kişi herhangi bir zaman diliminde birbiriyle önemsiz bir konuda ya da giderek çok karmaşık ve çok incelikli, duyarlı bir konuda da uygar bir biçimde söyleşiyor olabilir. Her ikisinin de içinde konuşmanın akışına ayak uyduran, ne kulağa gelen ne de göze görünen, ayrı ayrı akan bir tür karanlık akarsu, bölük pürçük, kesintiye uğramış bir düşünce nehri, gizli korkulardan ya da şiddetten oluşan, varlığını umduğumuz ya da belki yitirilmiş bir erinç ırmağı akmaktadır. Kimi zaman ya biri ya da her ikisinin kendi içinde ya da çok ender de olsa, karşısındaki kişinin içinde süren bu devinim birden insanın kulağına çalınabilir ya da gözüne ilişebilir. Bir çavlanın bir su birikintisine göz açıp kapayıncaya dek iniverişi gibi, karanlığa akışı gibi. Konuşma düzgün akışını sürdürür, ne dalgalanır ne titreşir ama hız değişir, hava elle tutulacakmışçasına ağırlaşır.

Gerda Himmelblau son birkaç yıldır kendi içinde bir kanser gibi büyüttüğü sessiz korku düğümüne takılmıştır yine. İstemediği halde ama denetleyemediğinden belleği çalışmaya başlamıştır. Gözünün önünde yapay deri kaplı koca bir hastane koltuğunda oturan, üstüne arkadan bağcıklı bir hastane geceliğiyle çizgili bir bornoz sabahlık giymiş arkadaşı Kay canlanır. Kay, Gerda'ya bakmamaktadır. Ağzı sımsıkı kapalı gözleri aldığı ilaçlardan

uyuşmuştur. Ak giysisinin üstünde taze kan lekeleri vardır, iğnelerin Kay'in içine erinç ve dinginlik akıttığı noktalarda. Gerda, "Unutmadın umarım. Perşembeye konsere gidiyoruz," der, Kay, sesinde aksayan bir kinle yanıtlar, "Yoo, ne konseri?" Gözlerini kırpıştırır, Gerda'ya şöyle bir bakıp sonra bakışlarını hemen kaçırır, gözlerinde kötücül ve sinsi bir şey saklıdır. Gerda yaşamı boyunca tek bir kişiyi sevdi, okuldan arkadaşı Kay'i. Gerda evlenmedi, Kay evlendi –Gerda düğününde onun en yakınındaki kız arkadaşıydı– Kay üç çocuk yetiştirdi. Kay dingin ve sevecendi, çiçek yetiştirmeye, kitaplara, pastalara meraklıydı, tüm dünyası kocası, çocukları, Gerda'ydı. Acımasız bir dünyada Gerda'nın tek tutunacak dalı, demir atabileceği aklı başında tek liman olmuştu. Genç bir kadın olarak Gerda'dan çoğunlukla "gergin" ve "yanı başında Kay Leverett gibi dengesini koruyacak biri olduğu için şanslı biri" diye söz edilirdi. Sonra bir gün Kay'in büyük kızını, babasının bahçedeki işliğinde asılı bulmuşlardı. Okuldaki arkadaşlarını zorbalıkla suçlayan bir not bırakmıştı. Kay'in ölümü birdenbire bu ölümle gelmedi; böyle şeyler çok daha acımasız ve ağır ağır oluşuyor. Yıllar geçtikçe kızının acısı Kay'in acısı oldu, içselleştirdiği bu acı sonunda onu öldürdü. Bir keresinde söylediklerini, o zaman bir kulağından girip ötekinden çıkmasına karşın, Gerda ancak sonradan anımsamıştı, "Havagazını açıp şöminenin başına uzandım, koca bir öğleden sonra hiçbir şey olmadı." Sonra, çiçekleri sularken pencereden aşağı "düştü" Kay. Sokakta bir otobüs ona yandan çarptı geçti. "Caddeye adımımı atıp gözlerimi kapıyorum," diyordu Gerda'ya, o da ona sersemlik etme, otobüs sürücülerine de haksızlık ediyorsun, diyordu. Sonra aşırı dozda kodein aldı. Sonra gizli gizli biriktirilmiş uyku hapları. Gerda'nın onu hastane koltuğunda görmesinden bir hafta sonra da amacına ulaştı, yani gerçek ölüme.

Yaşlı Çinli kadın masayı boşaltıyor, ağdalanmış kara fasulye sosu, soğumuş pirinç taneleri ve bezelye artıklarıyla kaplı tabakları kaldırıyor.

Kay'in, çok daha önceleri, işin başında acısı tazeyken, acısı daha derin ve daha doğal görünürken ve belki de çok daha az, bir anlamda katlanılabilir ölçülerdeyken söyledikleri geliyor Gerda'nın aklına.

"İnsan, nasıl böyle bir şey *yapabilir*, hiç anlayamazdım. Ama şimdi artık her şey öylesine doğal görünüyor ki, belki de yapılabilecek tek şey bu, anlıyor musun?"

"Hayır, hiç anlamıyorum," demişti Gerda, diklenerek. "Çevrendekilere böyle bir şey *yapamazsın*. Bunu yapmaya hakkın yok." "Belki de haklısın," demişti Kay, "ama yine de insana öyle gelmiyor." "Daha fazla dinlemek istemiyorum bunları," demişti Gerda. "İnsan canına kıymayı sıraya bindiremez."

Ama öyle değilmiş. Şimdi artık bunu biliyor. Sırada kendisi var. Uçarak yanından geçen kamyonlarla kırıştırıyor, düzgün bir karaltı olarak gözü kapalı yollara kendini attığı çok oluyor. Bir keresinde bir avuç hap alıp bakalım uyanabilecek miyim, diye bir denedi, evet uyandı, gün boyu yarı uykulu yarı mide bulantılı her zamanki gibi işine baktı. Bu itkinin yanlış olduğunun, ona karşı direnilmesi gerektiğinin ayırdında. Ama tam o anda, ak, duru ve yalın bir gerçek oluşuveriyor. Tüm renkler dünyadan elini eteğini çekiyor, öyle ki yeryüzündeki tek leke kendi pusuya yatmış kafası. Bunu silip atmak ne de kolay olacak. Acıdan eser kalmayacak demektir.

Perry Diss'le birbirlerine bakıyorlar. Adamın gözleri kısılmış, karşısındakinin içini okuyan ve uyanık bir anlatım seziliyor. Kadının ona açtığı gizli imgeyi, ak odayı doğru kullandı; paylaştılar bu imgeyi. *Kadının bildiğini biliyor*, üstelik kadın da onun bildiğinin ayırdında. Nasıl oluyor da biliyor ya da ne zaman anladı, bunların bir öne-

mi yok. Adam çok şey yaşadı. Genç karısı bir hava saldırısında öldü. Ressamlık yaptığı günlerde modellerle, model olmayan saygın genç kızlarla girdiği ilişkiler skandallara yol açtı. Pislik, nefret ve acı dolu bir boşanma davasına adı karıştı. Tam olarak değilse de hemen hemen önemli sayılabilecek bir ressam oldu. Yapıtları artık bugün pek tutulmuyor, modası geçmiş. Neredeyse kimsenin umurunda değil artık. Gerda Himmelblau gibi o da içinde buzdan bir odacık taşıyor, ta derinlerine de kendi acı imgesini, bir hastane koltuğuna yerleşmiş sevecen, sözcükleri toparlayamayan, hınç dolu kendi Kay'liğini oturtmuş.

Orta yaşlı Çinli adam bir tabak halkalanmış portakal getiriyor. Parlak renkli, sulu sulu ışıldayan portakallar, içlerinde şeker dolu minik gözyaşı damlacıklarından keseler var. Perry Diss portakalları ona uzattığında kadın yara izlerini görüyor, bileklerinde özenle açılmış, *becerikli*ce *çizilmiş* eski yara izleri.

Adam, "Ben her zaman portakalların cennetten çıkma bir yemiş olduğuna inanmışımdır. Portakalı ilk anlayan Matisse olmuştur bence, ne dersiniz? Işık vurmuş portakal, gölgede kalmış portakal, mavi üstüne portakal, yeşil üstüne portakal, karanın içine sızmış portakal," diyor.

"Aslına bakarsanız onu bir kez görmeye gittim, Savaştan sonra, Nice'deki o dairede otururken. O günlerde, onu seviyordum, öfkemi kabartıyordu ve onu alt etmeye kararlıydım, an meselesiydi, şunu bunu, birkaç bir şeyi daha öğrenmeme bakardı – gerçi bunları hiç öğrenemedim ya neyse. Sağlığı yerinde değildi, şu korkunç ameliyattan yeni çıkmıştı, ona bakan rahibe hemşireler ona "*le ressuscite*"[1] adını takmışlardı.

"Dairenin tüm odaları karanlıkla kefenlenmişti. Kepenkler kapalı, perdeler çekiliydi. Neye uğradığını şaşır-

1. (Fr.) Yeniden dirilen. (Y.N.)

dım; *ışıkta yaşadığını* sanıyordum oysa, bende bıraktığı izlenim buydu. Birden uğradığım bu şaşkınlığı dışa vuruverip, 'A, ışıksız nasıl durabiliyorsunuz?' dedim. O da, son derece uysal ve çelebice bir tutumla, görme sorunu olduğunu, körleşme olasılığını belirtti. Kendini karanlığa alıştırmaya çalışıyormuş. Sonra ekledi, 'Neyse bilirsiniz, kara, ışığın rengidir zaten.' *La Porte noire* adlı resmi bilir misiniz? Limon sarısı ile donuk beyaz çubuklu sabahlığına sarınmış bir genç kadın bir koltuğa rahatça yerleşmiş oturuyor... İçinde parlak kırmızı serpme ak bir giysi var, saçları sarımsı kiremit ve kızıl, yanı başında bir pencere ve oradan vuran renkli ışık ve ardında –yukarı doğru– kara bir kapı. Kara rengi kullanma konusunda kimse onunla boy ölçüşemez, hemen hiç kimse."

Gerda Himmelblau elindeki portakala dişlerini geçiriyor ve şeker tadı ağzına yayılıyor.

"Şöyle yazmış," diyor kadın, "çalışırken Tanrı'ya inanır, güvenirim"

"Sanırım bir de, 'Çalışırken Tanrı benim,' demiş. Belki de öyledir, benim Tanrım değilse bile, benim Tanrı'yı bulduğum bir... bir yer. Rahip olurum umuduyla yetiştirildim ben. Ancak ben, işkence görmüş bedenlerin ellerinden çivilenip sunaklar üstüne asıldığı bir dine katlanamadım. Yok, bana uygun olanı bence *Dans*."

Gerda Himmelblau toparlanmaya başlıyor. Adam konuşmasını sürdürüyor,

"İşte bu yüzden, o genç kadının –pislik bulaması– benim kutsal bildiğim şeyi çiğniyor dediğimde ne dediğimi biliyordum. Ne yapacağız? Kendini boğazlayarak bizi cezalandırmasını istemiyorum –şiddeti hoşgörüp bağışladığımın sanılmasını da istemem, yapılan işe *emek* verilmemesini de–"

Gerda Himmelblau'un gözü önünde Peggi Nollet'in yüzü canlanıyor, patates gibi rengi atmış, ak bir kutu üs-

tünde iki şiş gözkapağı arasındaki bir yarıktan bakan bilmiş, öfkeli gözler, Kara bir odada altın renkli portakallar, pembe bacaklar, dolgun, kösnül kıvrımlı koyu mavi bir keman kılıfı. Ya biri ya da öteki bir yana atılacak. Ne yaparsa yapsın parlak biçimler karanlıkta parlamayı sürdürecek.

"Kolay bir çözümü var bu işin. Onun istediği, daha başlangıçtan beri istediği, Bölüm'ün ondan esirgediği, vermemekte direndiği anlayışlı bir danışman olmuştur –örneğin, Tracey Avison– onun bakış açısını paylaşan –onun inançlarını paylaşan biri. Bu tür siyasal düşünce biçimlerini benimsemiş biri–" diyor kadın.

"Onu geçirecek ve tuttuğu yolda istediği gibi ilerlemesine izin verecek biri. Bu bir yenilgi olur."

"Evet. Tüm sorun, bizim için önemli olup olmadığı. Sizin için. Benim için. Bölüm için. Ve Peggi Nollett için."

"Çok önemli de olabilir, olmayabilir de," diyor Perry Diss. "Belki ışığı görür. Kim bilir?"

Lokantadan birlikte ayrılıyorlar. Perry Diss, Dr. Himmelblau'ya yemek için ve ona eşlik ettiği için teşekkür ediyor. Kadının içinde bir sıkıntı var. İçindeki buza, o ak boşluğa pek de anlayamadığı bir şeyler oldu. Perry Diss ıstakozun, yengeçlerin, tarakların – bu sonuncular artık kesinkes ölmüş, üstlerini incecik bir katman, için için yanan bir çürüme aylası kuşatmış – içinde durduğu cam kavanozun başında duruyor. Istakoz da yengeçler de henüz canlı, hepsi de gitgide daha yavaşlayarak havayı güçlükle soluyorlar, baloncuklar çıkararak, bacaklarını, duyargalarını ve yanan gözlerini kıpırdatarak. Gerda Himmelblau kaburgalarıyla kafatasında, bir dış iskeletin içinde kasılan, kendi etine, canına yabancı bir balık etinin acısını duyumsuyor sanki. Renklerindeki donuklaşmanın, parlaklıklarındaki yitimin uzaktan da olsa ayırdına vararak ıstakozla yengeçlere bakıyor.

"Bunlara bakınca *olamaz böyle bir şey*, diyorum, biliyor musunuz?" diyor Perry Diss "Bir yandan da hem de tam aynı anda umurumda bile olmadıklarını biliyorum. Anlıyor musunuz?"

"Anlıyorum," diyor Gerda Himmelblau. Hem de nasıl anlamak. Acımasızca, eksikli gedikli, aklını başından alırcasına, açık ve duru bir biçimde. Lokanta müziği yeniden başlıyor. "Yaşam dudaklarda bir *mey*, eğlen durma sen *hey*, yaşamak ne güzel *şey*." Kendinden hiç beklenmedik bir biçimde uzanıp Perry Diss'in yumuşacık yanağına bir öpücük konduruyor.

"Teşekkür ederim," diyor. "Her şey için."

"Sen de kendine iyi bak," diyor Perry Diss.

"A evet," diyor Gerda Himmelblau, "bakarım, bakarım."

Okurlarımızın daha önce *Bülbülün Gözündeki Cin* adlı öykü derlemesiyle tanıdığı usta hikâyeci A.S. Byatt, bu kez Matisse'in yaşamını ve sanatını eksen alan üç öyküsüyle karşımıza çıkıyor. Öykülerde Matisse'in kendisi yok; ama her öykü ona bağlanıyor.

Birinci öyküde, duvarında bir Matisse röprodüksiyonunun asılı olduğu berber dükkânının sahibi, Matisse'in çizdiği kadınlarla kendi karısı arasında olumsuz bir benzerlik buluyor ve karısına ihanetinin mazereti olarak bu benzerliği kullanıyor.

İkinci öykü, Matisse'in yapıtlarındaki renk coşkusunu kavrayarak o yolda yürümeye çalışan bir ressamla, Matisse'in adını bile bilmediği halde aynı renk çılgınlığını uygulayan evdeki hizmetçinin deneyimlerini aktarıyor.

Üçüncü öykü ise Matisse konusunda tez hazırlayan bir üniversite öğrencisi ile tez danışmanı profesör arasında geçenleri anlatıyor.

Sunday Times eleştirmeni Peter Kemp'in dediği gibi: "*Matisse Öyküleri*, bir boya kutusu patlamışçasına imgelemimizin retinasına çarpıyor."

can

11 TL
KDV DAHİL

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-2169-4
9 789750 721694